

UD/Ambr. L. Olson/sn

Ärende

Raoul Wallenberg och Alex Mühlbach

Datum

1994-06-01

Avd

Grupp

Mål

P

J

Ew I

Adress

Ambassaden TALLINN

Text

Re Raoul Wallenberg och Alex Mühlbach. Vår Skr 88 U
1993-10-26

Har ambassaden haft möjlighet att kontakta Alex Mühlbach i RW-ärendet på uppgiven adress: Rahumyom, 203020 Loksa. Tel. (72) 277 54 35 eller med hans dotter Öie Korman eller dotterdotter Lüüri?

Det är angeläget att om möjligt få uppgifterna från svägerskan fru Mühlbach i Hässleholm (från 1984) bekräftade av Alex Mühlbech själv, och att även erhålla eventuell ytterligare information om dennes uppgivna sammanträffande med RW i Inta i Sibirien 1948-1950.

CABINET

Wallenbergärendet

1994-06-01

P

2.

Su

Ambassaden MOSKVA

För Foyer från Pol 1:1 Re Wallenbergärendet

PRIMO Samtalen med Guy von Dardel har hittills inte anvisat någon riktigt klar väg för hanteringen av de psykiatriska institutionernas arkiv. I går kväll kom vi dock fram till följande.

von Dardel kommer troligen till Moskva mot slutet av nästa vecka för samtal med den förre amerikanske ambassadören Salgo, som då också besöker Moskva åtföljd av en kongressman, Tabakh och representant för oberoende psykiatriker. Dessförinnan har von Dardel talat med några internationella organisationer av intresse och därvid tydligen fått en mer realistisk bild av vad som kan och behöver göras. Troligen kan amerikanerna med viss medverkan av ryssar (Ramasjvik och Tatarintsev bör givetvis hållas i bilden) ^{li}Överläggningarna torde kunna avslutas med att en uppläggning förankras hos Sergej Kovaljov omkring den 12 Juni.

göra största delen av jobbet.

SECUNDO Vi tycker det nu är hög tid att samtal kommer till stånd åtminstone med Sudoplatov. Du kan framföra till Tatarintsev att Lyrvall är i Moskva hela nästa vecka och att detta är ett utmärkt tillfälle.

CABINET

cc

Magnusson, Pol 1:1

Lyrvall, Pol 1:1

Olson, KMI

60. 111-11-11/11

SVERIGES AMBASSAD

MOSKVA

Telefon: Nat. (095) 956 12 00

Fax: +7-095 956 12 02

T E L E F A X

Int. +7 503 956 12 00

Telex: (64) 413410 svsk su

Adress: UD, pol 1:1, Hans Magnusson		Datum: 1994-06-01		Dnr: 421
Handläggare: Mats Foyer		Avd:	Grupp:	Mål:
Totalt antal sidor: 3		Avs.	Kl.	Sign.

INK. UTRIKES DEP.
D. N:o
1994-06- -2

AVD. P	GR. 2	MÅL. Eu 1

MYCKET BRÅDSKÄNDE

För Hans Magnusson, pol 1:1. Re Raoul Wallenberg.

Insänder utkast till fax till Viktor Tatarintsev med Guy von Dardels önskemål inför dennes besök i Moskva. (von Dardel har även, sedan vi kontaktat Tatarintsev i ärendet, haft telefonkontakt direkt med Tatarintsev, som bett ambassaden förtydliga och konkretisera von Dardels önskemål.) Efter förnyad kontakt med von Dardel har vi sökt formulera dessa som framgår av bilagan.

Tacksam för Era eventuella kommentarer, innan vi sänder önskemålen vidare till Tatarintsev.

BERNER

MOSKVA

Telefon: Nat. (095) 956 12 00

Fax: +7-095 956 12 02

T E L E F A X

Int. +7 503 956 12 00

Telex: (64) 413410 svsk su

Adress: MID, 2nd European Dep., V Tatarintsev		Datum: 1994-06-01		Dnr:
Handläggare: Mats Foyer		Avd:	Grupp:	Mål:
Totalt antal sidor: 1		Avs.	Kl.	Sign.

För Viktor Tatarintsev.

Käre Viktor,

Med hänvisning till vårt telefonsamtal tidigare idag, följer här några punkter om Guy von Dardels önskemål inför hans kommande besök i Moskva.

1. Mötet med Teimuraz Ramisjvili skulle helst äga rum någon av dagarna tisdag 7 juni till fredag 10 juni. (Enligt vad von Dardel inhämtat skulle Ramisjvili inte vara i Moskva efter det senare datumet.)

2. Under mötet skulle von Dardel vilja ta upp två frågor, dels arbetet med att gå igenom arkiv på, respektive besöka, psykiatriska kliniker i syfte att undersöka om där funnits politiska fångar (RW) och under vilka förhållanden de i så fall funnits där, dels frågan om humanitärt bistånd till intagna på psykiatriska kliniker, en fråga i vilken von Dardel haft preliminära kontakter (förutom med Rysslands generalkonsul i Geneve), med två NGO:s:

Médecins sans Frontieres, och The Geneva Initiative (det senare en organisation som särskilt studerar förhållandena på psykiska kliniker runt om i världen under ledning av en Dr van Vorn, Amsterdam).

3. Före sammanträffandet med Ramisjvili, skulle von Dardel vilja ha ett informellt möte (angående de psykiatriska sjukhusen) med den ryska delen av den gemensamma arbetsgruppen om Wallenberg, under Din ledning. Under mötet hos Ramisjvili skulle då även redogöras för vad som kommit fram under detta förberedande möte. Till det förberedande mötet skulle von Dardel även vilja bjuda in Gary Tabach, som inom den rysk-amerikanska krigsfångekommissionen inlett ett arbete med en genomgång av psykiatriska kliniker i Ryssland.

4. Guy von Dardel har, som jag nämnde i vårt samtal, bett oss genom MID söka visumstöd för en amerikansk medborgare, fru Susan Ellen MESINAI, som i USA bl a bedrivit studier angående psykiatriska sjukhus i Ryssland. Mesinai skulle inte vara med under mötet med Ramisjvili, utan huvudsyftet med hennes besök i Moskva skulle vara att sammanträffa med Gary Tabach, som en förberedelse för det fortsatta arbetet kring genomgången av psykiatriska kliniker.

Med vänlig hälsning

Mats Foyer

P 2 F u

40

201
b/6

Blev Raoul Wallenberg giftmördad?

● Den gamle Beriamedarbetaren Pavel Sudoplatov antar i sina nyutkomna memoarer att Raoul Wallenberg mördades med en giftampull från professor Grigorij Mairanovskijs laboratorium.

Jag påminner mig att Moskovskije Novosti 1992 avslöjade att Sudoplatov åren 1946–49 ledde en hemlig specialgrupp inom MGB (dåvarande KGB) som arbetade med sabotage och terror mot "yttre och inre fiender". Just 1946 och 1947 – Wallenbergs eventuella dödsår – genomförde gruppen en serie giftmord, med hjälp av Mairanovskij. En av dem som på detta sätt eliminerades var en amerikansk medborgare som hamnat i sovjetiskt läger under kriget och som USA begärt utlämnad.

Om giftet injicerades i Wallenberg av Mairanovskij skedde det bestämt på Sudoplatovs eller någon av hans hantlangares order, låt vara ytterst på Stalins och säkerhetsminister Abakumovs.

Grigorij Mairanovskij dömdes 1953 till tio års straffarbete och dog 1964, efter avtjänat straff. I förhör den 27 augusti 1953 erkände han (vilket Moskovskije Novosti meddelade redan 1990) att han tagit livet av flera tiotal människor. Specialgruppen arrangerade möten med okända; han fick aldrig veta vad de ställdes till svars för. Hans uppgift var att blanda gift i deras mat eller dryck. Ibland fick de bedövningsmedel och sedan, när de somnat in, en dödande injektion.

Sudoplatov påstår nu att alla giftmordsoffer finns registrerade i en särskild pärm någonstans i KGB:s gömmor. Enligt Moskovskije Novosti beslagtogs den pärm faktiskt i Sudoplatovs eget kassaskåp när han arresterades den 21 augusti 1953 (för att senare dömas till 15 års fängelse).

MAGNUS LJUNGGREN

Anders Ferm – längtar bort

□ Den från UD tjänstledige Anders Ferm, nu chefredaktör för tidningen Arbetet i Malmö, längtar ut i världen igen.

Han skulle gärna vilja efterträda Staffan Sohlman som OECD-ambassadör i Paris och uppges ha yppat denna sin trängtan för kabinetssekreterare Lars Åke Nilsson.

Ferm's tjänstledighet går ut i höst. Med hans bakgrund som FN-ambassadör och sitt intresse för internationell ekonomi skulle han väl lämna sig för posten.

Sohlman har suttit som Sveriges OECD-ambassadör i tre år, och man har räknat med att han ska stanna åtminstone till hösten 1995.

I vart fall gjorde man det innan Ferm hörde av sig.

Före valet lär dock inget hända.

Pär Kettis – till källorna

□ Från UD:s alltid lika intressanta kuloarer har Mari inhämtat att två ambassadörer kan få en välförtjänt lugn avslutning på sin karriär.

Pär Kettis, 61 år, som tampats med Boforsaffären i New Delhi de senaste åren, ska enligt heta källor bli ambassadör i Reykjavik.

Ingemar Stjernberg, också 61, har inte haft det mycket lugnare på sin post i Pretoria. Nu ryktas det att han kan bli konsul i Mariehamn om han vill, en post som även Bildts presschef Lars Christiansson uppges intressera sig för.

Detta intresse sammanfaller alls icke med UD:s strävan att undvika att få in presschefen i rullorna efter valet.

5/6 7

5/6 7

En kvällstidning har dömt ut texten till "Du gamla, du fria" och krävt en ny. Här erbjuds en ny text till den gamla kära melodin. Det talas om "segrar" och "vunnit", som sig bör, samtidigt som innehållet anpassats till fredstanken. För övrigt har Finland redan världens bästa nationalsång (texten). Och den är skriven på svenska.

Moderniserad nationalsång

Du gamla, du fria, som fäderna byggt,
Vid sjö och i skog, vårt hem på jorden –
Vi älskar dig faktiskt, förstulet och skyggt;
Ja, vi vill leva, vi vill dö i Norden!

En gång var det fruktan och skräck som du spred
Där krigare dött och städer brunnit.
Snart firar du tvåhundra solvarv av fred
– Den största seger något rike vunnit.

SKOTT

DN
6/6

SVERIGES AMBASSAD

BUDAPEST

1994-06-02

Departementsrådet
Hans Magnusson

UTRIKESDEPARTEMENTET

153/002

8m

INKOM UD			
1994-06-3			
Avd	Gr	Mål	EWI
Ø	2		

Raoul Wallenberg
(2 bil.)

Broder,

Försöket att aktivera ungrarna till förnyade ansträngningar att gå igenom arkiven om material rörande Raoul Wallenberg har nu avsatt resultat i form av närslutna note från utrikesministeriet.

De redovisade kontakterna med Moskva är, förmodar jag, de som nämnes på sidan 11 i Lyrvalls uppteckning från det senaste arbetsgruppsmötet.

Skall vi med detta betrakta frågan om ytterligare ungersk arkivforskning såsom avslutad, eller skall vi påminna om önskemålet om direktkontakt mellan Dig och de ungerska forskarna?

Hjärtliga hälsningar
Jan Lundvik

NOTE VERBALE

A Magyar Köztársaság Külügyminisztériuma tiszteletét fejezi ki a Svéd Királyság Nagykövetségének és hivatkozással Őexcellenciája Jan Lundvik nagykövet által 1994. március 17-én Martonyi János államtitkárnál tett látogatása során átadott Aide-Memoire-ban foglalt kérésre van szerencséje a tisztelt Nagykövetséget az alábbiakról tájékoztatni:

A kérést a Külügyminisztérium továbbította a Magyar Köztársaság Belügyminisztériumának. Ennek alapján az illetékesek újra megvizsgálták a vonatkozó irattárat. Az újbóli átvizsgálás alapján közölték, hogy abban nem található Wallenberggel kapcsolatos irat. Egyúttal tájékoztattak arról, hogy hasonló kéréssel fordult hozzájuk korábban a Moszkvában megalakult Wallenberg-üggyel foglalkozó svéd-orosz bizottság is. A Bizottság kérésére folytatott kutatás is eredménytelen volt. Benedek László Bécsben tett írásos tájékoztatója már ismert volt az illetékesek előtt, a "Benedek-ügy" megmaradt iratanyagában érdemi információ nem található.

A Belügyminisztérium illetékes munkatársai nemrégiben megbeszélést folytattak az Orosz Föderáció Belügyminisztériumának képviselőivel, mely során többek között a Wallenberg-témát is érintették, ám új információk nem hangzottak el, s nem kaptak az orosz féltől újabb dokumentumokat sem. A magyar Belügyminisztérium tájékozott a svéd-orosz bizottság aktív működéséről, mivel az egyik tárgyalópartnerük a bizottság alelnöke volt.

A Magyar Köztársaság Külügyminisztériuma ezúttal is megragadja az alkalmat, hogy a Svéd Királyság Nagykövetségét nagyrabecsüléséről biztosítsa.

Budapest, 1994. május 24.

**Svéd Királyság
Nagykövetsége**

B u d a p e s t

NOTE VERBALE från ungerska utrikesministeriet

Det ungerska utrikesministeriet uttrycker sin aktning för Sveriges ambassad och har äran att informera om följande i anledning av ambassadör Jan Lundviks besök den 17 mars 1994 hos statssekreterare János Martonyi och den förfrågan som därvid gjordes i form av en Aide-Memoire:

Utrikesministeriet har vidarebefordrat begäran till Ungerns inrikesministerium. Till följd härav har de berörda ånyo undersökt arkivet betr. det berörda ärendet. Med stöd av den förnyade undersökningen meddelades att dokument betr. Wallenberg ej påträffats. Samtidigt informerades om att den i Moskva bildade svensk-ryska kommissionen, som sysslar med Wallenbergärendet, tidigare vänt sig till dem med en liknande förfrågan. Även den av kommissionen föranledda forskningen var resultatlös. Den skriftliga information, som Benedek László gett i Wien, var redan känd av de berörda, och någon väsentlig information förelåg ej i det arkivmaterial som fanns kvar i "Benedek-ärendet".

Inrikesministeriets berörda tjänstemän samtalade för inte så länge sen med representanter för den ryska federationens inrikesministerium, vid vilket tillfälle Wallenbergtemat också berördes. Några nya upplysningar nämndes emellertid inte och inte heller fick man från den ryska parten några nya dokument. Det ungerska inrikesministeriet är orienterat om det svensk-ryska utskottets aktiva verksamhet, eftersom deras ena förhandlingspart var vice ordförande i utskottet.

Ungerns utrikesministerium tar tillfället i akt att försäkra Sveriges ambassad om sin stora högaktning.

Budapest 1994-05-24

KOPIA TILL:

SB
UM
UMK
KABS
POLCH
BITR POLCH
CH POL 1
POL 1:1

! INKOM UTRIKESDEPARTEMENTET !

(Gul)

AVD.	GR.	MÅL
P	2	Eu ^I

[Handwritten signature]

AMBASSADEN MOSKVA

1994-06-08

UD STOCKHOLM

FOER POL 1:1.

RE WALLENBERG.

FORTS.

RE WALLENBERG.

TATARINTSEV KONTAKTADE IDAG NOREEN OCH MEDDELADE ATT
VINOGRADOV IGAAR KVAELL HADE TRAEFFAT SUDPLATOVS SON
PAA FSK. SONEN HADE DAA BEKRAEFTAT ATT FADERN INTE
AER BEREDD ATT STAELLA UPP PAA INTERVJU MED
LEDAMOETER FOER ARBETSGRUPPEN (ETT MOTSVARANDE
BESKED LAEMNADES AV TATARINTSEV UNDER GAARDAGENS
OEVERLAEGGNINGAR KAB.SEKR-ADAMISJIN). PAA
VINOGRADOVS FRAAGA VARFOER SUDOPLATOV AENDAA VAR
BEREDD ATT LAATAS SIG INTERVJUAS AV TV 4 (SVENSKT
TV-TEAM BESOEKER MOSKVA 9-12 JUNI FOER REPORTAGE OM
ARBETSGRUPPEN) HADE SONEN UPPGETT ATT SUDOPLATOV
AVBOEJT EN SAADAN TV-INTERVJU.

VINOGRADOV HADE DAERPAA OEVERLAEMNAT DEN SVENSKA
FRAAGELISTAN TILL SONEN SOM STAELLT I UTSIKT ATT
SKRIFTLIGA SVAR KOMMER ATT LAEMNAS AV FADERN,
SANNOLIKT REDAN IDAG.

VI AATERKOMMER SAA SNART VI FAATT DEL AV SUDOPLATOVS
SKRIFTLIGA SVAR.

BERNER

AMBASSADEN MOSKVA

KOPIA TILL:

SB

UM

UMK

KABS

POLCH

BITR POLCH

CH POL 1

POL 1:1

INKOM UTRIKESDEPARTEMENTET

AVD. ! GR. ! MÅL

P

2

En I

Pal

Pol 1:1

AMBASSADEN TALLINN

1994-06-08

UD STOCKHOLM

AMBR OLSSON

OCH SKR 88 U 1993-10-26. FÖR

RE RAOUL WALLENBERG OCH AXEL MUEHLBACH

FORTS.

RE RAOUL WALLENBERG OCH AXEL MUEHLBACH

VI BEKLAGAR FÖRDRÖJNINGEN I DETTA ÄRENDE. AMBASSADEN HAR TROTS UPPREPAAE FÖRSÖK MISSLYCKATS MED ATT KOMMA I KONTAKT MED MUEHLBACH PER TELEFON.

VI HAR NU FÖRSÖKT ATT BREVLEDES FÅ KONTAKT FÖR ATT KUNNA ANORDNA ETT SAMMANTRÄFFANDE. VI ÅTERKOMMER SÅ SNART SOM MÖJLIGT.

GRUNDBERG

AMBASSADEN TALLINN

SVERIGES AMBASSAD

BUDAPEST

1994-06-09

Pol 1:1

Departementsrådet
Hans Magnusson

UTRIKESDEPARTEMENTET

160/002

INKOM UD

1994-06-10

Avd p Gr 2 Mål EMI

Ungerska funderingar om Wallenberg
2 bil.

Broder

Sedam gåtan om den förre ungerske premiärministern István Bethlens försvinnande i Moskva efter kriget - och jämväl general Deseő's, fadern till ambassadören i Stockholm - nu uppklarats och askan återförts till hemlandet har man här börjat spekulera om att Wallenbergs öde kan ha varit detsamma - en massgrav på Dmitrij Donskoj-kyrkogården. Jag bifogar en artikel ur Magyar Nemzet härom i vår egen översättning jämte ett sammandrag av fallen Bethlen och Deseő.

Hjärtliga hälsningar

Jan Lundvik

Pol 1:1/Deps. Lyrvall/sn
1994-06-15
Ex till:

Magnusson, Pol 1:1
Olson, KMI*
Lyrvall, Pol 1:1

Exp. 1994 06 15 14

*delger von Dardél, Person

Postadress

Ajtósi Dörer sor 27 A
1146 BUDAPEST
UNGERN

Gatuadress

Ajtósi Dörer sor 27 A
BUDAPEST

Telefon

229-880
229-888
229-889
414-186

Telegram

Svensk
Eudapest

Telex

225647

VÄGEN TILL KLOSTRET I DONSKOJ GÅR VIA BUTIRKA

Kommer Wallenberggåtan att lösas?

Uppklarandet av den i sovjetisk fångenskap avlidne förre ungerske premiärministern Bethlen Istváns öde och fyndet av hans gravplats, visar att Ryssland står beredd att stå öga mot öga med sitt förflutna och kasta ljus över den sovjetiska erans vita, eller snarare svarta fläckar. Detta ger förhoppning om att förr eller senare kunna utreda vad som hände Raoul Wallenberg, vilken hjälpte ungerska judar att fly och som i likhet med Bethlen fördes ut ur Ungern med tvång.

I bådas öden finns talrika gemensamma drag, vilka leder till slutsatsen att Wallenberg förmodligen råkade ut för samma öde som Bethlen. Om det förhåller sig så, betyder det att inte heller den svenske diplomaten kom levande ut ur Gulag, och att deras aska kanske därför vilar på samma kyrkogård. Detta antagande tycks ha förstärkts av de detaljer som framkommit efter uppkLARandet av den likaså i sovjetisk fångenskap avlidne ungerske generalen Deseő Lászlós öde.

Den första och viktigaste parallellen, som kan leda Wallenberggåtan till sin lösning, är, att den svenske diplomaten, i likhet med Bethlen, blivit obekvämt för de sovjetiska myndigheterna, och just därför helt enkelt inte släpptes levande ut ur fängelset. Fram till denna dag vet man ej exakt var Wallenberg hölls fången, men grundad misstanke föreligger om att det i likhet med Bethlen var Butirka-fängelset i Moskva, som varit skådeplatsen för Wallenbergs fångenskap - skriver MTT-Panorama.

Av systemets helvetiska logik följer, att dom p g a brist på anklagelser inte kan avkunnas, men de anklagade kunde inte heller släppas fria. Härav följer, att det lätt kan tänkas, att liksom i fallet med den efter tre veckor av skrumnjure avlidne generalen Deseő, med Butirkas djävulska katt och råtta lekmetoder även tagit Wallenberg av dagen. Orsaken till den "dödliga" njursjukdomen var t ex i de flesta fall att man lät de olyckliga dricka en massa vatten, för att sen sparka loss njurarna på dem.

Det är typiskt för denna hemska tid, att samtidigt som miljoner avrättades efter skenanklagelser, det stalinistiska terrormaskineriet - i likhet med fallen Bethlen, Deseő och kanske Wallenberg- ville ge sken av en naturlig död när det gällde utländska fångar, precis som om Stalins myndigheter kände på sig att man en gång skulle få stå till svars.

För att fullfölja tankegångarna blir konsekvensen att man liksom i övriga i Butirka avlidna fångars fall, antagligen kremerade även Wallenberg, vilket betyder, att även han kan vara begravd på kyrkogården bredvid Donskojklostret vid Moskva. Detta är förnärvarande ett antagande, som inte kan bevisas, liksom

de tidigare antaganden, att Wallenberg sannolikt förts bort från Butirka. Bevisen kan ligga i botten på de ryska arkiven. I likhet med fallen Bethlen och Deseö, tycks det från rysk sida finnas vilja att blottlägga hemligheterna och redan detta är en halv framgång.

Bethlen István, 1874 - 1947, ungersk greve och politiker. Han var under tiden 1921 - 31 premiärminister. Som ledare för det av honom grundade enhetspartiet, dirigerade han ungersk politik i ultrakonservativ riktning (enl Bonniers lexikon). Undanträngdes från makten av Gömbös 1934 (tyskvänlig med agrara intressen). Bethlen bortfördes av sovjettrupper i mars 1945 och dog på ett krigsfångesjukhus 1946 eller 1947. Begravdes i massgrav på Dmitrij Donskoj-klostrets kyrkogård i kremerat, oidentifierat skick. Kommer den 17 juni 1994 att begravas på Kerepesikyrkogården i Budapest, efter att i veckan ha hemförts av Ungern.

Deseő László, general och ungersk militärattaché i Moskva under andra världskriget. Dog i ett krigsfångeläger i Sovjetunionen efter flera förhör. Hans son, Deseő László, är ambassadör i Stockholm, och föddes samtidigt som fadern hamnade i krigsfångenskap. Deseő begravs i Sárospatak den 18 juni 1994.

Exhumaniseringsdelegationen har letts av statssekreterare Katona Tamás. Begravningsplatsens existens och gravfynden har hittats som resultat av den ungerska moskvaambassadens aktiva verksamheter sen månader tillbaka. Samtidigt hittades flera ungerska soldaters sista viloplats (i Krasnogorsk).

Identifieringen var i Bethlens fall mycket svår. Hans kvarlevor är inte identifierbara och enligt Katona har man fört hem "tre skovlar historia". Man förmodar, att det i denna massgrav finns flera prominenta personer begravda - t ex Wallenberg. (Magyar Hirlap 940607) . Det är vittnesmål från bl a dödgrävare, som gjort att Bethlens gravplats har kunnat hittas. I Dezsős fall kunde kroppen identifieras, bl a genom tandfynd.

94 06 14 Allard, INFO
Skr. tit.

JN

Falkenberg 940606

P2 Eu⁷

I början av september är det meningen att jag skall börja arbeta på mitt specialarbete som handlar om Raoul Wallenberg.

Jag skulle uppskatta om ni hade material angående Raoul Wallenberg att sända mig. Om möjligt, skulle jag uppskatta om ni kanske även hade en person eller flera med anknytning till Raoul Wallenbergs fall som jag möjligtvis skulle kunna kontakta för vidare information.

De personerna kan även befinna sig i Budapest, Ungern.

Hjärtliga hälsningar

Annica Fjerdingsby

Annica Fjerdingsby
Vallmovägen 57
311 33 Falkenberg

Falkenbergs gymnasieskola/
Annica Fjerdingsby S3b
Garvareliden 2
311 35 Falkenberg

ARKIVEXEMPLAR

Press- och informationsenheten
Informationsbyrån

Dnr 165/009	Avd Grupp Mål P2 Eu ¹

1994-06-14
Annica Fjerdingsby
Vallmovägen 57

311 33 FALKENBERG

Pr

Med anledning av Ditt brev den 6 juni 1994 angående ett examensarbete om Raoul Wallenberg får jag råda Dig att kontakta Föreningen Raoul Wallenberg, Riddargatan 10, 114 35 Stockholm, tel 08-611 26 53.

→ (rätt på original)

Med vänlig hälsning,
Sven-Otto Allard
Ambassadråd

Ifylles av postexp

Avsänd med

☐

sv kurir

☐

utl kurir

☐

luftpost

☒

vanlig post

Avsändn datum

Sign

1994-06-14

an

Dep U 328 10 000ex 8603

SVERIGES AMBASSAD
MOSKVA

94-06-16

Pol 1:1/Deps. Lyrvall/sn
1994-06-20

Ex till:

Departementssekreterare
Björn Lyrvall

UTRIKESDEPARTEMENTET

Kabs
Magnusson, Pol 1:1
Olson, KMI
(f delgivn. t. von Dardell)
Lyrvall, Pol 1:1

94-06-20/4

Pal

167/002

INKOM UD			
1994-06-17			
Avd	Gr	Mål	En
P	2		I

W
Wallenberg-frågan
(1 bil.)

Broder,

Bifogat återfinner Du Magnus Dahnbergs översättning av de skriftliga svar som Sudoplatov lämnat med anledning av den svenska sidans senaste frågor om Wallenberg. För ordningens skull bifogas även en något mer läsbar rysk version av Sudoplatovs svar än den Du redan fått.

Härliga hälsningar,
Stefan Noreén
Stefan Noreén

Ambassadens översättning

Vice avdelningschef
V.K. Vinogradov
Federala kontraunderrättelsetjänsten

Rörande de frågor som den svenska sidan tagit upp i Wallenbergkommissionens arbetsgrupp får jag meddela följande.

I kapitel 9 i boken "Spetsialnyje operatsii: zapiski nezjelatelnogo svidetelja" (Specialoperationer: ett önskat vittnes anteckningar), som jag är medförfattare till, baserar sig alla diskussioner om Wallenbergs öde på tolkningar av material och dokument som publicerats i rysk press. Med andra ord är det författarens version av de möjliga omständigheterna kring hans död som redovisas.

1. Familjen Wallenbergs förtroliga relationer till sovjetiska representanter i fråga om att sluta en separاتفred med Finland finns beskrivna i detalj i boken "Teper ja mogu skazat pravdu" (Nu kan jag säga sanningen), förlaget Respublika 1992, skriven av förre ställföreträdande residenten för NKVD:s underrättelsetjänst i Stockholm Z.I. Voskresenskaja (Rybkina). Familjen Wallenberg var ständigt föremål för NKVD:s underrättelsetjänsts uppmärksamhet.

I ett telegram från NKID till Sovjetunionens ambassadör i USA den 19 februari 1944 skrev V. Molotov, att den svenske industrimannen Wallenberg gjorde den sovjetiska regeringen tjänster när det gällde lösningen av konflikten med Finland. (se sid 41 i "Sovetsko-amerikanskije otnosjenija vo vremja velikoj otetjestvennoj vojny 1941-1945" (De sovjetisk-amerikanska relationerna under det stora fosterländska kriget 1941-45), band 2, Izdatelstvo polititjeskoj literatury 1984) Wallenbergarnas medlingstjänster var kända för mig genom mitt arbete, eftersom NKGB:s 4:e styrelse, som jag ledde under krigsåren, bland annat hade till uppgift att inhämta underrättelseinformation från Tyskland och de skandinaviska länderna.

Den 7:e januari 1944 visades i programmet "Utro" i centrala televisionen ett material som utrikesunderrättelsetjänsten, SVR, tagit fram och som handlade om Z.I. Rybkinas arbete, inklusive med familjen Wallenberg i Sverige 1943-1944.

2. Som framgår av publicerat material arresterades Wallenberg av "SMERSj"-organ 1945. Utan sanktion från Stalin och Molotov skulle ingen våga fatta beslut om att gripa eller arrestera en svensk diplomat och medlem av en familj som var känd för den sovjetiska ledningen. Om det misslyckade försöket att engagera Wallenberg för samarbete fick jag höra berättas på 50-talet av förre chefen för en av SMERSj:s

frontstyrelser generallöjtnant M. Belkin. Dessa frågor behandlades genom "SMERSj" och jag känner inte till några detaljer.

3. Raoul Wallenbergs kontakter med den tyska underrättelsetjänsten var kända i vida kretsar enligt Belkin. Belkin sade ingenting om Wallenbergs dossier.
4. Kutuzov är bekant för mig såsom källa till material om Wallenberg genom Z.I. Rybkina, som konsulterade mig 1989-90 när hon höll på att skriva sin bok. Enligt vad hon sade sändes protokoll från förhör med Kutuzov till henne på Informationskommittén, där hon arbetade 1947-1951. Z.I. Rybkina fick enligt vad hon själv säger ingen information om R. Wallenbergs eget öde, förutom att han befann sig häktad i inre fängelset.
5. Det är möjligt att Kutuzov verkligen dog 1980.
6. Om undersökningsledaren Kopeljanskij har det skrivits i tidningarna Izvestija och Segodnja, artikelförfattare Maksimova och Abarinov. Jag har i huvudsak upprepat deras uppgifter. Kopeljanskij har jag aldrig varit bekant med.
7. Teorin att Wallenberg dödades i Majranovskij's laboratorium presenteras i boken endast som teori, i samband med att obduktion av kroppen förbjöds enligt rapporten till Abakumov från chefen för fängelsets sjukavdelning.
8. Enligt vad jag fått veta av min före detta medarbetare L.I. Studnikov (avled 1980) avlägsnades material med redovisning av Majranovskijlaboratoriets arbete i ett slutet paket från MVD av medarbetare från Centralkommittén och D.N. Suchanov, vid den tiden, 1953, assistent till Malenkov.
9. Vysjinskij ledde någon tid, 1947-1949, Informationskommitténs arbete och kan ha varit à jour med uppgifter om Wallenberg.
10. Vysjinskijs skrivelse av den 14 maj 1947 liknar i stilen skrivelsen om likvidering av amerikanske medborgaren Augins /? ö.a./, som Abakumov skrev till Stalin och Molotov 1947. Detta dokument demonstrerades i TV-kanalen Ostankino den 10 augusti 1992, det lästes upp i amerikanska kongressen av D.I. Volkogonov vid en hearing rörande ödet för amerikanska medborgare som försvunnit i Sovjetunionen. Jag hyser inga tvivel om tolkningen av denna skrivelse: Vysjinskij föreslog "likvidering", det vill säga att Wallenberg skulle dödas.
11. Det är välkänt att dokument om Katyn förstördes i KGB:s arkiv på order av Chrusjtjov, liksom dokument om Chrusjtjovs direktiv att genomföra illegala repressioner. I boken lanseras teorin att dokument i Wallenbergfallet förstördes av Serov på motsvarande sätt.
12. Hela innehållet i det aktuella kapitlet i boken baserar sig på min subjektiva tolkning av utdrag ur dokument om Raoul Wallenbergs öde, som publicerats i tidningarna Izvestija och Segodnja.

13. Jag kan inte lägga något till den information som publicerats i ryska tidningar om Majranovskijs laboratorium under NKVD-MGB:s kommendatur, där dödsdomar verkställdes, eftersom detta laboratorium var direkt underställt statssäkerhetsministern.

14. I boken uttrycks en förmodan att det diarieförda brevet från ministern Abakumov till Molotov, som Izvestija skrivit om, har förstörts. Det förmodas också att spår av det kan påträffas i fond nummer sex. Jag har inte sett något material från den fonden.

8 juni 1994

/namnteckning: P Sudoplatov/

P. Sudoplatov

for Stefan Noréen

Зам.начальника отдела
ФСК РФ
ВИНОГРАДОВ В.К. .

На вопросы, поставленные шведской стороной рабочей группы комиссии по Валенбергу Р.Г. сообщаю следующее.

В главе 9, написанной мною в соавторстве книги "Специальные операции: записки нежелательного свидетеля" все соображения о судьбе Валенберга базируются на интерпретации опубликованных в нашей печати материалов и документов. Иными словами, излагается авторская версия возможных обстоятельств его смерти.

1. Доверительные отношения семьи Валенбергов с советскими представителями по вопросу заключения сепаратного мира с Финляндией подробно описаны в книге бывшего зам.резидента разведки НКВД в Стокгольме З.И.Воскресенской (Рыбкиной) "Теперь я могу сказать правду", издательство Республика, 1992г. Семейство Валенбергов постоянно находилось в сфере внимания разведки НКВД.

В телеграмме НКВД СССР послу СССР в США от 19 февраля 1944г. В.Молотов указывал, что шведский промышленник Валенберг оказывает услуги советскому правительству в урегулировании конфликта с Финляндией. (см. стр.41, "Советско-американские отношения во время великой отечественной войны 1941-1945", т.2, изд-во политической литературы, 84г.) Посреднические услуги Валенбергов были известны мне по долгу службы, так как в сферу деятельности возглавлявшегося мною в годы войны 4 управления НКГБ СССР входило получение разведывательной информации из Германии и стран Скандинавии.

7 января 1944г. по Центральному телевидению в программе "Утро" Службой внешней разведки был подготовлен и показан материал о работе З.И.Рыбкиной, в том числе с семейством Валенбергов в Швеции в 1943-1944гг.

2. Валенберг был арестован, как видно из публикаций, органами "СМЕРШ" в 1945г. Без санкции Сталина и Молотова никто бы не осмелился решить вопрос о задержании или аресте шведского дипломата, члена известной советскому руководству семьи. О неудачной попытке привлечения Валенберга к сотрудничеству мне рассказывал в 1950-е годы бывший начальник одного из фронтовых управлений "СМЕРШ" генерал-лейтенант М.Белкин. Эти вопросы решались по линии "СМЕРШ" и никакие подробности мне неизвестны.

3. Контакты Рауля Валенберга с немецкой разведкой по словам Белкина были широко известны. Белкин ничего не говорил о досье Валенберга.

4. О Кутузове как источнике материалов по Валенбергу мне было известно со слов З.И.Рыбкиной, которая консультировалась со мной в 1989-1990гг. при написании своей книги. По ее словам ей направлялись протоколы допросов Кутузова в Комитет информации, где она работала в 1947-1951гг. З.И.Рыбкиной ничего не сообщалось по ее словам о судьбе самого Р.Валенберга, кроме того, что он находится в заключении под следствием в внутренней тюрьме.

5. Кутузов возможно действительно умер в 1980г.

6. О Копелянском - следовало писаться в газетах "Известия" и "Сегодня", авторы статей Максимов и Абаринов. Я в основном повторил их данные. С Копелянским никогда не был знаком.

7. Вариант убийства Валенберга в лаборатории Майрановского представлен в книге лишь как версия, в связи с тем, что было запрещено производить вскрытие трупа по рапорту Абакумову от начальника мед.сан.части тюрьмы.

8. Отчеты по работе лаборатории Майрановского в закрытом пакете, насколько мне известно от моего бывшего сотрудника полковника Л.И.Студникова (умер в 1980г.), были изъяты из МВД СССР

сотрудниками ЦК КПСС и Д.Н.Сухановым - в то время, в 1953г. помощником Маленкова.

9. Вышинский некоторое время, в 1947-1949гг., руководил работой Комитета информации и мог быть в курсе данных по Валенбергу.

10. Записка Вышинского от 14 мая 1947г. по стилю сходна с запиской о ликвидации американского гражданина Огинса, написанной Абакумовым в адрес Сталина и Молотова в 1947г. Этот документ демонстрировался по ТВ "Останкино" 10 августа 1992г., его зачитывал Д.И.Волкогонов в американском конгрессе при слушании вопроса о судьбе американских граждан, пропавших в СССР. У меня нет сомнений в толковании содержания этой записки: Вышинский предложил "ликвидацию", то есть убийство Валенберга.

11.- Широко известны факты уничтожения документов в архивах КГБ по приказу Хрущева по Катыни, или документов о директивах Хрущева по проведению незаконных репрессий. В книге выдвинута версия, что документы по делу Валенберга уничтожены Серовым аналогичным образом.

12. Все содержание известной главы книги базируется на моей субъективной трактовке опубликованных в газетах "Известиях" и "Сегодня" выдержек из документов о судьбе Р.Валенберга.

13. Ничего добавить к опубликованной в наших газетах информации о лаборатории Майрановского при комендатуре НКВД-МГБ, где приводились в исполнение смертные приговоры, не могу, так как это подразделение находилось в непосредственном подчинении министра госбезопасности.

14. В книге высказывается предположение, что письмо министра Абакумова Молотову, зарегистрированное в журнале, о чем писали "Известия", уничтожено. Предполагается также, что следы его можно обнаружить в фонде номер шесть. Материалов этого фонда я не видел.

8 июня 1994г. П. Судоплатов

П. Судоплатов

Raoul Wallenberg Institute

of Human Rights and Humanitarian Law

Ynk. 20/6-94

UNIVERSITY OF LUND

/Prot/Wilkens/me

94-06-20

Kabsekr

Ss Samuelsson

UMK

Polch

Pressch

Bitr polch

Bitr protch

Ambassadör Håkan Wilkens

Utrikesdepartementet

Box 16121

103 23 Stockholm

Lindström

Hafström, SB

Exp. 20/6-94
MG

(C)

INK. UTRIKES DEP		
D.Nr 169/001		
94-06-23		
20		
AVD.	GR	MG
P	2	Eu

Broder,

Raoul Wallenberg institutet för mänskliga rättigheter och humanitär rätt firar sitt 10-års jubileum den 26 oktober i år.

För att manifestera detta avser institutet att förnya sin inbjudan till Nelson Mandela att besöka Lund. (Vi inbjuder fredspristagare till Lund och har erhållit ett positivt besked från president Mandela, att han gärna besöker Wallenberg institutet vid lämpligt tillfälle.)

Raoul Wallenberg institutet har goda relationer med den nya sydafrikanska regeringen. Bl.a. har man bett institutet, att samordna all utbildning rörande mänskliga rättigheter i Sydafrika. I kontakter med regeringen har framskyttat, att president Mandela har möjlighet att besöka Lund 26 oktober, naturligtvis under förutsättning att detta kan kombineras med besök i Stockholm.

Vi fortsätter våra sonderingar, huruvida det kan bli möjligt att presidenten att komma till Lund. Jag kommer självfallet att hålla Dig underrättad om utvecklingen.

Hjärtliga hälsningar

Göran Melander

Address
Sankt Annegatan 4
S-223 50 Lund
SWEDEN

Telephone
+46 46 10 70 00 (Exchange)
+46 46 10 43 10 (Secretariat)
+46 46 10 42 65 (Library)

Fax
+46 46 10 44 45

Telex
S-33533

1994-06-22

A4/Bven Johansson/ps Sarah Hilding
Skr. t. tit
940704

Olseätersg. 14

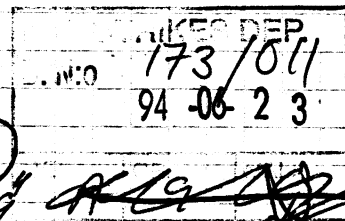
65468 Karlstad

054-833946

Dan.

Hej

Jag är en svensk student som
under terminerna studerar vid
Sheffield University i England.

Eftersom jag är svensk har jag fått
uppgift av en av mina lärare
att skriva ett arbete om Raoul

Wallenberg, hans liv och speciellt
hans mystiska försvinnande. Därför
undrar jag om det vore möjligt att
få tillgång till de vittnesböcker och
dokumentsamlingar angående

Wallenberg som publicerats av UD.

Även andra publikationer som Ni kan

rekommendera tas tacksamt emot.

Tack på förhand.

Sarah Hilding

STATSRÅDSBEREDNINGEN

t. UD f. k.

P2 Eu I

(SB)

1994-06-29

1261/93

Inga-B Strandberg
Gärde 20120
793 50 LEKSAND

På statsministerns vägnar vill jag tacka för Ditt brev, daterat den 21 februari 1993. Jag ber om överseende med att svaret har dröjt. Det beror på att statsministern får så många brev att vi inte hinner svara i den takt de kommer in.

Ditt brev har överlämnats till Utrikesdepartementet, som inom regeringskansliet har hand om bland annat frågor om efterforskningarna av Raoul Wallenberg.

Med vänlig hälsning

Mikael Anjou
Sakkunnig i Statsrådsberedningen

✓
originalet avsänt fr UD/pol 1:1 940719/85

Leksand 21/2 - 93

Överlämnas till UD
94-06-29/001

STATSRÅDSBEREDNINGEN
Registratören

Ink. 1993-02-25

INIK. UTRIKES
D. No 185/001

Dnr. 1261/93

P 2 Eu pol

940719

Pol 1:1/depr H. Hej!

Magnusson 1971 Carl Bildt

31er tit

exp 940719/81

Jag skriver ett brev till dig
med anledning av en mycket
viktig sak. Det gäller Raoul
Wallenbergs öde och liv.

Jag som många andra tror
att han lever och är
kvar i något ryskt fångelse.
Jag hörde idag att det
var ett inslag på Dagens
eko om vittnen till
att han är i livet.

En rysk kvinna hade sett
honom flera år efter sedan
han enligt Ryssarna skulle
vara död.

Raoul är bland de största
hjältarna i Svensk Historias
en man som ger sitt
liv som lösen för
andra! Tala om en hjälte!

Han skall ur det ryska
helvetet!

Snälla, Carl jag värdjar

4

Carl! Jag väddar, jag
och flera tusen andra
gör ALLT du kan för
att göra honom utlämnad
snarast!

Allt stul som varit under
åren, med anledning av
hans öde är fruktansvärt!

Jag väddar av hela mitt
hjärta! För jag bryr mej
om människor och han
som gått lida oskyldig i
40 år, fruktansvärt!

Gör ALLT du kan!
Så han blir frigiven;
snart ... snart ...

Med vänliga hälsningar

Inga-B Strandberg

Gärde 20120

793 50 Leksand

"Tack på förhand"

SVERIGES AMBASSAD
MOSKVA

1994-06-30

1994-07-05 Pol 1:1
ds Engelbrektsson, iö

Ex t:
Magnusson
Lyrvall

dep 940705/46

Departementssekreteraren
Björn Lyrvall

UTRIKESDEPARTEMENTET

Pal

INKOM, UD			
181/003			
1994-07- 1			
Avd	Gr	Mål	En I
P	2		

Wallenbergärendet
(1 bil.)

Broder,

Insänder ett brev (med ambassadens översättning), som tillställts oss av en N Labunets, vars far, Fjordor Fjordorovitj Labunets, i ett sovjetiskt läger 1945 eller 1946 träffat och några gånger samtalat med en "utlänning" som sagt sig vara ambassadör eller utrikesminister från ett östersjöland (Labunets minns inte exakt). N Labunets, som nyligen hört talas om efterforskningarna efter Wallenberg, hade då tydligen kommit att tänka på faderns uppgifter, vilka han i huvuddrag redovisar i sitt brev.

Kära halsning
Mats Foyer
Mats Foyer

MF ink-27/6

Stgaird

St

INK. AMB. MOSKVA		
D. 16/118		
1947-06-27		
AVD.	GR.	MAL
R	18	Wallerb

N. LABONETS
Wallerberg -
atent

Уважаемый , господин посол!

Позвольте Вам Лабунец Николай Федорович -
житель города Азова , Ростовской области.

Я совершенно случайно узнал , что в
настоящее время идут поиски одного
из сотрудников МИА Вашей страны.

Мой отец Лабунец Федор Федорович ,
отбывавший свой " срок " в одном из
лагерей ГУЛАГа МВД СССР , а затем реэди-
мицированной решением ВСуда СССР в
1964 году в 1945, 1946 годах - в
мае имел 2-3 беседы с " иностранцем " ,
называвшим себя или послом , или
министром иностранных дел одной
из прибалтийских стран (точно не помню).

Он внешне очень похож на :

1. Это был человек роста - выше

среднею.

2. Возраст около 40-45 лет.
3. Волосы светлые, лицо - слегка впянутое.
4. Одет в шинель.
5. Говорит с акцентом по русски.
6. Он был в чрезвычайной степени истощен.
7. Его товарищи выносили на спине - покрывая.
8. Он находился в это время в КОАПЕ (коменданском отдельном лагерном пункте) ИТУ.
9. В таком истощенном состоянии люди долго не живут, и в этом лагере меривок заманивали в "шпицгау" - место "охранной добычи" людей, извечное от ИТУ.

Если Вас заинтересовала эта информация и нужны детали, то можно обращаться к Ладуневу Ф.Ф.

Его адрес: 353033. Краснодарский край,
Камышинский район, ст.
Тривенская., ул. Березовая 42.

Буду рад, что это поможет в
поисках пропавшего. С уважением

Н. Ладунец.

14.06.94. Ладунец.

Ambassadens översättning

Ärade herr ambassadör!

Jag heter Nikolaj Fjodorovitj Labunets och bor i staden Azov i Rostovs oblast.

Av en ren händelse har jag fått veta att sökande pågår efter en av medarbetarna i Ert lands utrikesdepartement.

Min far Fjodor Fjodorovitj Labunets, som avtjänade sin "tid" i ett av inrikesministeriets GULAG-läger och sedermera rehabiliterades 1964 genom beslut av Sovjetunionens Högsta domstol, hade 1945, 1946 i maj 2-3 samtal med en "utlänning", som kallade sig antingen ambassadör eller utrikesminister från ett Östersjöländ (han minns inte exakt).

Fullt tydligt minns han följande:

1. Personen var över medellängd.
2. Ålder omkring 40-45 år.
3. Ljust hår, ansiktet lätt utdraget.
4. Klädd i uniformskappa.
5. Talade ryska med brytning.
6. Han var i ett tillstånd av synnerlig utmattning.
7. Kamraterna bar ut honom i solen så att han skulle värma sig.
8. Han befann sig vid denna tid i korrektionsarbetsanstaltens KOLP (separat kommendantlägerort).
9. I ett så utmattat tillstånd levde folk inte länge, och i det här lägret brukade man gräva ner de döda på "lerkyrkogårdar" - ett ställe för öppen utvinning av lera, i närheten av korrektionsarbetsanstalten.

Om Ni tycker att min information är intressant och vill ha detaljer går det bra att vända sig till F.F. Labunets.

Hans adress: 353 833 Krasnodarskij kraj
Kalininskij rajon, st.
Grivenskaja, ul. Beregovaja 42.

Det skulle glädja mig om detta kunde vara till hjälp i sökandet efter den försvunne.
Högaktningsfullt

N. Labunets
1994-06-14 /namnteckning/

SVERIGES AMBASSAD

WASHINGTON, D.C.

Handl: Ambassadör Liljegren

1994-07-01

sid 1 (1)

AK
Delges:
SB
UM
UMK
KABS
POLCH
BITR POLCH
CH POL 1
POL 1:1

Ex LO.

[Handwritten signature]

[Handwritten signature]

[Handwritten signature]

Utrikesdepartementet

94-07-01

För Hans Magnusson, Pol 1

P 2 En

Re högtidlighetsställandet av Raoul Wallenbergs minne den 17 januari 95.

Efter samtal med Per Anger har jag talat med Mr Severin Hochberg på Holocaust-muséet. Det framgick att man ännu inte hunnit särskilt långt i planeringen. Tanken var emellertid att inom kort ta kontakt med Vita Huset för att höra om presidenten skulle kunna tänka sig att ställa upp.

Jag har bl a via mina kontakter i NSC fäst Vita Husets uppmärksamhet på vikten av att redan nu reservera den 17 januari. Skulle Clinton ställa upp aktualiseras naturligtvis deltagande på högsta nivå från svensk sida. I sammanhanget får vi redan nu fundera på om vi inte skulle bidra till programmet här på ett sätt som manifesterar den vikt Sverige fäster vid saken (t ex med en operasångare eller opera-sångerska eller någon av våra världsberömda skådespelare som uppläsare av lämplig text. Familjens och Per Angers synpunkter härpå bör väl inhämtas i sinom tid.)

Liljegren

ARKIVEXEMPLAR

Administrativa avdelningen
Fjärde enheten
Departementsekreterare
Sven Johansson

/exp 940704 ps

Dnr <i>185/001</i>	Avd	Grupp	Mål
1994-07-04	P	2	Eu I

(A)

Sarah Hilding
Olsättersgatan 14
645 68 Karlstad

Dokumentationen om Raoul Wallenberg

Åberopande Ert brev den 22 juni får jag meddela, att utrikesdepartementet i Wallenbergärendet utgivit två vitböcker (utvalda dokument med kommentarer) (1957 och 1965) samt offentliggjort i form av reprokopior i 49 volymer 1980 och 1982 de allra flesta arkivhandlingarna från åren 1944-1970. Av vitböckerna har departementet inga exemplar kvar i lager. Reprokopiorna finns fortfarande att köpa. De säljs endast komplett. Det exakta priset för de 49 volymerna har jag inte aktuellt, men det ligger kring 2000 kronor. Såväl vitböckerna som kopieutgåvan finns för läsning på större bibliotek (t.ex KB), på riksarkivet och utrikesdepartementets bibliotek. Alltsedan Rudolph Philipps bok "Raoul Wallenberg" 1946 har en omfattande litteratur av varierande halt och inriktning vuxit fram om Wallenbergs ungerska insatser och sovjetiska krigsfångenskap. Böckerna kan lätt lokaliseras via bibliotekens systematiska kataloger.

Med vänlig hälsning

SJ

Sven Johansson

Ifylles av postexp

Avsänd med	Avsändn datum	Sign
☐ sv kurir ☐ utl kurir ☐ luftpost ☒ vanlig post	940704	PS

Ink. ud
94-07-08/4

JÖRGEN DETLEFSEN

SKANDINAVIAN-KORRESPONDENT

TEL +46-(0)8-704 15 04, 656 00 78
FAX 656 00 78

PRIVAT
VIRVELVINDSVÄGEN 21
S-161 28 BROMMA

TEL +46-(0)8-704 15 04, 80 65 59

JÖRGEN DETLEFSEN
GJÖRWELLSGATAN 22, S-112 60 STOCKHOLM

Lage Olson
Utrikesdepartementet
Box 161 21
103 23 Stockholm

INK. UTTRIKES DEPT	
D.N:G 188/023	
94 08-25	
07-08	
AVD	2
P	Eu ¹

1994-08-18
Pol 1:1/Ambr Olson/mjn
Delges jämte bilaga t:
Kabs
Polch
Pressch
Wallenberg-föreningen
von Dardel
Carl Persson
Makinen (Chicago)
Magnusson, Pol 1:1
Olson, KMI
Lyrvall, Pol 1:1

94-07-07 Amb Moskva
Bonn
Budapest
Washington

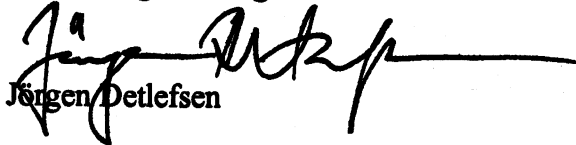
1499408196

Bäste Lage Olson,

härmed som lovat mitt manuskript om Wallenberg-fallet för
"Tribüne - Zeitschrift zum Verständnis des Judentums";
när den utkommer vet jag inte än.

Tack så mycket för välvillig information, råd och öppenhet.

Med vänlig hälsning

Jörgen Detlefsen

Författaren har den 8 juli 1994
meddelat per telefon att några
mindre ändringar kommer att göras
i det manus som inlämnats till
tidskriften.

42

Jörgen Detlefsen

Juli 1994

Glasnost - aber keine Klarheit im Wallenberg-Fall

Trotz aller Glasnost in Moskau und Washington: Das Schicksal des "Judenretters von Budapest", des seit Januar 1945 in der Sowjetunion verschollenen schwedischen Diplomaten Raoul Wallenberg, ist nach wie vor ungeklärt. Dieses Fazit muß auch nach der Vorlage umfassender Dokumentationen gezogen werden; bestechend wirkende Schlußfolgerungen dürfen nicht mit Fakten und Wissen verwechselt werden. Wallenbergs hartnäckigste Sachwalter wollen trotz der Todesnachricht vom Kreml glauben, daß Raoul, der heute (geboren 4. 8. 1912) 82 Jahre alt wäre, noch am Leben ist, und für die schwedische Regierung muß diese Vermutung rechtlich gelten bis zum Beweis des Gegenteils. Zu befürchten ist jedoch, daß das Rätsel seines Verbleibs nie gelöst wird.

Hier soll nun, um das folgende einreihen zu können, kurz die Lebensgeschichte Raoul Wallenbergs nachgezeichnet werden. Der Sohn aus einem der wohlhabendsten Geschlechter Schwedens trat nach einer Laufbahn als Geschäftsmann im Jahre 1944 als 32jähriger in den auswärtigen Dienst mit Sitz in Budapest im von den Deutschen besetzten Ungarn ein, wo das neutrale Schweden auch Schutzmacht der Sowjetunion war.

Wallenbergs unkonventioneller Auftrag lautete, unter Ausnutzung sowohl seines Verhandlungsgeschicks als auch seiner Landeskenntnis, zur Rettung der 800.000 in Ungarn noch lebenden Juden vor den Nazis beizutragen. Dies tat er, indem er Juden in sogenannten *safehouses* (sicheren Häusern) unterbrachte und ihnen in ungezählten Fällen schwedische *Schutzpässe* ausstellte. Unbekümmert, wie es schien, unterhielt er Kontakte zu höchsten SS-Stellen, darunter *Adolf Eichmann*, und zahlte Bestechungsgelder, um seine Ziele zu erreichen, dabei aber sich selbst Todesgefahr aussetzend. Nach einigen Schätzungen 30.000, nach anderen 100.000 Juden bewahrte er auf diese Weise vor den Gaskammern. Der Staat Israel erklärte sich ihm später zu höchstem Dank verpflichtet, die USA ernannten ihn zum Ehrenbürger.

Als diese Würdigungen ausgesprochen wurden, war Raoul Wallenberg aber längst verschollen. Wie die Welt später erfuhr, verbrachte ihn die Rote Armee, zu der er bei der Einnahme Budapests Kontakt aufgenommen hatte, am 17. Januar 1945 nach Moskau. Auf drängende schwedische Nachfragen hin antwortete der Kreml 1947, der ihm unbekannte Raoul Wallenberg habe sich nie in der Sowjetunion befunden.

Nachdem Schweden mit Aussagen anderer, nicht zuletzt deutscher entlassener Gefangener, Wallenberg sei ihnen in Moskauer Gefängnissen begegnet, vorstellig geworden war, teilten die Sowjets 1957 folgendes mit: Das Sicherheitsministerium unter dem

(1954 hingerichteten) Viktor Abakumow habe dem Außenministerium jahrelang in verbrecherischer Weise vorenthalten, daß Wallenberg ab 1945 in seinem Gewahrsam gewesen und am 17. Juli 1947 im Moskauer Gefängnis, wie aus dem aufgefundenen Totenschein hervorgehe, an einem Herzinfarkt gestorben sei.

Stockholm hat diese Erklärung nicht befriedigt. Trotz seiner Anzweiflung von Berichten über Wallenbergs Aufenthalt in Sowjetlagern bis in die 80er Jahre hinein ermittelt es noch heute. Moskau ist offiziell - auch unter der neuen russischen Führung - bei der Version vom Infarkt-Tod im Jahre 1947 geblieben.

Wesentlich mehr über den Fall weiß man freilich aus der bilateralen Wallenberg-Kommission, deren von großen Hoffnungen begleitete Einsetzung noch Gorbatschow im Jahre 1991 als Akt des guten Willens gewährte, - letzte Sicherheit hat sie jedoch nicht gebracht. Ihr gehören auf schwedischer Seite Beamten des Außenministeriums mit Abteilungsleiter Hans Magnusson an der Spitze, der ehemalige Reichspolizeichef Carl Persson, Wallenbergs Halbbruder Guy von Dardel sowie der amerikanische Mikrobiologe Professor Marvin Makinen an, der selbst sowjetischer Gefangener gewesen ein Wallenberg-Spezialist ist; russischer Vorsitzender ist jetzt der Diplomat und Skandinavien-Kenner Viktor Tatarintzew, daneben arbeiten weitere Diplomaten, ehemalige KGB-Offiziere und andere Experten mit.

Wider Erwarten ist nach zehn Sitzungen der Kommission ein Ende nicht abzusehen, jede russische Antwort wirft neue schwedische Fragen auf. Schon vor ihrem Beginn waren im Jahre 1989 einer schwedischen Wallenberg-Gruppe in Moskau persönliche Utensilien des Vermißten, darunter sein Paß, ausgehändigt worden. Diese seien, in braunes Papier ohne irgendwelchen Vermerk eingepackt, beim Aufräumen im KGB-Keller von einem Schrank heruntergefeßt worden, so hieß es, - nicht zu sagen, wie das dort gelandet sei. Nicht zum letzten Male wunderten sich die Schweden: Wie sei das möglich bei der, in vielen anderen Fällen belegten, akribischen Registratur der Moskauer Behörden.

Erstmals bekam die Gruppe die Mitteilung des Gefängnisarztes Smolzow an Sicherheitsminister Abakumow aus dem Jahre 1947 zu Gesicht: "Der Gefangene, den Sie als Walenberg kennen, ist in der vergangenen Nacht plötzlich verstorben, vermutlich an einem myocardialen Infarkt." Das schwedische kriminaltechnische Laboratorium durfte sogar den Totenschein überprüfen und kam zu dem Ergebnis: die Urkunde wirke echt.

Eine Gewähr für die Richtigkeit des Inhaltes gibt es jedoch nicht. Zu fragen ist: Sollte mit der falschen Schreibweise des Namens die "Belanglosigkeit" des Falles raffiniert demonstriert werden? Weshalb trägt das Attest die Unterschrift von nur einem Mediziner, nicht wie sonst üblich von dreien? Wo ist das "Krankenblatt" des Gefängnisjournals? Weshalb ist von der an sich selbstverständlichen Obduktion und von der letzten

Ruhestätte des Verstorbenen keine Rede? Die Urkunde mag eine Konstruktion sein, fabriziert, um eine andere Todesursache zu vertuschen oder den Tod Wallenbergs entgegen den Tatsachen zu behaupten.

Daß es sie überhaupt gibt, ist bemerkenswert; denn Abakumow hatte vor seiner Verhaftung wichtige Unterlagen vernichtet. Der Arzt soll den Minister aber zuvor mündlich unterrichtet haben, eine Erklärung für die Existenz des Schreibens könnte sein, daß es den Adressaten nie erreichte und anderswo archiviert wurde, - oder daß man es später "erfand". Ein ehemaliger KGB-Mann hat berichtet, er habe 1956 an verschiedenen Erkrankungen als Todesursache herumdoktorn müssen, er sei dann aber gestoppt worden, der Totenschein sei seines Wissens erst später "aufgetaucht". Hat es die Manipulationsversuche tatsächlich gegeben, vermindert das natürlich die Glaubwürdigkeit dieser Urkunde.

Seit 1991 haben die Russen nun in der Kommission etwa 150 Dokumente des Falles - mit entfernten Schwärzungen - beigebracht. Daneben dürfen die Schweden selbst Akteneinsicht in den früher auch Sowjetbürgern verschlossenen Moskauer Archiven nehmen; sie besuchten - mit einer Mischung aus Neugierde und Erschauern - die berüchtigten politischen Gefängnisse in Moskau, und sie konnten mit Beteiligten sprechen; immer natürlich unter russischer Begleitung, und es gilt, weder diplomatische Spielregeln noch den Stolz der Russen zu verletzen.

Vorhanden sind die Journale mit Uhrzeiten von den sechs Verhörterminen mit dem schwedischen Diplomaten, - der letzte zwei Monate vor seinem angeblichen Tod -, mit "R.Wallenberg" abgezeichnet. Die Unterschriften sind echt, und es rührte die Schweden eigentümlich an, dieses "Lebenszeichen" von ihm zu erblicken. Vergeblich fragten sie aber nach den Protokollen des Inhalts der Verhöre.

Weder die eigentliche Wallenberg-Akte noch ein Beleg über deren eventuelle Vernichtung sind nach russischen Angaben aufzutreiben. Der erfahrene schwedische Polizeichef Carl Persson meint dazu argwöhnisch, keine Polizeiorganisation in der Welt hätte ein solches Dossier ohne irgendeinen Vermerk verschwinden lassen.

Auffällig ist es, daß "Schlüsseldokumente" auch unter den Akten über den Fall aus dem Kreml fehlen. Elektrisierend wirkt jedoch dieser erstmals freigegebene Einblick in die sowjetische Machtzentrale. Die Historikerin Helene Carlbäck-Isotalo hat im *Scandinavian Journal of History* (Nr. 3/1993) eine aufschlußreiche Analyse der Dokumentation vorgelegt.

Vom Juli 1945 an fragte das Moskauer Außenministerium wegen der "impertinent bohrenden Schweden" in immer harscherem Ton beim Sicherheitsministerium nach Wallenberg. Auf die Antwort vom November 1946, "man wisse nichts", schob das Außenamt

Fotos nach. Im Februar 1947 bestätigte ein Sicherheitsbeamter mündlich, man "habe" Wallenberg und werde weiteres mitteilen.

Wegen Ausbleibens der Information bat Außenminister Molotow im Mai 1947 den "Genossen Sicherheitsminister Abakumow", "alles relevante zu liefern und vorzuschlagen, wie dieser Fall zu erledigen" sei. Die gewünschte "Erledigung" schien am 17. Juli 1947 vollbracht zu sein, laut der Molotow offenbar mündlich erteilten Antwort Abakumows, - wiederum hinausgezögert, dann aber aus gutem Grunde prompt: "Der schwedische Bürger Wallenberg ist in der vergangenen Nacht im Gefängnis gestorben." Der im Ausgangsjournal des Sicherheitsministeriums registrierte entsprechende - zentrale - Brief, in dem Abakumow - vermutlich! - den gesamten Fall erläuterte, ist nicht unter den präsentierten Schriftstücken.

In Stockholm war eine Bemerkung der sowjetischen Botschafterin Madame Kollontay bereits im Frühjahr 1945, "Wallenberg sei ja in Moskau", in merkwürdiger Weise "überhört" worden. Aus der Dokumentation hat man es jetzt aber amtlich, was den Schweden inzwischen aufgegangen war, daß Vize-Außenminister Wyschinskij, - um es vornehm zu sagen -, die Schweden im August 1947 wider besseres Wissen beschied, von einem Raoul Wallenberg habe man keine Ahnung. Und schon lange vor der Todesnachricht Abakumows arbeitete das Außenministerium an einer "glaubwürdigen" Erklärung für sein Verschwinden, - mit "willkommener" Anregung seitens des schwedischen Botschafters in

Moskau, *Staffan Söderblom*, dem später Passivität in der Angelegenheit vorgeworfen wurde. Im April 1945 erzählte dieser Vize-Außenminister *Dekanozow* von "unbestätigten Gerüchten" über den Tod des Diplomaten in Budapest bei einem Autounfall. Beim Abschiedsbesuch im Juni 1946 "in freundlicher Atmosphäre" trug der Botschafter nach dem Aufklärungsversprechen *Stalins* beschwichtigend seine "persönliche Ansicht" vor, Wallenberg sei "das Opfer von Räubern oder vielleicht eines Unfalls in Budapest" geworden.

Dementsprechend wollte das Außenministerium wenig später vom Sicherheitsministerium wissen, ob Wallenberg nach seiner ersten Begegnung mit der Sowjetarmee in Kämpfe oder Bombardements hineingeraten sein könne. Wurde das Geschehen der beabsichtigten Todesbotschaft angepaßt und nicht umgekehrt?

Schließlich entschied sich Moskau jedoch für die Version von der Ahnungslosigkeit, von der es in den Folgejahren nach neuen schwedischen Vorstößen nicht abging.

Im Februar 1956 brach jedoch mit *Chruschtschows* Enthüllungen des Stalin-Terrors auf dem 20. Parteitag der KPdSU das Tauwetter an. Einen Monat später, am Tage der Anreise des schwedischen Ministerpräsidenten *Tage Erlander* zum offiziellen Besuch, unterrichtete Außenminister Molotow das Präsidium des Zentralkomitees von dessen Absicht, trotz bekundeten Moskauer Unwillens nach Wallenberg zu fragen; mit seiner "Aufklärung"

über die Sachlage sagte Molotow den meisten Mitgliedern gewiß nichts Neues.

Auf das irritierende Herumreiten der schwedischen Delegation auf dem Thema reagierte jedoch Ministerpräsident Bulganin mit "Überraschung": "Wir verstehen nicht, weshalb Sie es für nötig gehalten haben, diese Frage aufzugreifen, da wir Ihrer Regierung ja bereits eine ganze Reihe diesbezüglicher Erklärungen zugeleitet haben." Als die Gäste nicht nachgaben, antwortete man ihnen nach neuer Beratung im Präsidium, die Sowjetunion habe ihren bisherigen Einlassungen zwar nichts hinzuzufügen, man werde aber die von ihnen unterbreiteten Belege genau untersuchen lassen.

Das bedeutete die Wende. Bereits nach einem Monat legten der KGB und das Außenministerium dem Zentralkomitee ihren Bericht vor: "Aus den Vorhaltungen der schwedischen Regierung ist klar ersichtlich, daß sie Kenntnis von Wallenbergs Ergreifung durch die sowjetischen Behörden in Budapest und von seiner Inhaftierung für längere Zeit in Moskau besitzt." Nunmehr sollte man sie über das Schicksal Wallenbergs informieren, jedoch nicht wie versprochen alsbald, und es geschah auch nicht wahrhaftig.

Die Verzögerungsgründe sind interessant für "Kremlologen". Schon während des Besuchs Erlanders hatte Molotow die Spitzenossen auf dessen Klagen über innenpolitische Angriffe gegen seine sozialdemokratische Regierung wegen angeblicher

Untätigkeit in der Wallenberg-Affäre hingewiesen. Die Sorgen des Ministerpräsidenten seien wohl darin begründet, "daß die Wallenberg-Familie zu den großen Monopol-Kapitalisten gehört, die Einfluß auf die Wirtschaft besitzen, und daß der Wallenberg-Fall von Kräften, die die schwedisch-sowjetischen Beziehungen schädigen wollen, benutzt werden kann."

Nach dem Besuch hielt Molotow es für "taktisch klüger, den Schweden die Antwort zwei-drei Monate nach den Wahlen (im September 56) zu geben," um der Opposition keine Munition mit dem Eingeständnis der sowjetischen Täterschaft zu liefern. Damit die Sozialdemokraten aber im Wahlkampf etwas vorzuweisen hätten, solle man ergänzende Unterlagen und Fotos anfordern. Die Note über die angeblich späte Aufdeckung des Sachverhalts überreichte Vize-Außenminister Gromyko indes, wegen schwedischer Verstimmung nach der Niederschlagung des Ungarn-Aufstandes im Herbst 1956, erst im Februar 1957, nun aber, um einem neuen sowjetischen Botschafter den Weg zu ebnen.

Tage Erlander erklärte viele Jahre später, da die Sowjets das Engagement für eine einzelne Person nicht begriffen, habe er Moskau glauben gemacht, die innenpolitischen Probleme seien der Grund für seine "Impertinenz". In anderer Weise hatten die Schweden - abermals - dem Kreml Brücken gebaut, damit dieser sein Gesicht wahren könne. Bei der Überreichung der letzten Anfrage vor dem Moskau-Besuch gab Außenminister Östen Undén dem sowjetischen Botschafter den Wink mit dem Zaunpfahl,

denkbar sei doch, daß "das Moskauer Sicherheitsministerium dem Rest der Regierung nicht die Wahrheit gesagt hat, bekanntermaßen ist dessen Chef Beria (1953 hingerichtet) ja schwerer Verfehlungen im Amt für schuldig befunden worden".

Zu einem der Entwürfe der Note hieß es demgemäß, Undén habe verstehen lassen, "die schwedische Regierung werde zufrieden mit einer Antwort sein, die andeute, das Verschwinden Wallenbergs sei ein Akt Berias". Man bezichtigte jedoch den Nachfolger Abakumow der Unterlassungssünde, die übrige Sowjetregierung jahrelang nicht unterrichtet zu haben; erwogen, aber verworfen, hatte man zu behaupten, auf die direkte Anweisung des Ministers hin habe die Sowjetunion 1947 mitgeteilt, daß es einen Raoul Wallenberg in der Sowjetunion nicht gebe, (während man ja heute Abakumow die sofortige Benachrichtigung Molotows über den "Tod" Wallenbergs zuschreibt); - das hätte nicht unbedingt heißen, daß dem Außenministerium zu diesem Zeitpunkt die Unrichtigkeit dieser Auskunft nicht bekannt gewesen sei. In der Endversion steht jedoch die "Sage von der totalen Unkenntnis der übrigen Regierung", und man berief sich lediglich auf die "Entdeckung" des - s.o. problematischen - Totenscheins.

Schließlich ist anhand der jetzt zur Verfügung stehenden Quellen die entscheidende Frage des möglichen Motivs für Wallenbergs Festnahme und Verschwinden zu erörtern. Mitte Januar 1945 gingen mehrere Telegramme zwischen dem sowjetischen

Generalstab und der ungarischen Front hin und her über die vorübergehende "Ergreifung" Wallenbergs, der zuvor in einer Liste der zu schützenden schwedischen Diplomaten in Budapest aufgeführt worden war. Er war - mit einer schwedischen Flagge in der Hand - mitten im Kugelhagel aufgetaucht, um Schutz für "seine" Juden zu erbitten.

Am 17. Januar erging die - vermeintlich - erste Weisung von politischer Warte: Der damalige Vize-Verteidigungsminister Bulganin beorderte die Festnahme Wallenbergs und seine Überstellung nach Moskau. Der mit dem Fall beauftragte Geheimdienst *Smersh* (Vorläufer des KGB) hatte schon einen Mitarbeiter Wallenbergs in seiner Hand, den zwielichtigen Deutschen *Hermann Grossheim-Krisko*. Dieser gab an, an der schwedischen Botschaft seien Faschisten beschäftigt gewesen, und - 1947 widerrufen - Wallenberg habe Schutzpässe nicht nur an Juden ausgegeben, sondern auch an Nazis verkauft. Den Verdacht, die Schweden hätten mit den Deutschen und dem ungarischen faschistischen Pfeilkreuz-Regime zusammengearbeitet, erhärtete offenbar ein *Smersh*-Bericht vom 22. Januar 1945, der - mit Zahlen vom Häftling Wallenberg! - auf die massive Präsenz schwedischer Diplomaten und auf ihren großen Häuserbesitz hinwies. Dessen Versicherung, seine Aktivitäten hätten humanitären Charakter besessen, dürfte der Geheimdienst laut *Carlbäck-Isotalo* angezweifelt haben. Hinzu kam, daß der schwedische Botschafter in Budapest, *Jan Danielsson*, der ja auch die Interessen der Sowjetunion zu vertreten hatte, angeblich keine

Hilfsbereitschaft für sowjetische Kriegsgefangenen der Deutschen gezeigt hatte.

So mag Raoul Wallenberg für einen Agenten der Deutschen gehalten worden sein. Daß ihm in den Verhören Spionage vorgeworfen wurde, konnte er noch Mitgefangenen berichten. Auf entsprechende Vermutungen Abakumows verwies auch Außenminister Molotow in seiner Information vor der Kremlführung anlässlich des Erlander-Besuchs im Jahre 1956. Vor der Note von 1957 erwog Moskau, auf den Verdacht der Kollaboration mit den Nazis hinzuweisen, unterließ es dann aber, ein Motiv für die Verhaftung zu benennen.

Die Verdächtigungen müssen aber um ihren großpolitischen Hintergrund ergänzt werden, und hier treten nun die USA auf den Plan. Der schwedische Historiker Bernt Schiller veröffentlichte 1991 - vor dem Bekanntwerden der sowjetischen Dokumente - das Buch "Varför ryssarna tog Raoul Wallenberg? (Weshalb nahmen die Russen Raoul Wallenberg gefangen?). Schiller beschreibt Kontakte SS-Reichsführer Heinrich Himmlers und Abwehrchef Walter Schellenbergs zu jüdischen Vertretern im Jahre 1944, bei denen es um einen "Handel" Juden gegen Waffen für die Ostfront ging; im Endeffekt versuchte Himmler hinter dem Rücken der Sowjetunion einen Separatfrieden mit den Westmächten herbeizuführen, den diese aber ablehnten.

Als Vermittlerin spielte die private, jedoch regierungsfinanzierte und mit dem damaligen Geheimdienst OSS eng kooperierende US-Flüchtlingshilfsorganisation "American War Refugee Board" eine große Rolle. Sie war es auch, die abgestimmt mit Washington den von Stockholm benannten, vielversprechenden Wallenberg als "Juden-Retter" akzeptierte, mit reichlichen Geld-Mitteln für hunderte Beschäftigte und Dutzende Behausungen ausstattete und ihm Anweisungen erteilte. Ihr Beauftragter in Schweden, Iver Olsen, Wallenbergs Vorgesetzter, war gleichzeitig Informant des OSS.

Die deutsch-amerikanischen Fühler dürften Moskau nach Schillers Ansicht kaum verborgen geblieben sein. Den notorisch mißtrauischen Kreml müsse das Verhalten sowohl seines Alliierten USA als auch seiner "Schutzmacht" Schweden in höchstem Maße alarmiert haben. (Schellenberg durfte nach dem Kriege für einige Jahre in Schweden untertauchen).

Raoul Wallenberg kann demnach als Exponent einer deutsch-amerikanischen Verschwörung gegen die Sowjetunion gegolten haben, mit berühmt-berüchtigtem Namen. Das mächtige Oberhaupt der Sippe, sein Halbonkel Jacob Wallenberg, der gewaltig an der Belieferung Nazi-Deutschlands verdiente, war an den Separatfriedens-Bemühungen beteiligt. Das könnte auch den Einwand Carlback-Isotalos gegen Schiller entkräften, daß nicht einleuchte, weshalb die Sowjets Wallenberg, nicht aber die

anderen internierten schwedischen Diplomaten aus Budapest festhielten.

Für die Vermutung der Historikerin, der sich ja freiwillig bei der Roten Armee einfindende Wallenberg sei ein "Zufalls-Fang" gewesen, mit dem man nichts rechtes anzufangen wußte, spricht die Tatsache, daß er vor seinem angeblichen Tod nur sechsmal kurz verhört wurde. Außerdem liegen keine Belege und kein Fahndungs-Dossiers vor, die eine von höchster Stelle, etwa gar von Stalin, angeordnete Jagd auf ihn nachweisen.

Manche westliche und russische Sachkenner sind jedoch davon überzeugt, daß Wallenbergs Festnahme "Chefsache" war. Oder einmal gefaßt könne Wallenberg "interessant" gewesen oder zum Spielball des Machtkampfes im Kreml geworden sein. Mehrere Autoren, darunter der ehemalige hochrangige KGB-Offizier Pawel Sudoplatow in seinem 1993 erschienenen Buch "Das Direktorat", haben die Version von Versuchen, Wallenberg als sowjetischen Agenten anzuwerben, lanciert. Sudoplatow erwähnt außerdem den vorgenannten Jacob Wallenberg, den man vielleicht mit seinem Verwandten habe erpressen wollen, der Sowjetunion wirtschaftliche Vorteile zu verschaffen. Als alles fehlschlug, habe man Raoul als unbequemen Gefangenen liquidiert.

Andere pensionierte KGB-Offiziere, die seinerzeit - wie in den Journalen nachgewiesen - die Verhöre mit Wallenberg anstellten, und die wissen mußten, was mit ihm geschah, verweigern

die Aussage vor der Wallenberg-Kommission, vermutlich aus Loyalität mit ihrer - nicht mehr existierenden - Organisation. Die russische Regierung erklärt, man könne sie nicht zum Reden zwingen. Den 76jährigen *Dimitrij Kopylanskij* beispielsweise auszuquetschen hieße, die Menschenrechte des alten Mannes zu verletzen.

Der vermeintlichen Kooperationswilligkeit Moskaus steht das im Westen tiefverwurzelte Vorurteil gegenüber, den Russen könne man per Definition nicht trauen. Ist womöglich alles Vorgelegte getürkt und das Bedauern über nicht vorhandene Schlüsseldokumente gespielt? Dazu könnte man natürlich als Gegenbeweis meinen, wenn schon gefälscht werde, warum dann nicht viel "dicker". Andererseits ist ein Verschwinden von Schriftstücken angesichts der bekannten Abrechnungen im Kreml nicht verwunderlich. Auch West-Politiker lassen im Bedarfsfall den Reißwolf arbeiten.

Der schwedische Polizeiveteran Carl Persson hat wenigstens die Hoffnung, von den Russen die Lösung des Rätsels zu erfahren, aufgegeben. Er drängt die eigene Regierung, sie von Washington zu verlangen.

Die OSS-Nachfolgerin CIA gab Ende 1993 hunderte Blatt Wallenberg-Akten frei und ließ auch der schwedischen Regierung ein dickes Bündel zukommen. "Interessant, aber wenig ergiebig und wegen der vielen Unkenntlichmachungen von Angaben

unerquicklich", heißt es dazu im Stockholmer Außenministerium. Zudem hält die CIA wesentliche Schriftstücke "aus Gründen der nationalen Sicherheit" weiterhin geheim.

Immerhin gibt die amerikanische Dokumentation Auskunft über die "Anwerbung" des Schweden für den "War Refugee Board", der übrigens den Kodennamen "Garbo" (sic!) trug. Über Wallenbergs Chef Iver Olsen seien dessen "außerordentlich wertvolle" Ungarn-Berichte nach Washington gelangt. Der amerikanische Rechtsprofessor Irwin Cotler, Vorsitzender früherer internationaler Wallenberg-Kommissionen, meint dazu, der junge Diplomat habe wahrscheinlich nicht gewußt, daß er indirekt im Sold des US-Nachrichtendienstes stand.

Gleich nach dem Kriege gab es energische Versuche der Amerikaner, die Freilassung ihres Helfers von Moskau zu erreichen, sie erlahmten jedoch mit dem Aufkommen des Kalten Krieges. Einem Dokument zufolge soll Moskau Stockholm 1947 den Austausch Wallenbergs gegen eigene, in Schweden gefaßte Spione angeboten haben, doch die Schweden hätten abgelehnt. (Angaben von anderer Seite über Austauschangebote noch Jahrzehnte später, etwa gegen den Meisterspion Stig Wennerström, in die auch der Ostberliner Anwalt Vogel eingeschaltet gewesen sein soll, haben sich nicht erhärten lassen). Später wies die CIA ihre Stockholmer Agenten an, die Affäre "bis zum äußersten auszuschlachten, um die sowjetische 'Koexistenz-Strategie' zu durchkreuzen". Sie "rekrutierten", das heißt bezahlten,

schwedische Journalisten (die Namen sind getilgt!) als "Kreml-Anschwärzer".

In einer internen CIA-Studie vom vergangenen Jahr wird es für wahrscheinlich gehalten, daß die "American Connection" Wallenberg zum Verhängnis geworden sei. Aus dem Veröffentlichten läßt sich jedoch keinesfalls ablesen, daß die CIA sein Schicksal geklärt habe. Carl Persson geht indes mit Sicherheit davon aus, daß die US-Administration sich eingedenk ihrer Mitverantwortung Gewißheit verschafft habe, jetzt aber aus schlechtem Gewissen "mauere". Im Stockholmer Außenministerium will man diese Annahme nicht bestätigen, man beabsichtigt jedoch, Nachbesserung von Washington zu erbitten.

Eine andere Frage ist natürlich, weshalb führende Vertreter Schwedens, darunter sein Außenminister, seinerzeit den Sowjets das Lügen erleichterten; seine bekannte Strategie, den übermächtigen Nachbarn nicht provozieren und den Ausgleich fördern zu wollen, hätte das nicht erfordert. Hält auch Stockholm Wahrheiten über den Fall verborgen?

Bislang schließt Stockholm offiziell: Irgendetwas Entscheidendes muß am 17. Juli 1947 mit Raoul Wallenberg geschehen sein, da die Dokumentation seines Leidensweges mit diesem Tag abrupt aufhört. Nur fragen kann man: Ging ein Verhör unter Tortur schief, - "Herzinfarkt" ist auch in anderen solchen Fällen als Todesursache bescheinigt worden. Oder verschwand er auf

Nimmerwiedersehen in einem Irrenhaus oder im sibirischen Gulag?

Im schwedischen Außenministerium sieht man keinen Anlaß lockerzulassen. Zu erinnern sei daran, daß ein Pole, älter als Wallenberg, im vergangenen Jahr nach 50jähriger Gefangenschaft aus einer russischen psychiatrischen Anstalt entlassen wurde.

Die Gräber ungarischer Politiker, die in den 20er Jahren in der Sowjetunion verschwanden, seien entdeckt worden, von der 1917 getöteten, in Sibirien ausgegrabenen Zar-Familie ganz zu schweigen, ihre sterblichen Überreste ließen sich mittels modernster DNA-Methoden identifizieren. Man klammert sich an das eine Haar Raoul Wallenbergs, das ausreichen würde, um endlich Ruhe finden zu können.

SVERIGES AMBASSAD
TEL AVIV

Amb Hyltenius/cj

T E L E F A X

Sid 1 (3)

Datum	Dnr	Dossierbet
1994-07-13	431 ✓	R 18

*Ch Pol 1:1:
an/h*

INK. UTRIKES DEP.		
D NO		
94 -07- 1 3		
AVD <i>P</i>	GR. <i>2</i>	MAC <i>Eu!</i>

(Pol)

uta

Utrikesdepartementet

Re Artikel om Raoul Wallenberg

✓
För Pol 1

I anslutning till hbr Hyltenius - Hans Magnusson 1994-07-12, som insändes med veckans lägenhet, bifogas för kännedom en artikel om Raoul Wallenberg i dagens nummer av Jerusalem Post. Artikeln har också faxats till professor Guy von Dardel.

HYLTENIUS

AMBASSADEN TEL AVIV KL 10.15/CJ

Avsant: Datum Kl. Sign

2/3

The Jerusalem Post Wednesday, July 13, 1994.

FEATURES

He gave them life and hope; t

Fresh evidence about the fate of Raoul Wallenberg, who saved thousands of Hungarian Jews, has turned up in Jerusalem, Greer Fay Cashman writes

RAOUL Wallenberg's mission was to ensure that hundreds of Hungarians could go home again - to any home.

As many as 100,000 of them did find a home - and lives - because of him.

Meir Gal, former director of a Pet Tikva school for children with learning disabilities and today the secretary of the Hungarian Immigrants' Association in Tel Aviv, believes he owes his life to Wallenberg.

"Some people did return from the extermination camps," he acknowledged, "but many of my friends who were taken, perished."

Born in Budapest, where he was known as Tibor Gal, he was 16 years old in December 1944, when arrested and transferred to premises in which several hundred Jews were awaiting transportation to the death camps.

"I had been in a labor camp from which I escaped, but I had been wandering around homeless and without papers when I was apprehended," Gal recalled this week.

"At 4:30 in the morning," Gal related, "a man wearing a hat and a long trench coat came in and introduced himself as the Swedish

consul. I didn't learn till later that he was Wallenberg. He said that he had come to take all his people.

"I didn't have any Swedish documents, but I remembered that I had a cousin who did. The problem was that he was 34, and I was only 16.

"Wallenberg had a detailed list of names, and when I stepped forward and presented myself as my cousin, he looked down to check if the name was on his list. Then he looked up again. He knew that I wasn't 34, but he said, 'Okay,' and I was evacuated with the others. He took us to the Swedish compound, and I was subsequently released on January 18, 1944, when the Russians came to Budapest."

Gal doubts that Wallenberg is still alive. "I don't think that he could have lasted so many years," he said.

But Wallenberg's half-brother, Guy von Dardel, believes he is still alive. "We have no real proof that he is dead," von Dardel said in a telephone interview from his home in Switzerland. "If he is alive, he is 82, which is not a very advanced age."

Fresh evidence has come to light to suggest that von Dardel's optimism is not misplaced. When he was in Jerusalem two weeks ago, he met a witness, an immi-

Raoul Wallenberg at 35; while his half-brother searches for him in Russia, others work to keep his name alive here.

grant from the former Soviet Union, who told him things about his brother he had not known before. Declining to release details or even to reveal the name of the

witness, von Dardel said that information he had received had enabled him to formulate new plans "which are too early to speak of. But they could be decisive."

sion deals

CHICAGO

they hope he's still alive

Representatives of the Swedish government and von Dardel meet frequently with the Russians, who, according to von Dardel, are more cooperative than ever before. "I think we are making progress," he said.

The commemoration this year of the 30th anniversary of the annihilation of Hungarian Jewry refocuses attention on Raoul Wallenberg, the Swedish diplomat, who from July 1944 to January 1945 saved large numbers of Hungarian Jews from deportation to the death camps.

Wallenberg provided thousands of Jews with Swedish documents and inspired diplomats from other countries to issue protective passports similar to those approved by Sweden.

He also initiated other rescue operations, establishing an extra-territorial compound in Budapest where he found homes for some 15,000 Jews whom he had made Swedish citizens. His other humanitarian efforts included the setting up of hospitals, nurseries, schools and soup kitchens.

Though he was credited by President Franklin D. Roosevelt's War Refugee Board with saving 100 lives, estimates by survivors and colleagues put the number as high as 100,000.

Seeking to place his charges under the protection of the Red Army, Wallenberg, accompanied by a Russian military escort, set out on January 17, 1945 for Soviet headquarters.

That was the last that anyone outside the USSR ever saw of him. There were unsupported rumors that he had been killed by Hungarian fascists, followed by equally unsubstantiated tales that he had died in a Soviet prison.

Until furnished with irrefutable proof of his death, his family, the Swedish government and the various organizations which have kept his name in the public eye, prefer to believe he is alive.

With the possible exception of Oscar Schindler, no Righteous Gentile is as well known as Wallenberg. Certainly none has received as much publicity.

One of the people responsible for generating that publicity is Dutch-born, second-generation survivor Max Grunberg. As a youngster, Grunberg was part of a second-generation survivors' support group. The group's facilitator suggested it would be much healthier to concentrate on anything positive that had come out of the Holocaust than to continue to dwell morbidly on the negative. Wallenberg was one such option.

It is amazing nonetheless that after all this time, Wallenberg has not been forgotten.

"What is different in this particular story," says Grunberg, who now lives in Ra'anana, "is that Wallenberg himself is still missing."

Grunberg, who spent nine years in Canada before settling in Israel three years ago, was one of the founders of the Raoul Wallenberg Committee, which worked closely with the Jewish Federation of Edmonton and the Canadian Jewish Congress to produce a Wallenberg educational kit to show "how one person can make a difference."

Two years ago, a play about Wallenberg coauthored by Eli Joseph and Eliahu Atlan, principal and teacher, respectively, at the Upanot B'not Zion School in Mevaseret Zion, was performed in the presence of the Swedish ambassador.

A little over a month ago, the two were contacted by the Swedish Embassy and asked if they could stage another performance. Joseph and Atlan were happy to oblige but asked if a member of Wallenberg's family could attend. They were astonished when their invitation was accepted by von Dardel, who has waged a 47-year campaign for Wallenberg's freedom.

"Guy von Dardel is looking for his brother in Russia, and we are looking for him in Israel," Atlan said.

To teach every local schoolchild about the Swedish diplomat, he has instituted Wallenberg-oriented educational projects.

Grunberg also wants to create more awareness. His committee, which has previously concerned itself with having honorary citizenship conferred on Wallenberg, is now launching a new documentation project to be linked with the writing of a Torah scroll in Wallenberg's honor.

Only people saved by Wallenberg or their descendants may purchase a letter in the Wallenberg scroll.

There is at least one other Torah scroll in Wallenberg's honor, in the Shimon Hatzaddik synagogue in Jerusalem's San Simon neighborhood. Atlan is concerned that naming yet another scroll in Wallenberg's honor "creates the impression that he's dead."

Grunberg disagrees. "Whenever we talk of Raoul Wallenberg, people assume that he died. We always assume the opposite. Up till three, four five years ago, there was hard evidence that he was still alive. So long as there is no proof from Russia that he is dead, we assume that he is alive."

SVERIGES AMBASSAD

TEL AVIV

1994-07-12

R 18

HM
ex L.O. Ko

BL

amb Moskva f/exp. GROTH/SS

Ambassadrådet

Lage Olson

Pol 1:1

UTRIKESDEPARTEMENTET

Zan/ly

Qne

INKOM UD		
1994-07-15		
Avd	Gr	Mål
p	2	Eu I

Wallenbergvittne

Käre Lage,

När Guy von Dardel för ett par veckor sedan besökte Israel framträdde han bl.a. i ett program i den israeliska televisionen. Därpå kontaktades han av en Imre Walter som telefonledes framförde att han tror sig ha sett Raoul Wallenberg i ett ryskt läger 1952. Idag hade jag med en lokalanställds hjälp ett samtal med Walter om episoden. Samtalet fördes på hebreiska.

Mannen heter Imre Walter och är född i Viseul de Sus i Rumänien den 14 juli, 1917. Mellan 1942 och 1952 var han fånge i lägret Dubravlag i Mordovsky i dåvarande Sovjetunionen - järnvägsstationen hette Poytma Java.

Strax innan Walter skulle förflyttas från lägret utpekade två ungerska medfångar en man för honom och sa att denne var en svensk diplomat som varit stationerad i Ungern. Mannen ifråga var lång och smal och hade ett framträdande adamsäpple (eller kanske var det någon sjukdom tillade Walter). Han drog sig till minnes utseendet på den hatt som mannen bar och ritade den för oss.

Walter menade att han inte hade dragit sig till minnes händelsen under alla år förrän han nyligen såg en bild av Wallenberg i ett TV-program varvid episoden plötsligt dök upp för honom "som på film".

Walter beskrev Dubravlaglägret som ett ytterst välbevakat läger för utländska generaler (det fanns tyskar och japaner bland dessa) och höga dignitärer som gick under benämningen krigsfångar. Lägret rymde även tidigare dödsdömda men nu benådade kriminella ryssar. De politiska fångarna satt i lägret i enlighet med "Code Penal" paragraf 48. Det fanns också en avdelning i lägret för mentalsjuka och de var verkligen, enligt Walter, tokiga.

Bland lägerfångarna drog sig Walter till minnes en patriark från Charbin i Manchuriet som dödförklarats efter ett besök hos patriarken Sergi i Moskva.

"Lägerkommendanten " hette Ischenko eller Nischenko. Lägret rymde ca. 2.000 fångar och ansågs som ett "lyxläger" eftersom fångarna fick två lakan var samt "mat man kunde leva av". På lägrets begravningsplats angavs inga namn på gravstenarna, blott nummer.

Det är svårt att från ambassadens horisont bedöma sanningshalten i Walters uppgifter. Han gav dock ett lågmält trovärdigt och ärligt intryck. Han gjorde ingen som helst antydning om att han önskade belönas för vad han hade att berätta. Snarare verkade han tacksam över att vi på ambassaden tagit oss tid till att lyssna på honom. Hans enda önskemål var att Guy von Dardel skulle få kännedom om vad han hade att berätta.

Vi vore således tacksamma departementet på lämpligaste sätt delger von Dardel innehållet i detta brev.

*Härliga hälsningar
Din ally
Boel Evander*
Boel Evander

Avsändningsort

Pol 1:1/Depr Hans Magnusson

Ärende

Wallenbergärendet

Datum

1994-07-15

Avd

Grupp

Mål

P

2

En I

Ambassaden Moskva, dnr ....

Adress

B R A A D S K A N D E

Från Pol 1:1 (Magnusson)

Text

re Wallenbergärendet

Tacksam ambassaden kunde kontakta Tatarintsev och höra vid vilken tid i juli eller augusti (före den 22/8) han skulle kunna ta emot mig för samtal om Wallenbergärendet. Jag skulle personligen föredra någon gång vecka 33.

CABINET

KOPIA TILL:

SB

UM

KABS

POLCH

BITR POLCH

CH POL 1

POL 1:1

INKOM UTRIKESDEPARTEMENTET

AVD. ! GR. ! MÅL
p ! 2 ! Su^I

Ca/h

AMBASSADEN MOSKVA

1994-07-15

UD STOCKHOLM

FOYER

DL 1:1, MAGNUSSON, FRAAN

RE WALLENBERG

FORTS.

RE WALLENBERG

TATARINTSEV MEDDELAR, ATT HAN HAR SEMESTER FRAN DEN
1 AUGUSTI TILL SLUTET AV MAANADEN, OCH HAN
FOERESLAAR DAERFOER ATT DU KOMMER TILL MOSKVA FOER
SAMTAL NAAGON DAG UNDER VECKA 30, DVS 25 - 29.7.

NOREEN

AMBASSADEN MOSKVA

SVERIGES AMBASSAD

TEL AVIV

1994-07-12

R 18

ex L.O.

KL

HM

amb Most

an/ur

Pol 1:1

Departementsrådet

Hans Magnusson

Pol 1

UTRIKESDEPARTEMENTET

193/001

INKOM UD		
1994-07-15		
Avd	Gr	Mål
<i>p</i>	<i>2</i>	<i>Eu I</i>

Wallenbergfallet: Besök av professor Guy von Dardel

Broder,

I slutet av juni var professor Guy von Dardel tillsammans med sin hustru på besök i Israel och träffade därvid ett flertal framstående israeler, bl a president Ezer Weizman, Knessets talman Shevah Weiss, ordföranden i dess utrikes- och försvarsutskott Ori Orr och förre premiärministern Itzhak Shamir. von Dardels var också närvarande då en pjäs om Raoul Wallenberg gavs på Jerusalem Theatre den 29 juni. Själv känner jag väl von Dardel från min tid i Genève. På grund av mitt fullbokade program den aktuella veckan kunde vi dock inte sammanträffa personligen, men vi hade flera kontakter per telefon under deras besök. Guy von Dardel informerade mig bl a om sina sammanträffanden och särskilt om det som hade anknytning till Wallenbergärendet.

Under besöket intervjuades von Dardel bl a av israelisk TV (Channel 2) om sin halvbror Raoul Wallenberg. Intervjun, som sändes i kvällsnyheterna, varvades med intervjuinslag med förre kanalchefen Labid. Denne hävdade, att Wallenberg var död, och att fortsatt sökande var meningslöst, vilket enligt von Dardel blivit huvudintrycket av TV-inslaget. Detta upprörde honom mycket. Han ville gärna få möjlighet att återkomma med en replik i samma program och bad ambassaden om hjälp. Jag sade att det var osäkert vad som ev kunde göras men lovade att vi skulle kontakta de programansvariga, vilket också skedde samma dag. Dessa ansåg tydligen att vi hade en poäng, för inom en halvtimme kom reportern till ambassaden och intervjuade mig om hur vi från officiellt svenskt håll såg på efterforskningarna. Samtidigt gjorde TV också upp om en ny intervju med von Dardel på eftermiddagen. Tanken var att intervjuerna skulle sändas samma kväll. Just den dagen kom emellertid även nyheten om Arafats förestående återkomst till Gaza och Jeriko, vilken slog ut praktiskt taget allt annat nyhetsmaterial den kvällen, inklusive intervjuerna med von Dardel och mig. Emellertid gjorde konkurrentkanalen (Channel 1) någon dag senare en intervju med von Dardel i ett annat sammanhang, vilken sändes i "Good Morning Israel" i början av påföljande vecka. Här fick von Dardel väl fram sitt budskap, i varje fall enligt vår bedömning, varför vi inte ansett det meningsfullt att ytterligare insistera på att få plats för ett genmäle också i Channel 2. Jag har meddelat von Dardel, som då hade avrest, att intervjun har sänts.

Under besöket uppringdes von Dardel på sitt hotellrum av en person vid namn Imre Walter som påstod sig ha sett en svensk diplomat i ett sovjetiskt fångläger i början av 1950-talet. Vederbörande har kallats till intervju på ambassaden. Se särskild rapport härom.

Guy von Dardel informerade mig också om att han under sitt besök fört samtal om möjligheten av att i Israel upprätta en arbetsgrupp om 4-5 personer som är aktivt engagerade i Wallenbergfallet. Särskilt på förintelsemuséet i Jerusalem, Yad Vashem, hade man enligt honom visat intresse för detta. I Israel borde det finnas en del upplysningar att hämta från privatpersoner som varit i sovjetisk fångenskap. Dessutom borde Mossad veta en del i ärendet, ansåg von Dardel som hade nämnt denna senare aspekt för president Weizman. Denne skulle låta frågan gå vidare till vederbörlig instans. Från ambassadens sida har vi kontaktat den person på Yad Vashem som von Dardel särskilt nämnde såsom informerad i arbetsgruppsfrågan och i allmänna ordalag meddelat att vi är beredda att bistå i mån av resurser om en sådan grupp kommer till stånd. Vårt intryck var dock att vederbörandes engagemang för tanken på en arbetsgrupp var relativt svagt. Skulle ni på departementet önska ytterligare aktivitet från ambassadens sida i denna fråga vore jag tacksam för en rad.

Hed bästa hälsningar

Carl-Magnus Hyltenius

1994-07-19

Avd

Grupp

Mål

P

2

Eu'

Ambassaden Moskva, dnr.

Från Pol 1:1 (Magnusson)

re Wallenberg

Jag riktar nu in mig på att vara i Moskva torsdagen den 28 juli (med ankomst på kvällen onsdagen den 27:e). (Reservalternativ: fredagen den 29 juli.) Vore därför tacksam om samtal kunde inbokas med Tatarintsev och Sergej Kovaljov. Därutöver vore det mycket angeläget få till stånd ett samtal med den Suchanov, som nämns i Sudoplatovs bok, dvs. Malenkovs privatsekreterare, förutsatt att han bor i Moskva. I annat fall får vi spara honom för intervjugruppen.

Aterkommer beträffande ev. kontakt med "oberoende psykiatriker".

CABINET

Ex till:

Ch Pol 1:1

B. Lyrvall, pol 1:1

L. Olsson, pol 1:1

/exp. 940719/80

ARKIVEXEMPLAR

Politiska avdelningen
Första enheten (Pol 1:1)
Handläggare: Depr Hans Magnusson

Dnr	Avd	Grupp	Mål
200/1001	P	2	EU'
1994-07-19			

(POL)

Tnga-Britt Strandberg

Gärde 20120
793 50 Leksand

Ert brev till statsministern av den 21 februari 1993 överlämnades nyligen till utrikesdepartementet för besvarande. Jag kan försäkra er att vi från svensk sida gör stora ansträngningar att vinna klarhet rörande Raoul Wallenbergs öde. Sedan 2,5 år arbetar en gemensam svensk-rysk arbetsgrupp i detta syfte. Statsministern och andra ledande svenska företrädare tar regelbundet upp hans fall med de ryska ledarna, även med president Jeltsin personligen och vi har erhållit försäkringar om att allt skall göras för att vinna visshet.

Så länge vi inte erhållit fullt övertygande bevis om motsatsen fortsätter den svenska regeringen utgå från att Raoul Wallenberg kan vara vid liv.

Med vänliga hälsningar,

Hans Magnusson
Departementsråd

Ifylles av postexp

Avsändt med		Avsändn datum		Sign
☐ sv kurir	☐ utl kurir	☐ luftpost	☒ vanlig post	940719
				80

KOPIA TILL:

SB
UM
UMK
KABS
POLCH
BITR POLCH
CH POL 1
POL 1:1

pol

AVD.	GR.	MÅL
<i>P</i>	<i>2</i>	<i>Eu'</i>

SL

aa my

AMBASSADEN MOSKVA

1994-08-03

UD STOCKHOLM

FOER POL 1:1, MAGNUSSON, LYRVALL

RE WALLENBERG

FORTS.

RE WALLENBERG

DEN 1 AUGUSTI HADE GUY VON DARDEL (ETT ANDRA) MOETE MED SERGEJ KOVALJOV ANGAAENDE PROJEKTET MED GENOMGAANG AV PSYKIATRISKA KLINIKER. DELTAGARE I MOETET VAR ARSENIJ ROGINSKIJ, TVAA REPRESENTANTER FOER OBEROENDE PSYKIATRIKERS FOERENING, ORDFOERANDEN JURIJ SAVENKO OCH JURIJ MASSEVER SAMT (AV EN TILLFAELLIGHET) KRONID LJUBARSKIJ (FRAAN TIDNINGEN NOVOJE VREMJA). FRAAN AMBASSADEN VAR FOYER NAERVARANDE.

MOETET UTMYNNADE I, ATT KOVALJOV GAV SITT GODKAENNANDE TILL DEN UPPLAEGGNING AV ARBETET SOM VON DARDEL PRESENTERAT. ENLIGT DENNA SKULLE (KANSKE ETT TIOTAL) I SAMMANHANGET INTRESSANTA KLINIKER UTVAELJAS OCH BESOEKAS AV EN GRUPP PERSONER (ETT PAR PSYKIATRIKER, ETT PAR ARKIVEXPERTER SOM SKULLE GAA IGENOM KLINIKERNAS REGISTER OCH ARKIV, SAMT YTTERLIGARE NAAGRA PERSONER SOM SKULLE HA TILL UPPGIFT ATT INTERVJUA PATIENTER OCH PERSONAL). (UTE PAA KLINIKERNA FINNS ENLIGT UPPGIFT ARKIV OCH REGISTER ENDAST FRAAN 1984 OCH FRAMAAT. HUVUDSYFTET MED PROJEKTET AER JU DOCK ATT FINNA RW - OM HAN AER I LIVET.)

DESSFOERINNAN HADE FR.A. ARSENIJ ROGINSKIJ (MED INSTAEMMANDE AV KOVALJOV OCH LJUBARSKIJ) KRAFTIGT KRITISERAT DEN PROJEKTUPPLAEGGNING SOM FOERESLAGITS AV OBEROENDE PSYKIATRIKERS FOERENING. DENNA INNEBAR ATT VON DARDELS PROJEKT SKULLE KOMBINERAS MED ETT PROJEKT SOM FOERENINGEN VILLE GENOMFOERA (UNDERSOEKNING AV INTAGNA I FAENGELSER OCH LAEGER I SYFTE ATT FINNA FALL AV PSYKISKT SJUKA BLAND DESSA). DE TVAA PROJEKTEN MENADE ROGINSKIJ (MED STOED AV KOVALJOV OCH LJUBARSKIJ) VAR OFOERENLIGA TILL SIN INNEBOERD OCH METODIK, OCH DE BEROERDA INSTITUTIONERNA HADE DESSUTOM OLIKA HUVUDMAEN. (DE PSYKIATRISKA KLINIKERNA LYDER JU NUMERA UNDER HAELSOVAARDSMINISTERIET MEDAN LAEGER OCH FAENGELSER HOER TILL INRIKESMINISTERIETS DOMAENER.)

ANLEDNINGEN TILL ATT FOERENINGEN VELAT KOMBINERA DE TVAA PROJEKTEN VAR TROLIGEN BL.A. DET FOERHAALLANDET, ATT VON DARDEL SKAFFAT SPONSORER, OCH ATT DE OBEROENDE PSYKIATRIKERNA GENOM

FORTS.

SAMMANSLAGNINGEN SAAG EN MOEJLIGHET TILL
FINANSIERING AEVEN AV DET AV DEM PLANERADE
PROJEKTET. DE ACCEPTERADE (MOTVILLIGT)
ARGUMENTERINGEN OCH DAERMED ATT SKILJA DE BAADA
PROJEKTEN AAT. DET STOD EFTER MOETET DOCK INTE HELT
KLART I VAD MAAN DE OBEROENDE PSYKIATRIKERN I DEN
NYA SITUATIONEN SKULLE ENGAGERA SIG I VON DARDELS
PROJEKT. (FOYERS INTRYCK VAR DOCK, ATT DE TROTS ALLT
VAR INSTAELLDA PAA ATT DELTA AEVEN I DETTA ARBETE.)

DAA VON DARDEL DEN 2 AUGUSTI RESTE FRAAN MOSKVA, VAR
FORTFARANDE MYCKET OKLART OM DET FORTSATTA ARBETET.
FR.A. GAELLDE OKLARHETEN VILKA PERSONER SOM SKULLE
KOMMA ATT DELTA. VON DARDEL TYCKTES FR.A. HOPPAS PAA
NAAGRA AV DEM SOM DELTAGIT I BESOEKET PAA
VLADIMIRFAENGELSET 1990 (ROGINSKIJ, MICHAEL TJLENOV,
VAAD, EVENTUELLT LJUBARSKIJ), SAMT DAERTILL NIKITA
PETROV FRAAN MEMORIAL. KOVALJOV SKULLE KONTAKTA
HAELSOVAARDSMINISTERIET, OCH PAA VON DARDELS
BEGAERAN SKULLE TROLIGEN EN KONTAKTPERSON FOER
PROJEKTET UTSES DAER. VON DARDEL VAR ANGELAEGEN OM
ATT ARBETET SKULLE STARTA SNARAST MOEJLIGT (AEVEN AV
DET SKAELET ATT ARBETET PAA FAELTET SKULLE BLI
SVAARARE UNDER VINTERN). HAN TAENKTE SIG SJAEV
DELTA AATMINSTONE I DET FOERSTA KLINIKBESOEKET, OCH
FRAMFOERDE AEVEN OENSKEMAALET ATT FOYER, OM
MOEJLIGT, SKULLE DELTA.

DAHLSTEIN

AMBASSADEN MOSKVA

SVERIGES AMBASSAD

WASHINGTON

1994-08-18

Pol 1:1/Ambr L Olson/mjn
Delges jämte bilagor till:
Kabs

Wallenberg-föreningen
von Dardel

Carl Persson

Makinen (Chicago)

Magnusson, Pol 1:1

Olson, KMI

Lyrvall, Pol 1:1

Amb Moskva

Amb Budapest

940728

fol

INKOM UD		
209/001		
1994-08-04		
Avd	Gr	M&I
P	2	Eu ¹

Ambassadrådet Lage Olson

UD POL 1:1

KMI

Uttalanden angående UD:s behandling av
Wallenbergärendet

Bäste Lage Olson,

På uppdrag av Sven-Olof Peterson beskriver jag kort ett föredrag rörande Raul Wallenberg som undertecknad deltog i den femtonde juli 1994.

Bakgrunden till föredraget är ett program kallat "Interns for Human Rights" som arrangeras av Congressional Human Rights Caucus (Se bilaga 1). Programmets syfte är att upplysa praktikanter om diverse frågor rörande mänskliga rättigheter runt om i världen.

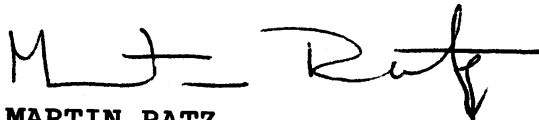
Föredragets talare var Anette Lantos. Hennes make, Tom Lantos, är kongressledamot samt vice styrelseordförande i Congressional Human Rights Caucus (Se bilaga 2).

Föredraget, som varade i drygt en timma, samlade drygt fyrtio åhörare (i huvudsak praktikanter). Efter anförandet lämnades tid för frågor.

A. Lantos föredrag inleddes med en tio minuters video visning av ett "60 minutes" reportage om Wallenbergs öde. Videostunden följdes av ett personligt anförande av A. Lantos, som utgick från en artikel ur tidsskriften "Moment" (Bilaga 3). Artikeln avspeglar anförandet närapå ordagrant.

Otvivelaktigen är Lantos kamp för att hedra Wallenberg beundransvärd. Vad undertecknad vill belysa är att det inom Lantos hedervärda kamp för Wallenbergs minne finns tvivelaktiga uttalanden gällande UD:s agerande i samma fråga. Uttalanden som i viss mening ger en falsk och därmed skadlig bild av Sverige. (Se sid. 23,25,58,59).

Högaktningsfullt,

MARTIN RATZ

Praktikant

Background and Purpose of the Caucus

The Congressional Human Rights Caucus plays a vital role in addressing human rights concerns in the U.S. Congress and in making human rights a more visible and important issue on Capitol Hill.

The Congressional Human Rights Caucus is a bipartisan legislative service organization which was established under the auspices of the U.S. House of Representatives. Caucus membership consists of 220 Members of Congress, over half of the House, representing districts in all parts of the country.

The Congressional Human Rights Caucus members are motivated by the belief that human rights are indivisible -- that the denial of fundamental freedoms and human rights anywhere is a threat to free men and women everywhere. Caucus members are motivated for their leadership in Congress on behalf of human rights. The Caucus is a respected voice for human rights and fundamental freedoms and is recognized in countries around the world as an effective fighter on behalf of victims of human rights abuses.

The Congressional Human Rights Caucus was founded in early 1983. The Caucus Co-Chairmen, Congressman John Porter (R-IL) and Tom Lantos (D-CA), both recognized the need for a bipartisan organization open to all Members of Congress that would coordinate action against human rights violations whenever they occur. Since its inception, the Caucus has become a leading voice in Congress for human rights issues.

In 1992, all Caucus members participated in congressional activities in support of human rights. Caucus forums, briefings and press conferences focused on human rights concerns in many regions, including China (PRC), Burma (Myanmar), India, Nepal, Tibet, Malaysia, the Philippines, Brazil, El Salvador, Guatemala, Nicaragua, Cuba, Argentina, Peru, Kenya, South Africa, Somalia, Sudan, Syria, Israel, Iraq, Korea, Saudi Arabia, Albania, Romania, former Yugoslavia and former Soviet republics. The Caucus also highlighted the issues of nations of children, "disappearance," and ethnic genocide. Caucus members appealed on behalf of victims of political, religious, ethnic and racial persecution all over the world.

Human rights are America's legacy to the world. The Congressional Human Rights Caucus is an essential organization upholding and maintaining that legacy.

PROTECTING HUMAN RIGHTS: PROGRAMS FOR MEMBERS

Meetings with Diplomats and Experts - The Caucus hosts meetings for its members and for high level diplomats from foreign governments, international organizations, and the U.S. Administration to discuss human rights issues. In 1992, guests at these informal meetings included Ambassador Lawrence R. Goldner, Acting Secretary of State, Ambassador Richard Schultz, Assistant Secretary of State for Human Rights and Humanitarian Affairs, John T. Tanner, Secretary General of the Pacific Union of Churches in southern Iraq, Right Hon. Martin, 1992 Peace Nobel Laureate and Guatemalan human rights advocate for indigenous people, and Bishop Luisito Tobin, "Father of the Roman Catholic Revolution."

Members' Concerns - The Caucus provides a forum for its members where they can share information regarding specific human rights problems they have investigated or encountered on first-handing missions.

Caucus Forums, Press Conferences, Briefings, & Rallies - The Caucus frequently arranges forums, press conferences, briefings and rallies on a wide variety of human rights issues that affect Members' constituencies. Caucus members host these events which generally include testimony from human rights victims, U.S. and foreign government officials, and experts in the field of human rights. These Caucus activities help to focus public attention on issues of concern to Members of Congress and their staff.

Telegrams and Letters to Foreign Governments - The Caucus organizes letter writing campaigns from its members on behalf of persecuted individuals around the world. The Caucus consistently sends human rights conditions around the world and sends many urgent appeals which carry the names of all Caucus members.

"Adoptive" Programs - The "adoptive" programs seek to extend a hand of friendship and encouragement to individuals all over the world who are persecuted or incarcerated for their beliefs, color, sex, ethnic origin, language or religion who have not used or advocated violence. Members "adopt" persecuted individuals and write letters of support to them and their families. The Members of Congress call attention to the violations of human rights by sending letters of appeal to the leader of the offending country, initiating congressional action, and offering diplomatic channels.

Religious Prisoner Adoptive Program - This program seeks to improve conditions for victims of religious persecution and to ensure that their rights are fully recognized.

Prisoner of Conscience Outreach - This program coordinates action on behalf of all those who suffer persecution or detention because of their personal beliefs, color, sex, ethnic origin, or language who have not used or advocated violence.

The Committee of 21 - The Committee of 21, founded by Mr. Antonio Lantos and Mr. Kathryn Courson Fries, is a coalition of congressional women - Congresswomen, Senators, and wives of Members of Congress - who share personal concern for victims of human rights violations. The members and their spouses meet letters of encouragement and support to prisoners of conscience and their families all over the world, as well as letters of appeal to the leaders of the violating countries.

School Outreach Program - This program encourages Caucus members to visit schools in their congressional districts and arrange for children to adopt a victim of human rights abuse.

Staff All-Hand Groups - The Caucus organizes a variety of Staff Action Groups to coordinate human rights activities between congressional offices. These all-hand groups focus either on a geographical region of concern, such as Peru, Tibet, Romania, El Salvador, India, Korea, and South Korea topics of concern, such as religious and cultural genocide. The Caucus periodically invites human rights experts and government officials to address the all-hand groups.

Congressional Leaders for Human Rights - This group encourages Caucus members writing to Congress to be active on human rights concerns around the world. This is the first time-oriented organization specifically set up for congressional leaders. The Caucus focuses attention to address human rights issues and coordinate letter writing campaigns for members of this group. The Caucus is encouraged to coordinate these efforts when they return to their constituencies.

SUPPORT SERVICES

Human Rights Computer Tracking System - The Caucus maintains a computer Tracking System to monitor congressional action on behalf of human rights by recording activities by all 435 Members of Congress. Each entry specifies the nature of the human rights violation, what action was taken, and the names of the Members of Congress who participated. The Tracking System provides congressional offices with current information on individual cases and congressional action.

Human Rights Profile of Members of Congress - Members of the Caucus receive an annual "Human Rights Profile" which is based on information in the Human Rights Computer Tracking System. The profile outlines the Member's human rights activities throughout the year. In addition, records of a Member's human rights activities during any specified time period are available on request.

Technical Assistance to Congressional Offices and Presidencies of Human Rights Legislation - Caucus staff provides technical assistance to congressional offices, such as drafting and circulating letters on human rights issues, promoting human rights legislation, providing updates on individual human rights issues, and contacting U.S. and international human rights groups.

Briefing Sessions or Packets for Members - The Caucus coordinates meetings for Members with human rights members who have regional expertise on human rights conditions in specific countries. The Caucus also prepares briefing packets on human rights conditions all over the world. The packets include information on individual human rights cases as well as general human rights conditions and have covered countries such as South Africa, Cuba, Guatemala, Cambodia, Iraq, Romania, the USSR, El Salvador, Yugoslavia, and Nicaragua. These packets are especially helpful to Members traveling abroad and meeting with foreign dignitaries.

Listing of Human Rights Legislation - The Caucus initiates this service to help keep its members up to date on human rights legislation. Caucus members receive a listing of bills on human rights issues which are organized by geographical region and final legislative status. The listing provides the bill number, the name of the principal sponsor, a description of the bill, the number of cosponsors, and the status of the bill.

Human Rights Caucus Newsletter - The Caucus issues newsletters several times during the year to summarize Caucus activities and spotlight the human rights work of its members. The newsletter focuses on major areas of concern and provides information on current human rights issues and "Dear Colleague" letters.

Human Rights Newsletter - The Caucus produces a compilation of news articles on human rights issues around the world which are distributed to Caucus members on a bi-weekly basis.

Human Rights Reference Center - The Caucus office is located in room H2-390 of the Ford House Office Building and houses the main terminal for the computer tracking system, as well as an extensive library of human rights materials available to staff of Caucus members. These resources are collected from governmental, private, and international organizations concerned with human rights.

Congressional Liaison - The Caucus is an important liaison between Congress and the many governmental, private, and international organizations concerned with human rights.

For more information please contact:
Congressman Tom Lantos and John Edward Porter
Co-Chairmen

Congressional Human Rights Caucus
Alexander Androp and Karen Davis, Directors
Held Gersh, Program Assistant
U.S. House of Representatives
H2-390 Ford House Office Building
Washington, D.C. 20515
(202) 226-4040

REP. TOM LANTOS

(D CA-12)

2182 RHOB

Dial (202) 225-3531

Washington DC 20515-0512

Nickname: Tom
 House: since Jan. 3, 1981
 Rank: 32nd (1 of 24)
 Born: Feb. 1, 1928 in
 Budapest, Hungary
 Home: San Mateo, CA
 Education: Univ. of
 Washington, BA, '49; MA,
 '50; Univ. of California at
 Berkeley, PhD, '53
 Profession: educator,
 consultant and television
 news commentator
 Religion: Jewish

Full biography in State Delegations

King, Robert R.	★ Admin. Asst.
Lantos, Annette T.	★ Exec. Asst.
Anderson, Helena	Exec. Secy.
Davis, Brigid	Office Manager
Arriaga, Alexandra	Legis. Asst.
Burton, Michael J.	★ Legis. Asst.
Davis, Rebecca	Legis. Asst.
Marinelli, Michelle	Legis. Asst.
Walker, Chris	Legis. Asst.
Abegglen, LeAnn	Staff Asst.
Klappa, Mary	Staff Asst.
San Mateo, CA 94402: Suite 820, 400 El Camino	
Real, dial (415) 342-0300. FAX (415) 375-8270.	
Szelenyi, Evelyn	District Rep.
Gottlieb, Trudy	Office Manager
Benner, Ann	Special Asst.
Ferrar, Margery	Sr. Asst.
Carlson, Betty	Staff Asst.
Emery, Alonzo	Staff Asst.
Flamen, Ellen	Staff Asst.
Merchant, Jamie	Staff Asst.
Mitchell, Edna S.	Staff Asst.
Nykodym, Joe	Staff Asst.
Teglia, Verna	Staff Asst.
Villalba, Gregory	Staff Asst.

Rep. Lantos' Committees:**Committee on Foreign Affairs**

Subcommittee on Europe and the Middle East

Subcommittee on International Operations

Subcommittee on International Security,
International Organizations and Human Rights,
Chairman**Committee on Government Operations**Subcommittee on Employment, Housing and
Aviation

Subcommittee on Legislation and National Security

Congressional Coalition on Population and
Development

Congressional Friends of Animals, Co-Chairman

Congressional Human Rights Caucus, Co-Chairman

Federal Government Service Task Force

Friends of Ireland

House Depot/Plant Caucus

Ur: Moment Magazine (monthly) Oktober 1987.
Address: Editorial Office
Att: Mr. L. Feinstein
678 Massachusetts Ave, Suite 903
Cambridge, MA 02139
U.S.A.

Bilaga 3

We were standing in the Rose Garden of the White House on a glorious fall day, October 5, 1981, a Monday. President Reagan was about to sign the first piece of legislation that my husband, Tom, a newly elected California representative, had introduced in Congress.

Surrounding the President as he made his remarks were congressmen, senators, foreign dignitaries and members of the media, a rollcall of all those who had been shutting doors in my face for years.

Now it was different; Raoul Wallenberg, by this legislation, had become an honorary citizen of the United States. His welfare was now officially a concern of our government. Just as Wallenberg had saved tens of thousands of Hungarian Jews by declaring them to be under Swedish protection, we were giving the United States a legitimate reason to press the Soviet leaders for his release. It was using Wallenberg's tactics in an effort to save him. I think he would appreciate the irony of our gesture.

As I stood in the Rose Garden, my thoughts inevitably turned back to another day.

I, like 100,000 other Jews including my husband, owe my life to Raoul Wallenberg. In 1944, when the last of the Jews of Budapest were being murdered by the Nazis, my mother and I and a half-dozen members of my family were being sheltered in the Portuguese embassy, an opportunity that resulted from a family connection with a Portuguese diplomat.

Meanwhile Raoul Wallenberg, a low-level diplomat in the Swedish embassy in Budapest, was threatening, pleading and bribing to get

the Germans to recognize the Swedish diplomatic passports he was issuing by the hundreds to Jews. On one hand, he promised German officers protection after the war. On the other, he threatened that they would be held accountable for their crimes. In the end, he got the Germans to agree that if those with "Wallenberg" passports could actually make transit arrangements to leave the country, the passports would be accepted as valid and the holders would be allowed to leave. Because there seemed no obvious way to leave the country in the confusion toward the end of the war, the Nazis thought this agreement with Wallenberg would have little, if any, effect. But it bought time, saved lives and set up the principle that would allow holders of any foreign passports, not just Swedish papers, to leave. And that was how I got out.

Because of the agreements that Wallenberg negotiated, we were ultimately able to leave the country using Portuguese passports, our transportation arranged by the Portuguese embassy. At the time, I was 13 years old. The man I would later marry was also saved by Wallenberg. Tom, whom I had known for years while I was growing up in Budapest, had escaped from a Nazi forced labor camp and lived out the end of the war with his aunt in one of Wallenberg's houses of refuge.

Wallenberg was a mythical, shadowy figure. We didn't know who or what he was, but we knew there was a Swede who was saving people and if you could get to that Swede, you might have a chance. It was not until much later that we became aware of the scope of his activities.

Annette Lantos with a model of the Wallenberg monument that was dedicated in Budapest in May 1987. Another statue had been erected in Wallenberg's honor in 1947 in Budapest, but it mysteriously disappeared on the eve of its scheduled unveiling. The new monument to Wallenberg is a gift of Nicolas M. Salgo, a Hungarian-born Jew who served as the U.S. ambassador to Hungary from 1983 to 1986.

Opposite: This cast bronze figure of Raoul Wallenberg as an old man is the focal point of this monument. Although he was only 33 years old when he disappeared in 1945, he would now be 75 years old.

Raoul Wallenberg. Detail from the head of the bronze statue pictured on p. 20.

Why I Believe Wallenberg Is Alive

The Swedish Wallenberg Association has reported sightings of Wallenberg as recently as a year ago. This association was established in 1979 by Nina Lagenberg, Wallenberg's half-sister, and it keeps a watch throughout the Gulag in a variety of ways, some of which I am not free to disclose. There were many witnesses who testified to having seen Wallenberg. One even reported that he had exchanged Morse code messages with him through prison walls.

There were hundreds of such sightings even before the association was formed, from the 1940s through the 1970s and into the 1980s. This is how Simon Wiesenthal learned that Wallenberg was alive, and how we initially heard about it.

But reporting on Wallenberg is dangerous; several people have lost their lives in trying to do so. One man who had been released from Lubyanka prison tried to smuggle information out of Russia concerning his meeting Wallenberg in a doctor's office. The man had a daughter in Israel and thought he might get a letter out to her. He met someone at the Moscow synagogue who he thought was a foreigner, so he asked the man to mail the letter to his daughter after leaving Russia. The man he thought was a foreigner at the synagogue turned out to be a KGB agent. The man was re-arrested and was never heard from again. He must have had a premonition, however, for he made a copy of the letter, which his wife found and ultimately managed to smuggle out of Russia.—A.L.

A recent report from Israel aroused new hopes. Yefem Moshinsky, an Israeli who immigrated several years ago from the Soviet Union, claims that he recently received a letter from a "credible source" in the USSR, reporting that Wallenberg is alive and will soon be released. Moshinsky claims that he is the KGB officer who detained Wallenberg in 1945. However, several sources who follow the Wallenberg case told *MOMENT* that Moshinsky's report cannot be regarded as reliable.—Ed.

Wallenberg had a remarkable ability negotiate and gain concessions. At one point he purchased 32 apartment houses in Budapest. He covered them with giant Swedish flag declared them Swedish territory and asserted that the inhabitants were under his protection. Nearly ten thousand Jews lived in these houses at any one time.

Sometimes the Nazis would drag Jews from the houses. If someone managed to notify Wallenberg, he would go over them and argue their case with the Nazis. With his charismatic personality, he often was able to get the people back, once or twice from the very banks of the Danube as they were about to be shot. He would claim that these people were under the protection of the Swedish king and if they were harmed, anybody who had touched them would be shot the instant the war was over. "I will personally take your names and photos," he would threaten.

Wallenberg even managed to get hold of some SS uniforms. He dressed young Jews like Tom, who were blond and blue-eyed, in these uniforms; they would then go out and bring food and medicine to the Jews who were imprisoned in the ghetto.

Near the end of the war, Nazi SS troops surrounded the so-called Swedish Wallenberg houses, as well as the ghetto houses not under Wallenberg's protection, preparing to blow them up. Wallenberg went to the regular (not SS) German Army general who was in charge of the defense of Budapest against the Red Army, and told him that the SS was about to murder the small remnant of the Hungarian Jewish community still alive in Budapest.

"If you allow this to happen," he said, "I will see to it that you personally are held responsible for this slaughter, after the war. And if you plead ignorance I will testify that I came to warn you that this is about to happen."

The general replied, "You have no authority, you represent nobody. I'll shoot you and nobody will know the difference."

But Wallenberg was prepared for this: "I have sent a diplomatic memo to Sweden telling them where I am going, who I am going to see and who is responsible if I don't come back," he said.

The general threw Wallenberg out of his office, but after thinking it over, apparently he decided to "buy some insurance," especially since the Russians were inevitably advancing on Budapest. The general then proceeded to give orders to the regular German army units

under his command to defuse the explosives and disperse the SS, and for the next 24 hours, the German army protected the Jews.

After the war, Tom and I got married and moved to the San Francisco suburbs. In due time, we became the parents of two daughters. Then, for the first time, we heard that Raoul Wallenberg might still be alive—a prisoner in the Soviet Gulag.

At that time Wallenberg was almost unknown in the United States. For us, however, Wallenberg was the means of teaching our daughters about the Holocaust. We did not want to teach them about it solely in terms of Jewish helplessness or the human capacity for senseless cruelty, but rather in a way that would give them an appreciation of man's capacity for heroism in the face of despair. For us, Wallenberg seemed a clear example.

We told our daughters how one man could be a light in the midst of unbelievable darkness, putting his life on the line for a people with whom he had no particular kinship, fighting like a tiger for each of us against the seemingly invulnerable Nazi genocide machine.

We told our children that there is no evil so great that a man of courage and commitment cannot resist it—and Raoul Wallenberg was such a man.

When our daughters were in high school, one of their teachers asked me to talk to the students about the Holocaust. When I began, the students were bored and inattentive—after all, I was talking to them about ancient history—but by the time I finished they were moved to the point of tears. This was the beginning of a new career for me.

I began talking to high school audiences and organizing others to do the same. In our family we considered this work our memorial to my father, one of the six million who perished because there were not enough Wallenbergs. At that time we thought Wallenberg had died in a Soviet prison; Soviet Deputy Foreign Minister Andrei Gromyko announced in 1957 that Wallenberg had died in 1947.

Then on November 7, 1977, Tom read a brief paragraph in the *New York Times* in which Simon Wiesenthal, the famous pursuer of Nazi war criminals, was quoted as saying that he had located Wallenberg alive in a Soviet mental hospital.

I called the Swedish Consulate General in San Francisco to find out if the report was true. The consular official knew about Wallenberg.

"Yes," he said, "I am familiar with the name, although I don't know if the report is correct or not. But why are you interested? In our diplomatic courses, Wallenberg is cited as an example of what a Swedish diplomat should not be. He brought great shame upon Sweden." I was horrified.

If a Swedish diplomat in training has any inclinations to be like Wallenberg, I was told, he is advised to get out of the Swedish foreign service. Wallenberg was charged with the ultimate diplomatic crime: to save lives, he arrogated authority to himself. He held a minor

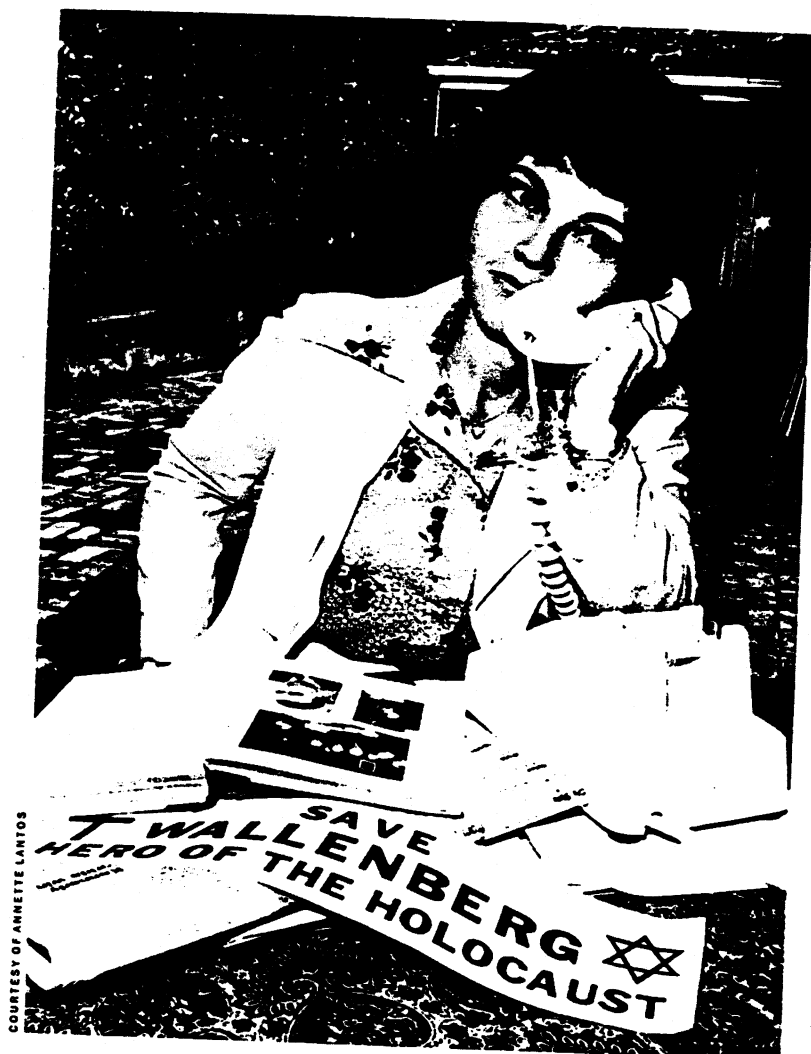

position, and had very little authority, but he used the power of the Swedish government to back him in his negotiations. His legend, it turned out, was preserved in Sweden, but it was a tale of infamy.

After this rebuff at the Swedish consulate, I called Amnesty International, where I was told that Wallenberg was long dead and the organization had enough living victims of tyranny to care for without taking up the cause of someone already past help. "But," I protested, "Simon Wiesenthal claims that he's alive and in a Soviet mental hospital." The spokesperson said there was nothing Amnesty could do at the moment.

I tried to interest public officials, newspapers and columnists, but they all said the same thing: A man who died thirty years ago—no one could possibly be interested. It's not newsworthy, I was told again and again. With no alternative, I decided to try a paid ad.

Tom Lantos at age 13 and Annette Tillemann, his future wife, at age 9. Tillemann and Lantos had met two years before. Their families spent several summer vacations together at the Tillemanns' summer home.

Ten minutes after Annette Lantos asked President Jimmy Carter about Wallenberg on a 1979 national radio show, the *San Francisco Chronicle* photographer was at her house to take this picture. The following is a transcript of the radio conversation:

Lantos: Mr. President, when my husband and I were youngsters in Hungary during World War II, our lives were saved through the intervention of a Swedish diplomat named Raoul Wallenberg. We later learned that Mr. Wallenberg, who also saved the lives of thousands of other Jewish people like us, was acting on behalf of the American State Department. But unfortunately Mr. Wallenberg was arrested at the end of the war by the Russians and has been in Russia ever since. Although the Russians claim that he died, there is an overwhelming amount of evidence which indicates that he is still alive in a Soviet prison. Could you do something, Mr. President, to help him get released?

Carter: There's a limit to what I can do. We have inquired into the Wallenberg case with the Russians both when I was in Vienna this year with President Brezhnev and other Russian leaders and through the Soviet ambassador here in Washington and also our ambassador in Moscow. On occasion, when Secretary [of State Cyrus] Vance has met with Foreign Minister [Andrei] Gromyko, we've also inquired about the Wallenberg case along with the cases of many others. The Soviets maintain their claim that Mr. Wallenberg is no longer alive, but we are not forgetting about this case and will continue our efforts.

Lantos: Thank you very much, Mr. President. I hope you will.

Tom and I raised a small sum from friends to buy an ad in the *San Francisco Jewish Bull*. "This man saved the lives of 100,000 Jews. He may now be languishing in a Soviet prison. We have a chance to save his life." We then followed this up with an ad in the *New York Jewish World*. We did not ask for money, but we did ask for help—and it came pouring in. Hundreds of letters from people asking, "What can we do?"

Initially, we had wanted only to preserve Wallenberg's memory. Now we wanted more—to rescue him from a Soviet prison if he were alive. So I answered these letters, telling people to write, call or telegraph the White House, their congressmen, the secretary of state, even the Soviet government. And in 1978, we launched the first *International Free Wallenberg Committee* continuing our letter-writing effort.

Meanwhile, new witnesses were emerging from the Gulag—bringing credible evidence that Wallenberg was indeed alive. (See box on page 22.)

Even before placing our ad, I had thought of trying to get to President Carter; after all he had declared international human rights high on his agenda. But who was I to get to the president—a French teacher and housewife, married to a college professor.

The next important breakthrough in our effort to capture public attention for Wallenberg's cause occurred as a result of a lottery—completely by chance. In response to an obscure announcement on National Public Radio that President Carter would conduct a public call-in program on the air, I sent ten postcards with my name, address and phone number, hoping that my name would be picked from among the tens of thousands I knew he would receive. We were instructed not to put on the card the question to be asked, because Carter wanted the questions to be random and spontaneous.

Two weeks later, as I was leaving the house to pick up my mother at the airport—I remember it vividly—the telephone rang and I was told that my postcard to the president was one of ten that had been selected at random from over 24,000. In a moment President Carter would be on the line to answer my question on national radio. And in a moment my life was changed.

When my turn came to ask a question, I told the president of the heroic efforts of Raoul Wallenberg in Budapest and his disappearance into the Soviet Gulag in 1945. I asked him if

he would use his influence with the Soviet leaders to secure Wallenberg's release. I was amazed to learn that he knew about Wallenberg. Our letters had apparently reached their target.

Instead of simply saying he would look into the matter, President Carter replied that he would do what he could. After so many years of seemingly futile effort, I listened to the president of the United States make a commitment over national radio to do something!

From that day—October 13, 1979—the world suddenly became interested in Raoul Wallenberg. Ten minutes after I put my question to the President, the *San Francisco Chronicle* was at my door for an interview and photo session. Television, newspaper and magazine reporters were eager to know about Wallenberg. I spent weeks talking to them. Stories appeared in newspapers and magazines all over the country; the matter was discussed on TV talk shows. The public was becoming informed.

As I stood at the signing ceremony in the Rose Garden of the White House, watching the president confer an honor on Wallenberg that had been conferred on only one other person in history—Winston Churchill—my eye flitted to the face of Count Wilhelm Wachtmeister, the Swedish Ambassador. It was wreathed in smiles. This was certainly a well-deserved tribute to one of his nation's finest diplomats. But I recalled my conversation with him just four years earlier when he told me not to meddle in Sweden's internal affairs.

In spite of the celebration, my heart was breaking because Wallenberg was still in jail. I wondered, as we drove back to the Capitol from the White House, if in some remote corner of the Soviet Gulag, the man whose humanity we were honoring today might hear about it and know that all he did for us and for so many others had not been forgotten.

Interest in Wallenberg and pressure for his release have continued to increase. Today there are 25 Wallenberg committees around the world, and commemorations are frequently held to honor him (in particular in the United States, Sweden, Israel, Australia, England, Canada and West Germany). In August, for example, Wallenberg's 75th birthday was celebrated around the world.

His case has been raised on many occasions with the Soviet government by high-level American officials. Former secretary of state

COURTESY OF ANNETTE LANTOS

Alexander Haig and Secretary of State George P. Shultz have both raised the matter directly with the Soviet foreign minister. In his opening speech in Stockholm on January 17, 1984, at the beginning of the follow-up conference on security and cooperation in Europe, Secretary Shultz began by noting that the day was the 39th anniversary of Wallenberg's abduction by the Soviet military, and Shultz urged his release by Soviet authorities.

In January 1985, on the 40th anniversary of Wallenberg's disappearance, President Reagan requested that the Soviets provide a full and complete account of his fate. Last December the U.S. delegate to the Helsinki follow-up conference in Vienna called Wallenberg "one of our century's most heroic figures," and again asked the Soviet Union to provide information about him. The European Communities raised the issue with the Soviets in January of this year.

In 1985, in a lawsuit filed in Washington, D.C., a federal judge ruled that the Soviet Union had violated international law in seizing Wallenberg. Soviet representatives refused to appear in the case, however, claiming diplomatic immunity.

Streets and squares in many cities have been named after Wallenberg. The most recent was the renaming of a street in Washington, D.C., at the site of the United States Holocaust Memorial Museum as "Raoul Wallenberg

On October 9, 1986, in Washington, D.C., a plaque was dedicated to mark the naming of "Raoul Wallenberg Place," which runs by the site of the future U.S. Holocaust Memorial Museum. The plaque reads, "Raoul Wallenberg's mission of mercy on behalf of the United States during World War II is unprecedented in the history of mankind. [The U.S. War Refugee Board financed much of Wallenberg's work.] He is responsible for saving tens of thousands of lives during the Holocaust. A shining light in a dark and depraved world, he proved that one person who has the courage to care can make a difference."

In the foreground, Annette Lantos peers down at the plaque. Behind her, left to right: Rev. Dr. James D. Ford, chaplain of the U.S. House of Representatives; Rabbi Yitzchak Merkin, principal of the Yeshiva of Greater Washington; Richard Krieger, executive director of the U.S. Holocaust Memorial Council; Congressman Bill Lowery (R-Calif.); Count Wilhelm Wachtmeister, the Swedish ambassador to the United States; District of Columbia Mayor Marion Barry; Secretary of the Interior Donald P. Hodel.

continued on page 58

BOOKS

Besides, fine alligator skin gets darn heavy after a while.

She explains, too, how to hang on to your dollars for their best value, and how to use the Israeli phone system. Reiss alerts travelers to expect at least one episode of culture shock during their stay in Israel, and she suggests ways to combat it.

Reiss, however, is too casual in explaining the sometimes traumatic atmosphere caused by Israel's proximity to her Arab neighbors. In a short section titled "Security," she is not direct enough when explaining the need to question ownership of unattended packages. Though the conversational tone of this section is in line with the tone of the rest of the book, Reiss could

have better heightened the reader's awareness by using terms like "bomb" and "terrorism" in her explanation.

The book is also beset by annoying typographical errors, though this in no way lessens its overall charm.

In describing how Americans can take time off from their lives in the States to explore Israel, Reiss evokes a powerful image of an alternative way of life. It is not so much "time off" that one may gain by following her honest, well-organized suggestions, but the formative experience of a lifetime.

Miriam Cohen is MOMENT staff editor. In 1982-83, she spent a year at Kibbutz Gesher Haziv in the Galilee.

Books reviewed above may be ordered through the MOMENT Bookstore, inside front cover.

My Fight for Raoul Wallenberg

continued from page 25

Place," on the fifth anniversary of the legislation making Wallenberg an honorary citizen.

In recent months, 113 members of Congress have joined my husband in signing a letter to Soviet Communist Party secretary general Mikhail Gorbachev urging "the release of Raoul Wallenberg or a full, complete, and public accounting of his fate."

When we began our efforts on behalf of Raoul Wallenberg we wanted everyone to understand that a single individual with courage and principles can stand up to, defy and triumph over a gigantic totalitarian system. That objective has, to a great extent, been achieved. His story is known; it is becoming better known.

But we have failed, thus far, in our second objective—to free Raoul Wallenberg from the Soviet Gulag. His fate is still unknown. I feel that chances to free him from the shadowy half-world of Soviet prisons have been missed. When a Russian submarine was caught in Swedish waters in 1981, I hoped that the Swedes would seize upon this as an opportunity to negotiate for Wallenberg's release. My husband was reassured by the Swedish ambassador that this time they would make an effort to get him back. It was the kind of opportunity Wallenberg would have exploited to the fullest to save a life. But the Swedes never asked for Wallenberg in the negotiations that led to the submarine crew's return to the Soviet Union. When Tom asked about this, he was told: "Swedes do not barter in human beings."

The Swedes are now making gestures to honor Wallenberg, largely in response to pressure. They come to ceremonies where he is honored and are putting out a stamp to commemorate Wallenberg's 75th birthday. But still, they are not doing as much as they might to try to force the issue diplomatically.

Whatever Wallenberg's fate in Soviet prisons may be, in the deepest and most profound sense, Wallenberg lives. We

From Dimona Press

A GUIDE FOR THE STILL PERPLEXED

by
Daniyyel
ben-
Shemuel

Dimona Press

BOOK I: Heaven In this intense disquisition on the existence and nature of G-d, Daniyyel ben-Shemuel argues that there is a perfect divinity with which all of Creation is thoroughly suffused. According to ben-Shemuel, the source of the universe is a conscious, living, personal G-d, actively concerned with the life of every human soul. Ben-Shemuel contrasts this conception of the world with what he contends are the inherent rational and moral inconsistencies of alternate competing conceptions—agnosticism, atheism, polytheism, idolatry, and religiously-based pseudo-theisms.

BOOK II: The House of Jacob In this philosophical treatise on the existence and nature of the Jewish people, Daniyyel ben-Shemuel endeavors to provide the long elusive definition of what it means to be a Jew. In support of his proposition, ben-Shemuel evinces what he contends are the ultimate rational and moral deficiencies of alternate, competing definitions of Jewishness in terms of religious, quasi-religious, and secular ideologies. In the latter half of the work, the author provides a thorough refutation of many of the slanderous indictments commonly put forth against the sons and daughters of Jacob, so recently restored to, and struggling for their survival in the Land of Israel.

Books I & II
combined in one volume

\$9.95 plus \$1.00 shipping
Order direct from the publisher

Dimona Press
Box 1516
Miami, Fla. 33160

(Any and all profits realized by the author from the sale of these books will be donated to selected organizations devoted to the protection and welfare of animals.)

A MOMENT AWAY

Here's what to look forward to...

Jewish Superstar Chefs

A number of today's well-known young American chefs are Jewish, and their ethnic identities have influenced their cooking, writes cooking expert Joan Nathan. (Recipes included.)

Can "Yitz" Greenberg Really Bring the Jewish People Together?

MOMENT takes a bead on the dynamic and controversial personality of Rabbi Irving Greenberg, founder of CLAL, the National Jewish Center for Learning and Leadership.

The Candidates Respond

What will presidential candidates say to Jewish voters? Their responses to our September cover story on what Jewish voters would like to hear.

A Jewish View of Hi-Tech Birth

Jewish outlooks on test-tube babies, surrogate motherhood and artificial insemination.

... and much, much more.

Swedes Say They Are Trying to Rescue Wallenberg

While acknowledging that the issue of Raoul Wallenberg's fate had not been brought up during 1981 negotiations over a Soviet submarine crew caught in Swedish waters (see p. 58), a Swedish diplomat told MOMENT that the Swedish government is making efforts to secure Wallenberg's release.

"We have taken up the matter innumerable times," said Minister Ulf Hjertzonsson at the Swedish embassy in Washington, D.C. "As late as last year, it was taken up with the Soviet authorities in the context of the visit of our minister to Moscow. We have constantly told the Soviets that the explanations they have given are not satisfactory and until they can give us better information, our hypothesis is

Mr. Wallenberg is still alive."

Hjertzonsson said that the Swedes plan to continue their efforts "through normal diplomatic channels. It's a point which is very often on the agenda when we have high-level Swedish visits to Moscow or high-level Soviet visits to Stockholm." However, it appears that more than diplomatic presentations are needed to move the Russians on this issue.

honor him, we remember him, and his story inspires us to be better human beings and more valiant in our struggle to build a better and safer world.

In an age short of heroes, he is a genuine hero. Wallenberg left the comfort and affluence, the safety and security of Stockholm to go to Budapest to put his life on the line day in and day out for people he did not know, because he believed in justice and mercy.

During that whole dark nightmare, no one else so directly confronted Nazi cruelty. No one else had the audacity to follow the death marches, to jump in front of guns leveled at Jews, to pull people off deportation trains. Raoul Wallenberg not only saved 100,000 lives, he saved our faith in humanity.

Wallenberg showed us that one individual—motivated by a genuine and personal concern for human rights—can face evil and triumph; that one person can make a difference; that there are genuine heroes to illuminate our age.

The Jerusalem Fellows

A program to develop leadership for Jewish Education in the Diaspora

Under the auspices of the W.Z.O.

A 1 to 3 year training program in Israel for outstanding young Jewish educators with at least three years experience in the field of Jewish education and a graduate degree or equivalent.

Commitment must be made to return to the Diaspora to work in the field of Jewish education.

Applications are now being accepted until December 1, 1987 for September 1988 term.

For applications and information please write or call:

Ms. Anita Epstein

The Jerusalem Fellows, 515 Park Ave., New York, NY 10022
212-752-0600

Outlook

Canada's Progressive Jewish Magazine

Jewish Issues from a
Secular, Humanist Point of View

- World Peace and Disarmament
- Peace in the Middle East
- Social Change, Minority Rights
- Poems, Reviews, Stories, Art

Subscriptions: Canada \$15.00, 2 yrs. \$25.00
USA & Foreign \$20.00, 2 yrs. \$35.00
Libraries & Institutes \$25.00

For sample copies, write:

OUTLOOK,
3-6184 Ash St., Vancouver, B.C.
Canada V5Z 3G9

KOPIA TILL:

SB
UM
UMK
KABS
POLCH
BITR POLCH
CH POL 1
POL 1:1

1994-08-12
Pol 1:1/Ambr Olson/mjn
Ex t:
Kabs
Wallenberg-föreningen
von Dardel
Carl Persson
Magnusson, Lyrvall, Olson - Pol 1:1
Amb Moskva

(P)

AVD.	GR.	MÅL
P	2	En I

up 9408126

AMBASSADEN PRAG

1994-08-08

UD STOCKHOLM

FOER POL 1:1

RE WALLEMBERG-AERDENDET

97A

FORTS.

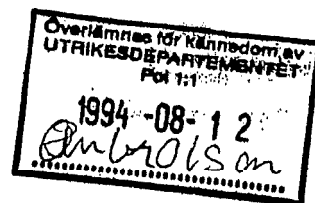
PROMEMORIA

AMBASSADEN I *Trag*

HAR *1994-08-08*

MEDELAT FÖLJANDE:

~~UTRIKESDEPARTEMENTET~~

RE WALLENBERG-AERDENDET

P R I M O DEN I VAART OVANCITERADE ANTONIN KRUEGER INFANN SIG I TORSDAGS (4/8) OANMAELD PAA AMBASSADEN OCH INSISTERADE PAA ATT SAMMANTRAEFFA MED AMBASSADOEREN. I DENNES FRAANVARO TOG JAG EMOT HONOM OCH HADE ETT KNAFFT TIMSLAANGT SAMTAL MED KRUEGER. (DAA KRUEGER GENAST VILLE SAMMANTRAEFFA MED NAAGON AMBASSADREPRESENTANT BLEV DET TYVAERR INTE TILLFAELLE ATT FOERE SAMTALET MED HONOM GAA IGENOM ARKIVDOSSIerna OCH UPPTECKNINGEN FRAAN HANS TIDIGARE SAMMANTRAEFFANDE MED AMBASSADOER NILSSON I SEPTEMBER 1990.)

S E C U N D O VID SAMTALET, SOM FOERDES PAA TYSKA, UPPREPADE KRUEGER DE 1990 FRAMFOERDA PAASTAAENDENA ATT HAN I ETT LAEGER I VORKUTA 1950 SKULLE HA SAMMANTRAEFFAT MED RAOUL WALLENBERG. DENNE SKULLE DAER HA HAALLITS ISOLERAD I EN SAERSKILD LAEGERAVDELNING TILLSAMMANS MED DET TIDIGARE TYSKA SAENDEBUDET I MANSJURIET, DR. WIESENER, OCH DENNES SEKRETERARE (UPPGIFTER SOM EFTER KRUEGERS TIDIGARE BESOEK PAA DENNA AMBASSAD KONTROLLERATS AV AUSWAERTIGES AMT I BONN OCH VISAT SIG VARA FELAKTIGA). SOM SKAEL TILL ATT KRUEGER FAATT SAMMANTRAEFFA MED DESSA STRAENGT ISOLERADE FAANGAR, VILKA TILL SKILLNAD FRAAN DE OEVRIGA FAANGARNA INTE TVINGADES ARBETA, UPPGAV KRUEGER ATT HAN, EMEDAN HAN BEHAERSKADE SAAVAEL TYSKA SOM RYSKA SPRAAKEN, AV LAEGERLEDNINGEN BLIVIT OMBEDD FUNGERA SOM TOLK. ANLEDNINGEN TILL ATT WALLENBERG HOELLS INTERNERAD VORE ATT HAN AV SOVJETISKA MYNDIGHETER DOEMTS TILL 25 AARS INTERNERING I ARBETSLAEGER FOER SPIONERI MOT SOVJETUNIONEN.

T E R T I O KRUEGER UPPGAV ATT WALLENBERG VID VISTELSEN I VORKUTA VARIT SVAART SJUK. BL A PAA GRUND AV VITAMINBRIST SKULLE HAN HA FOERLORAT HAAR OCH TAENDER OCH HANS BEN VAR SVULLNA. KRUEGER SADE SIG HA VAARDAT WALLENBERG FRAM TILL DESS ATT DEN SENARE AVLIDIT I LAEGRET 1950. DAA SKULLE KRUEGER, TILLSAMMANS MED EN MEDFAANGE, KONSTANTIN KONSTANTINOVITJ ZUBILOV (I SAMTALET MED LARS-AAKE NILSSON 1990 DOCK KALLAD LUBMILO) HA BEGRAVT

FORTS.

WALLENBERG. OMEDELBART FOERE BEGRAVNINGEN SKULLE KRUEGER INNANFOER WALLENBERGS UNDERTROEJA I EN ALUMINIUMASK HA PLACERAT TRE FOTOGRAFIER (FOERE-STAE LLANDE MODERN MAY VON DARDEL, WALLENBERGS BRODER SAMT SYSTER). KRUEGER KUNDE INTE OMNAEMNA VARIFRAAN HAN SKULLE HA FAATT DESSA FOTOGRAFIER.

Q U A R T O SOM SKAEL TILL VARFOER KRUEGER NU AATER KONTAKTAT AMBASSADEN FOERKLARADE HAN ATT HAN SJAELV, INTE MINST MED TANKE PAA SIN EGEN AALDER OCH SVIKTANDE HAELSA, VILLE KONTAKTA SVENSKA MYNDIGHETER FOER ATT DAERIGENOM KUNNA PEKA UT VAR I DET F.D. LAEGRET I VORKUTA WALLENBERG VORE BEGRAVEN. KRUEGER VILLE GAERNA SJAELV INFOER SVENSKA MYNDIGHETER I STOCKHOLM PRESENTERA VAD HAN VISSTE I AERENDET. DETTA SKULLE DAEREFTER KUNNA LEDA TILL ATT WALLENBERGS STOPT SKULLE KUNNA FOERAS TILL SVERIGE FOER BISAETTING. KRUEGER MENADE OCKSAA ATT NAAGON FORM AV MINNESMAERKE OEVER WALLENBERG SKULLE KUNNA UPPRAETTAS I SVERIGE.

Q U I N T O KRUEGER HAEVDADE ATT HAN SJAELV 1945 GRIPITS OCH INTERNERATS FOER SPIONERI MOT SOVJETUNIONEN. ENLIGT KRUEGERS UTSAGA SKULLE DE FYRA ALLIERADE SEGRARMAKTERNA 1948 HA BESLUTAT ATT ALLA INTERNERADE - UTOM KRIGSFOERBRYTARE, SABOTOERER OCH SPIONER - SKULLE FRISLAEPPAS. DE SOVJETISKA MYNDIGHETERNA HADE EMELLERTID "KRINGGAATT" DENNA OEVERENSKOMMELSE: GENOM ATT HELT ENKELT HAEVDA ATT DE INTERNERADE SOM MAN INTE VILLE FRISLAEPPA VORE DOEMDA TILL 20-25 AARS ARBETSLAEGER UTAN ATT NAAGRA RAETTEGAANGAR HAALLITS. DESSA SKULLE ENDAST HA ERHAALLIT ETT SKRIFTLIGT BESKED OM ATT DE VORE "DOEMDA". (NOTERAS I SAMMANHANGET BOER DOCK ATT KRUEGER VID MITT SAMTAL MED HONOM UPPVISADE EN I OKTOBER 1992 UTFAERDAD FOTOKOPIA AV EN UPPTECKNING FRAAN DET DAAVARANDE TJECKOSLOVAKISKA INRIKESMINISTERIET, DATERAD 31 JANUARI 1956, I ANSLUTNING TILL KRUEGERS OEVERFOERANDE FRAAN SOVJETUNIONEN TILL TJECKOSLOVAKIEN. I DENNA SAEGS ATT KRUEGER HAEKTADES AV DE SOVJETISKA MYNDIGHETERNA 1 9 4 8 OCH DOEMDES TILL 20 AARS FAENGELSE.)

S E X T O SOM SKAEL TILL ATT DE SOVJETISKA MYNDIGHETERNA BETRAKTADE WALLENBERG SOM SPION FOERKLARADE KRUEGER ATT WALLENBERG I DECEMBER 1944 I BUDAPEST SKULLE APPROCHERATS AV TVAA OFFICERARE I DEN TYSKA "SICHERHEITSDIENST". DESSA SKULLE HA FOERKLARAT ATT DE VORE Vael MEDVETNA OM WALLENBERGS AKTIVITETER TILL FOERMAAN FOER DE UNGERSKA JUDARNA OCH ATT DE VORE BEREDDA ATT LAATA WALLENBERG FORTSAETTA MED DENNA VERKSAMHET UNDER FOERUTSAETTING ATT WALLENBERG VILLE GE SEX NAMNGIVNA TYSKAR SVENSKA PASS. SKULLE WALLENBERG GAA MED PAA DETTA SKULLE SICHERHEITSDIENST INTE INGRIPA MOT HANS AGERANDE. ENLIGT KRUEGER SKULLE WALLENBERG EFTER NAAGRA DAGAR HA ACCEPTERAT DENNA "KOMPROMISS" OCH OEVERLAEMNAT DE BEGAERDA PASSEN. HAEREFTER SKULLE TYSKARNA HA LAEMNAT HONOM I FRED. NAER DENNA

FORTS.

"PASSHISTORIA" SENARE KOM TILL DE SOVJETISKA MYNDIGHETERNAS KAENNEDOM, SKULLE DEN HA VARIT EN AVGOERANDE ORSAK FOER SOVJETERNAS UPPFATTNING OM WALLENBERG SOM "SPION".

S E P T I M O KRUEGER HAEVDADE VIDARE ATT HAN, I SYFTE ATT SPRIDA KLARHET OEVER WALLENBERGS OEDE, FOERUTOM KONTAKTEN MED VAAR AMBASSAD I SEPTEMBER 1990, REDAN 1957 SKULLE HA KONTAKTAT HAERVARANDE AMERIKANSKE AMBASSADOER, HERSCHEL JOHNSSON (VILKEN ENLIGT KRUEGER TIDIGARE SKULLE HA VARIT AMERIKANSK AMBASSADOER I STOCKHOLM). JOHNSSON SKULLE ENLIGT KRUEGER OCKSAA HA VARIT DEN SOM URSPRUNGLIGEN OEVERTALADE WALLENBERG ATT RESA TILL BUDAPEST FOER ATT SOEKA RAEDDA DE UNGERSKA JUDARNA. VI AVSER ATT HOS AMERIKANSKA AMBASSADEN EFTERHOERA HURUVIDA DE HAR NAAGON NOTERING OM KRUEGERS PAASTAADD KONTAKT MED DEM 1957.

KRUEGER HAEVDADE OCKSAA ATT HAN 1990 OCH 1992 BESOEKT MOSKVA OCH DAER BESOEKT DET RYSKA INRIKES-MINISTERIETS CENTRALARKIV PAA ULITSA OGARJOVA 6. HAN SKULLE DAA HA SAMTALAT MED EN OEVERSTE SERGEJ BOLODKOV. KRUEGER UPPVISADE OCKSAA VID MITT SAMTAL MED HONOM EN JAERNVAEGSBILJETT FOER STRAECKAN BRATISLAVA-MOSKVA OCH AATER, EN BILJETT SOM DOCK VAR DATERAD JUNI 1993.

O C T A V O KRUEGER FRAMFOERDE I SLUTET AV SAMTALET I INTE ALLTFOER DOLDA ORDALAG EN OENSKAN OM ATT FAA VISS ERSAETTNING FOER SIN RESA TILL PRAG OCH DE KOSTNADER SOM VARIT FOERBUNDNA DAERMED, INTE MINST SOM HAN NU ENDAST LEVDE PAA EN LITEN PENSION (ENLIGT EGEN UPPGIFT 2 000 SLOVAKISKA KRONOR/MAANAD). DAA HAN DYKT UPP PAA AMBASSADEN PAA EGET INITIATIV AVVISADE JAG DETTA. VAD GAELLDE KRUEGERS OENSKEMAAL OM ATT FAA RESA TILL STOCKHOLM OCH DAER LAEGGA FRAM SITT VITTNESMAAL FOERKLARADE JAG ATT JAG TILL UD SKULLE INRAPPORTERA VAD HAN SAGT - INKLUSIVE DETTA OENSKEMAAL - MEN TILLADE ATT JAG MAASTE FAA DEPARTEMENTETS REAKTION INNAN VI KUNDE GE NAAGOT BESKED HAERVIDLAG. (DETTA FOERANLEDDE KRUEGER - PAA VAEGEN UT FRAAN MITT RUM - ATT I MUTTRANDE ORDALAG FOERKLARA ATT HAN "I MORGON PAA EGEN BEKOSTNAD SKULLE RESA TILL STOCKHOLM".) VI ENADES LIKVAEL OM ATT HAN SKULLE KONTAKTA AMBASSADEN PER TELEFON OM CIRKA 4-6 VECKOR.

N O N O DET AER NATURLIGTVIS SVAART ATT GOERA NAAGON MERA VAEGRUNDAD BEDOEMNING AV KRUEGERS TROVAERDIGHET OCH TILLFOERLITLIGHET. HAN GAV VISSERLIGEN VID SAMTALET ETT REDIGT OCH HELT SAMMANHAENGANDE INTRYCK OCH TYCKTES INTE TVEKA UNDER SIN REDOGOERELSE OM VISTELSEN I VORKUTA 1950. M O T HANS TROVAERDIGHET TALAR DET FAKTUM ATT DE AV HONOM FRAMFOERDA PAASTAAENDEN OM WALLENBERGS INTERNERING TILLSAMMANS MED DR WIESENER AV TYSKA MYNDIGHETER FOERKLARATS VARA FELAKTIGA. NOTERAS BOER OCKSAA ATT KRUEGER VID MITT SAMTAL MED HONOM INTE

FORTS.

RELATERADE PAASTAAENDEN OM DE "BRILJANTER OCH 500 KILO GULD" SOM WALLENBERG, ENLIGT KRUEGERS SAMTAL MED LARS-AAKE NILSSON, SKULLE HA HAFT UNDANGOEMDA I BUDAPEST OCH SOM SKULLE HA TILLDRAGIT SIG DE SOVJETISKA FOERHOERSLEDARNAS SARKSKILDA INTRESSE. EJ HELLER NAEMNDE KRUEGER DENNA GAANG DEN TYSKE GENERALLOEJTNANTEN BECK SOM MEDFAANGE (EN UPPGIFT SOM OCKSAA DEMENTERATS AV TYSKA MYNDIGHETER). I STAELLET FRAMFORDES ANDRA, "NYA" ELEMENT (KRUEGERS FUNKTION SOM TOLK OCH HANS ROLL VID "BEGRAVNINGEN" AV WALLENBERG SAMT "OEVERNSKOMMELSËN" MED SICHERHEITSDIENST OM DE SEX SVENSKA PASSEN). MED I BEDOEMNINGEN MAASTE VÆL OCKSAA TAS VAD KRUEGER UTTALAT OM EKONOMISK ERSÆTTNING FOER SITT VITTNESMAAL.

D E C I M O VI VORE TACKSAMMA FOER DEPARTEMENTETS EVENTUELLA SYNPUNKTER PAA KRUEGERS VITTNESMAAL, INTE MINST INFOER EN EVENTUELL FOERNYAD TELEFONKONTAKT FRAAN HONOM I SEPTEMBER.

OLSSON

AMBASSADEN PRAG

UTRIKESDEPARTEMENTET

Administrativa avdelningen
Fjärde enheten

T E L E F A X

Sid 1 (1)

Vid begäran om repetition:
Var god ange även den enhet
(A 4) som sänt faxet!

Datum	Dnr	Dossierbet.
94-08-09	221/001	P 2 EU 1

Veronica Andersson
Fax 0582/3825

Re Raoul Wallenberg

Med anledning av Er telefonförfrågan får jag meddela, att uppgifter om konkreta fall av skyddspass, utfärdade av Raoul Wallenberg, inte förekommer i departementets arkivhandlingar, Wallenbergs och hans avdelnings arkiv, där sådana uppgifter kunde ha sökts, "försvann" efter Budapests kapitulation. Tips om personer, som räddats genom Wallenbergs insatser, och om deras släkt, skulle möjligen kunna lämnas av Raoul Wallenberg-Föreningen, Riddargatan 10, 114 35 STOCKHOLM. Uppgifter kan också sökas via den omfattande litteraturen om Wallenberg. Den kan utan större problem lokaliseras i bibliotekens systematiska kataloger.

Med vänlig hälsning

*Sven Johansson*Sven Johansson
Departementsekreterare

Avsant:

Datum	Kl.	Sign.
940809	1130	PS

Postadress
Box 16121
103 23 STOCKHOLM

Gatuadress
Gustav Adolfs torg 1

Telefon
786 6000

Fax
723 11 76 (G3)

Telex
10590 MINFOR S

SVERIGES AMBASSAD

WASHINGTON

940728

Ambassadrådet Lage Olson

UD POL 1:1

INKOM UD			
209/009			
1994-08-12			
Avd	p	Gr	Mål
		2	E

Uttalanden angående UD:s behandling av
Wallenbergärendet

Bäste Lage Olson,

På uppdrag av Sven-Olof Peterson beskriver jag kort ett föredrag rörande Raul Wallenberg som undertecknad deltog i den femtonde juli 1994.

Bakgrunden till föredraget är ett program kallat "Interns for Human Rights" som arrangeras av Congressional Human Rights Caucus (Se bilaga 1). Programmets syfte är att upplysa praktikanter om diverse frågor rörande mänskliga rättigheter runt om i världen.

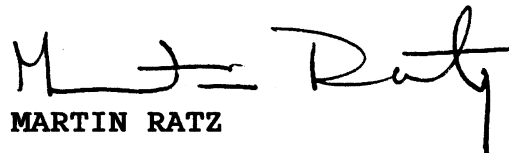
Föredragets talare var Anette Lantos. Hennes make, Tom Lantos, är kongressledamot samt vice styrelseordförande i Congressional Human Rights Caucus (Se bilaga 2).

Föredraget, som varade i drygt en timma, samlade drygt fyrtio åhörare (i huvudsak praktikanter). Efter anförandet lämnades tid för frågor.

A. Lantos föredrag inleddes med en tio minuters video visning av ett "60 minutes" reportage om Wallenbergs öde. Videostunden följdes av ett personligt anförande av A. Lantos, som utgick från en artikel ur tidsskriften "Moment" (Bilaga 3). Artikeln avspeglar anförandet närapå ordagrant.

Otvivelaktigen är Lantos kamp för att hedra Wallenberg beundransvärd. Vad undertecknad vill belysa är att det inom Lantos hedervärda kamp för Wallenbergs minne finns tvivelaktiga uttalanden gällande UD:s agerande i samma fråga. Uttalanden som i viss mening ger en falsk och därmed skadlig bild av Sverige. (Se sid. 23,25,58,59).

Högaktningsfullt,

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'M. Ratz', with a stylized, cursive script.

MARTIN RATZ

Praktikant

Background and Purpose of the Caucus

The Congressional Human Rights Caucus plays a vital role in addressing human rights concerns in the U.S. Congress and in making human rights a more visible and important issue on Capitol Hill.

The Congressional Human Rights Caucus is a bipartisan legislative service organization which was established under the auspices of the U.S. House of Representatives. Caucus membership consists of 220 Members of Congress, over half of the House, representing districts in all parts of the country.

The Congressional Human Rights Caucus members are motivated by the belief that human rights are indivisible — that the denial of fundamental freedoms and human rights anywhere is a threat to free men and women everywhere. Caucus members are identified for their leadership in Congress on behalf of human rights. The Caucus is a respected voice for human rights and fundamental freedoms and is recognized in countries around the world as an effective righter of wrongs and a defender of human rights.

The Congressional Human Rights Caucus was founded in early 1983. The Caucus Co-Chairmen, Congressman John P. (R-IL) and Tom Lantos (D-CA), both recognized the need for a bipartisan organization open to all Members of Congress that would coordinate action against human rights violations wherever they occur. Since its inception, the Caucus has become a leading voice in Congress for human rights issues.

In 1992, all Caucus members participated in congressional activities in support of human rights. Caucus forums, briefings and press conferences focused on human rights concerns in many regions, including China (PRC), Burma (Myanmar), India, Nepal, Tibet, Malaysia, the Philippines, Brazil, El Salvador, Guatemala, Nicaragua, Cuba, Argentina, Peru, Korea, South Africa, Somalia, Sudan, Syria, Israel, Iraq, Kuwait, Saudi Arabia, Albania, Romania, former Yugoslavia and former Soviet republics. The Caucus also highlighted the issues of victims of children, "disappearance," and ethnic genocide. Caucus members appealed on behalf of victims of political, religious, ethnic and racial persecution all over the world.

Human rights are America's legacy to the world. The Congressional Human Rights Caucus is an essential organization upholding and maintaining that legacy.

PROTECTING HUMAN RIGHTS: PROGRAMS FOR MEMBERS

Meetings with Legislators and Experts — The Caucus hosts meetings for its members and for high level dignitaries from foreign governments, international organizations, and the U.S. Administration to discuss human rights issues. In 1992, guests at these informal meetings included Ambassador Lawrence B. Goldhamer, Acting Secretary of State, Ambassador Richard Holbrooke, Assistant Secretary of State for Human Rights and Humanitarian Affairs, John R. Bolton, Secretary General of the Pacific Union of Nations in Southern Iraq, Rights Watch, 1992 Peace Nobel Laureate and Guatemalan human rights advocate for indigenous people and Bishop Lucio Taliaferro, "father" of the Roman Catholic Church.

Members' Discussions — The Caucus provides a forum for its members where they can share information regarding specific human rights problems they have investigated or encountered in fact-finding situations.

Caucus Forums, Press Conferences, Briefings, & Briefings — The Caucus frequently arranges human rights conferences, briefings and rallies on a wide variety of human rights issues that affect Members' concerns. Caucus members host these events which usually include testimony from human rights victims, U.S. and foreign government officials, and reports in the field of human rights. These Caucus activities help to focus public attention on issues of concern to Members of Congress and their staff.

Telegrams and Letters to Foreign Governments — The Caucus organizes letter writing campaigns from its members on behalf of persecuted individuals around the world. The Caucus usually sends many urgent appeals which carry the names of all Caucus members.

"Adoptive" Programs — The "adoption" programs seek to extend a hand of friendship and encouragement to individuals all over the world who are persecuted or incarcerated for their beliefs, color, sex, ethnic origin, language or religion who have not used or advocated violence. Members "adopt" persecuted individuals and write letters of support to them and their families. The Members of Congress call attention to the violations of human rights by sending letters of appeal to the leader of the offending country, initiating congressional action, and setting diplomatic channels.

Religious Freedom Adoptions Program — This program seeks to improve conditions for victims of religious persecution and to ensure that their rights are fully recognized.

Prevention of Chemical Weapons (CWC) — This program coordinates action on behalf of all those who suffer persecution or detention because of their personal beliefs, color, sex, ethnic origin, or language who have not used or advocated violence.

The Committee of 21 — The Committee of 21, founded by Mr. Antonio Lantos and Mr. Keith C. (Congressman Pomeroy), is a coalition of congressional women — Congresswomen, Senators, and wives of Members of Congress — who share personal concern for victims of human rights violations. The members and their spouses send letters of encouragement and support to prisoners of conscience and their families all over the world, as well as letters of appeal to the leaders of the violating countries.

School Outreach Program — This program encourages Caucus members to visit schools in their congressional districts and arrange for classrooms to adopt a victim of human rights abuse.

Staff Ad-Hoc Groups — The Caucus organizes a variety of Staff Ad-Hoc Groups to coordinate human rights activities between congressional offices. These ad-hoc groups focus either on a geographical region of concern, such as Peru, Tibet, Romania, El Salvador, India, Korea, and South Africa, or on a specific issue, such as religious and ethnic genocide. The Caucus periodically invites human rights experts and government officials to address the ad-hoc groups.

Congressional Interest in Human Rights — This group encourages interest within Congress to be active on human rights concerns around the world. This is the first time-oriented organization specifically set up for congressional interest. The Caucus invites members to address know-by-name and consider letter writing campaigns for members of this group. The Caucus is encouraged to continue these efforts when they return to their constituencies.

SUPPORT SERVICES

Human Rights Computer Tracking System — The Caucus maintains a computer Tracking System to monitor congressional action on behalf of human rights by recording activities by all 435 Members of Congress. Each entry specifies the nature of the human rights violation, what action was taken, and the names of the Members of Congress who participated. The Tracking System provides congressional offices with current information on individual cases and congressional action.

Human Rights Profile of Members of Congress — Members of the Caucus maintain an annual "Human Rights Profile" which is based on information in the Human Rights Computer Tracking System. The profile outlines the Member's human rights activities throughout the year. In addition, records of a Member's human rights activities during any specified time period are available on request.

Technical Assistance to Congressional Offices and Personnel of Human Rights Legislation — Caucus staff provides technical assistance to congressional offices, such as drafting and clarifying letters on human rights issues, promoting human rights legislation, providing updates on individual human rights cases, and contacting U.S. and international human rights groups.

Briefing Sessions or Panels for Members — The Caucus coordinates meetings for Members with human rights members who have regional expertise on human rights concerns in specific countries. The Caucus also prepares briefing packets on human rights conditions all over the world. The packets include information on individual human rights cases as well as general human rights conditions and have covered countries such as South Africa, Cuba, Guatemala, Cambodia, Iraq, Romania, the USSR, El Salvador, Yugoslavia, and Nicaragua. These packets are regularly helpful to Members traveling abroad and meeting with foreign dignitaries.

Listing of Human Rights Legislation — The Caucus initiated this service to help keep its members up to date on human rights legislation. Caucus members receive a listing of bills on human rights issues which are organized by geographical region and first legislative status. The listing provides the bill number, the name of the principal sponsor, a description of the bill, the number of cosponsors, and the status of the bill.

Human Rights Caucus Newsletter — The Caucus issues newsletters several times during the year to summarize Caucus activities and spotlight the human rights work of its members. The newsletter focuses on major areas of concern and provides information on current human rights cases and "Your Challenge" items.

Human Rights Newsletter — The Caucus programs a compilation of news articles on human rights issues around the world which are distributed to Caucus members on a bi-weekly basis.

Human Rights Reference Center — The Caucus office is located in room ED-390 of the Ford House Office Building and houses the main terminal for the computer tracking system, as well as an extensive library of human rights materials available to staff of Caucus members. These resources are collected from governmental, private, and international organizations concerned with human rights.

Congressional Liaison — The Caucus is an important liaison between Congress and the many governmental, private, and international organizations concerned with human rights.

For more information please contact:
Congressman Tom Lantos and John Edward Porter
Co-Chairmen

Congressional Human Rights Caucus
Ambassador Andrzej and Karen Dork, Moscow
Hilli Gurech, Program Auditor
U.S. House of Representatives
ED-599 Ford House Office Building
Washington, D.C. 20515
(202) 225-4040

REP. TOM LANTOS
2182 RHOB
Washington DC 20515-0512

(D CA-12)
Dial (202) 225-3531

Nickname: Tom
House: since Jan. 3, 1981
Rank: 32nd (1 of 24)
Born: Feb. 1, 1928 in
Budapest, Hungary
Home: San Mateo, CA
Education: Univ. of
Washington, BA, '49; MA,
'50; Univ. of California at
Berkeley, PhD, '53
Profession: educator,
consultant and television
news commentator
Religion: Jewish

Full biography in State Delegations

King, Robert R.	★ Admin. Asst.
Lantos, Annette T.	★ Exec. Asst.
Anderson, Helena	Exec. Secy.
Davis, Bridgid	Office Manager
Arriaga, Alexandra	Legis. Asst.
Burton, Michael J.	★ Legis. Asst.
Davis, Rebecca	Legis. Asst.
Marinelli, Michelle	Legis. Asst.
Walker, Chris	Legis. Asst.
Abegglen, LeAnn	Staff Asst.
Klappa, Mary	Staff Asst.
San Mateo, CA 94402: Suite 820, 400 El Camino	
Real, dial (415) 342-0300. FAX (415) 375-8270.	
Szelenyi, Evelyn	District Rep.
Gottlieb, Trudy	Office Manager
Benner, Ann	Special Asst.
Ferrar, Margery	Sr. Asst.
Carlson, Betty	Staff Asst.
Emery, Alonzo	Staff Asst.
Flamen, Ellen	Staff Asst.
Merchant, Jamie	Staff Asst.
Mitchell, Edna S.	Staff Asst.
Nykodym, Joe	Staff Asst.
Teglia, Verna	Staff Asst.
Villaiba, Gregory	Staff Asst.

Rep. Lantos' Committees:

Committee on Foreign Affairs

Subcommittee on Europe and the Middle East
Subcommittee on International Operations
Subcommittee on International Security,
International Organizations and Human Rights,
Chairman

Committee on Government Operations

Subcommittee on Employment, Housing and
Aviation

Subcommittee on Legislation and National Security

Congressional Coalition on Population and
Development

Congressional Friends of Animals, Co-Chairman

Congressional Human Rights Caucus, Co-Chairman

Federal Government Service Task Force

Friends of Ireland

House Depot/Plant Caucus

Ur: Moment Magazine (monthly) Oktober 1987.
Address: Editorial Office
Att: Mr. L. Feinstein
678 Massachusetts Ave, Suite 903
Cambridge, MA 02139
U.S.A.

Bilaga 3

COURTESY OF ANNETTE LANTOS

We were standing in the Rose Garden of the White House on a glorious fall day, October 5, 1981, a Monday. President Reagan was about to sign the first piece of legislation that my husband, Tom, a newly elected California representative, had introduced in Congress.

Surrounding the President as he made his remarks were congressmen, senators, foreign dignitaries and members of the media, a rollick of all those who had been shutting doors in my face for years.

Now it was different; Raoul Wallenberg, by this legislation, had become an honorary citizen of the United States. His welfare was now officially a concern of our government. Just as Wallenberg had saved tens of thousands of Hungarian Jews by declaring them to be under Swedish protection, we were giving the United States a legitimate reason to press the Soviet leaders for his release. It was using Wallenberg's tactics in an effort to save him. I think he would appreciate the irony of our gesture.

I stood in the Rose Garden, my thoughts inevitably turned back to another day.

I, like 100,000 other Jews including my husband, owe my life to Raoul Wallenberg. In 1944, when the last of the Jews of Budapest were being murdered by the Nazis, my mother and I and a half-dozen members of my family were being sheltered in the Portuguese embassy, an opportunity that resulted from a family connection with a Portuguese diplomat.

Meanwhile Raoul Wallenberg, a low-level diplomat in the Swedish embassy in Budapest, was threatening, pleading and bribing to get

the Germans to recognize the Swedish diplomatic passports he was issuing by the hundreds to Jews. On one hand, he promised German officers protection after the war. On the other, he threatened that they would be held accountable for their crimes. In the end, he got the Germans to agree that if those with "Wallenberg" passports could actually make transit arrangements to leave the country, the passports would be accepted as valid and the holders would be allowed to leave. Because there seemed no obvious way to leave the country in the confusion toward the end of the war, the Nazis thought this agreement with Wallenberg would have little, if any, effect. But it bought time, saved lives and set up the principle that would allow holders of any foreign passports, not just Swedish papers, to leave. And that was how I got out.

Because of the agreements that Wallenberg negotiated, we were ultimately able to leave the country using Portuguese passports, our transportation arranged by the Portuguese embassy. At the time, I was 13 years old. The man I would later marry was also saved by Wallenberg. Tom, whom I had known for years while I was growing up in Budapest, had escaped from a Nazi forced labor camp and lived out the end of the war with his aunt in one of Wallenberg's houses of refuge.

Wallenberg was a mythical, shadowy figure. We didn't know who or what he was, but we knew there was a Swede who was saving people and if you could get to that Swede, you might have a chance. It was not until much later that we became aware of the scope of his activities.

Annette Lantos with a model of the Wallenberg monument that was dedicated in Budapest in May 1987. Another statue had been erected in Wallenberg's honor in 1947 in Budapest, but it mysteriously disappeared on the eve of its scheduled unveiling. The new monument to Wallenberg is a gift of Nicolas M. Salgo, a Hungarian-born Jew who served as the U.S. ambassador to Hungary from 1983 to 1986.

Opposite: This cast bronze figure of Raoul Wallenberg as an old man is the focal point of this monument. Although he was only 33 years old when he disappeared in 1945, he would now be 75 years old.

Raoul Wallenberg. Detail from the head of the bronze statue pictured on p. 20.

Why I Believe Wallenberg Is Alive

The Swedish Wallenberg Association has reported sightings of Wallenberg as recently as a year ago. This association was established in 1979 by Nina Lagerberg, Wallenberg's half-sister, and it keeps a watch throughout the Gulag in a variety of ways, some of which I am not free to disclose. There were many witnesses who testified to having seen Wallenberg. One even reported that he had exchanged Morse code messages with him through prison walls.

There were hundreds of such sightings even before the association was formed, from the 1940s through the 1970s and into the 1980s. This is how Simon Wiesenthal learned that Wallenberg was alive, and how we initially heard about it.

But reporting on Wallenberg is dangerous; several people have lost their lives in trying to do so. One man who had been released from Lubyanka prison tried to smuggle information out of Russia concerning his meeting Wallenberg in a doctor's office. The man had a daughter in Israel and thought he might get a letter out to her. He met someone at the Moscow synagogue who he thought was a foreigner, so he asked the man to mail the letter to his daughter after leaving Russia. The man he thought was a foreigner at the synagogue turned out to be a KGB agent. The man was re-arrested and was never heard from again. He must have had a premonition, however, for he made a copy of the letter, which his wife found and ultimately managed to smuggle out of Russia.—AL

A recent report from Israel aroused new hopes. Yefem Moshinsky, an Israeli who immigrated several years ago from the Soviet Union, claims that he recently received a letter from a "credible source" in the USSR, reporting that Wallenberg is alive and will soon be released. Moshinsky claims that he is the KGB officer who detained Wallenberg in 1945. However, several sources who follow the Wallenberg case told MOMENT that Moshinsky's report cannot be regarded as reliable.—Ed.

Wallenberg had a remarkable ability to negotiate and gain concessions. At one point, he purchased 32 apartment houses in Budapest. He covered them with giant Swedish flags, declared them Swedish territory and asserted that the inhabitants were under his protection. Nearly ten thousand Jews lived in these houses at any one time.

Sometimes the Nazis would drag Jews from the houses. If someone managed to notify Wallenberg, he would go after them and argue their case with the Nazis. With his charismatic personality, he often was able to get the people back, once or twice from the very banks of the Danube as they were about to be shot. He would claim that these people were under the protection of the Swedish king and if they were harmed, anybody who had touched them would be shot the instant the war was over. "I will personally take your names and photos," he would threaten.

Wallenberg even managed to get hold of some SS uniforms. He dressed young Jews like Tom, who were blond and blue-eyed, in these uniforms; they would then go out and bring food and medicine to the Jews who were imprisoned in the ghetto.

Near the end of the war, Nazi SS troops surrounded the so-called Swedish Wallenberg houses, as well as the ghetto houses not under Wallenberg's protection, preparing to blow them up. Wallenberg went to the regular (not SS) German Army general who was in charge of the defense of Budapest against the Red Army, and told him that the SS was about to murder the small remnant of the Hungarian Jewish community still alive in Budapest.

"If you allow this to happen," he said, "I will see to it that you personally are held responsible for this slaughter, after the war. And if you plead ignorance I will testify that I came to warn you that this is about to happen."

The general replied, "You have no authority, you represent nobody. I'll shoot you and nobody will know the difference."

But Wallenberg was prepared for this: "I have sent a diplomatic memo to Sweden telling them where I am going, who I am going to see and who is responsible if I don't come back," he said.

The general threw Wallenberg out of his office, but after thinking it over, apparently he decided to "buy some insurance," especially since the Russians were inevitably advancing on Budapest. The general then proceeded to give orders to the regular German army units

under his command to defuse the explosives and disperse the SS, and for the next 24 hours, the German army protected the Jews.

After the war, Tom and I got married and moved to the San Francisco suburbs. In due time, we became the parents of two daughters. Then, for the first time, we heard that Raoul Wallenberg might still be alive—a prisoner in the Soviet Gulag.

At that time Wallenberg was almost unknown in the United States. For us, however, Wallenberg was the means of teaching our daughters about the Holocaust. We did not want to teach them about it solely in terms of Jewish helplessness or the human capacity for senseless cruelty, but rather in a way that would give them an appreciation of man's capacity for heroism in the face of despair. For us, Wallenberg seemed a clear example.

We told our daughters how one man could be a light in the midst of unbelievable darkness, putting his life on the line for a people with whom he had no particular kinship, fighting like a tiger for each of us against the seemingly invulnerable Nazi genocide machine.

We told our children that there is no evil so great that a man of courage and commitment cannot resist it—and Raoul Wallenberg was such a man.

When our daughters were in high school, one of their teachers asked me to talk to the students about the Holocaust. When I began, the students were bored and inattentive—after all, I was talking to them about ancient history—but by the time I finished they were moved to the point of tears. This was the beginning of a new career for me.

I began talking to high school audiences and organizing others to do the same. In our family we considered this work our memorial to my father, one of the six million who perished because there were not enough Wallenbergs. At that time we thought Wallenberg had died in a Soviet prison; Soviet Deputy Foreign Minister Andrei Gromyko announced in 1957 that Wallenberg had died in 1947.

Then on November 7, 1977, Tom read a brief paragraph in the *New York Times* in which Simon Wiesenthal, the famous pursuer of Nazi war criminals, was quoted as saying that he had located Wallenberg alive in a Soviet mental hospital.

I called the Swedish Consulate General in San Francisco to find out if the report was true. The consular official knew about Wallenberg.

"Yes," he said, "I am familiar with the name, although I don't know if the report is correct or not. But why are you interested? In our diplomatic courses, Wallenberg is cited as an example of what a Swedish diplomat should not be. He brought great shame upon Sweden." I was horrified.

If a Swedish diplomat in training has any inclinations to be like Wallenberg, I was told, he is advised to get out of the Swedish foreign service. Wallenberg was charged with the ultimate diplomatic crime: to save lives, he arrogated authority to himself. He held a minor

position, and had very little authority, but he used the power of the Swedish government to back him in his negotiations. His legend, it turned out, was preserved in Sweden, but it was a tale of infamy.

After this rebuff at the Swedish consulate, I called Amnesty International, where I was told that Wallenberg was long dead and the organization had enough living victims of tyranny to care for without taking up the cause of someone already past help. "But," I protested, "Simon Wiesenthal claims that he's alive and in a Soviet mental hospital." The spokesperson said there was nothing Amnesty could do at the moment.

I tried to interest public officials, newspapers and columnists, but they all said the same thing: A man who died thirty years ago—no one could possibly be interested. It's not newsworthy, I was told again and again. With no alternative, I decided to try a paid ad.

Tom Lantos at age 13 and Annette Tillemann, his future wife, at age 9. Tillemann and Lantos had met two years before. Their families spent several summer vacations together at the Tillemanns' summer home.

Ten minutes after Annette Lantos asked President Jimmy Carter about Wallenberg on a 1979 national radio show, the *San Francisco Chronicle* photographer was at her house to take this picture. The following is a transcript of the radio conversation:

Lantos: Mr. President, when my husband and I were youngsters in Hungary during World War II, our lives were saved through the intervention of a Swedish diplomat named Raoul Wallenberg. We later learned that Mr. Wallenberg, who also saved the lives of thousands of other Jewish people like us, was acting on behalf of the American State Department. But unfortunately Mr. Wallenberg was arrested at the end of the war by the Russians and has been in Russia ever since. Although the Russians claim that he died, there is an overwhelming amount of evidence which indicates that he is still alive in a Soviet prison. Could you do something, Mr. President, to help him get released?

Carter: There's a limit to what I can do. We have inquired into the Wallenberg case with the Russians both when I was in Vienna this year with President Brezhnev and other Russian leaders and through the Soviet ambassador here in Washington and also our ambassador in Moscow. On occasion, when Secretary [of State Cyrus] Vance has met with Foreign Minister [Andrei] Gromyko, we've also inquired about the Wallenberg case along with the cases of many others. The Soviets maintain their claim that Mr. Wallenberg is no longer alive, but we are not forgetting about this case and will continue our efforts.

Lantos: Thank you very much, Mr. President. I hope you will.

Tom and I raised a small sum from friends to buy an ad in the *San Francisco Jewish Bulletin*: "This man saved the lives of 100,000 Jews. He may now be languishing in a Soviet prison. We have a chance to save his life." We then followed this up with an ad in the *New York Jewish Week*.

We did not ask for money, but we did ask for help—and it came pouring in. Hundreds of letters from people asking, "What can we do?"

Initially, we had wanted only to preserve Wallenberg's memory. Now we wanted more—to rescue him from a Soviet prison if he were alive. So I answered these letters, telling people to write, call or telegraph the White House, their congressmen, the secretary of state, even the Soviet government. And in 1978, we launched the first *International Free Wallenberg Committee* continuing our letter-writing efforts.

Meanwhile, new witnesses were emerging from the Gulag—bringing credible evidence that Wallenberg was indeed alive. (See box, page 22.)

Even before placing our ad, I had thought of trying to get to President Carter; after all, he had declared international human rights high on his agenda. But who was I to get to the president—a French teacher and housewife, married to a college professor.

The next important breakthrough in our effort to capture public attention for Wallenberg's cause occurred as a result of a lottery—completely by chance. In response to an obscure announcement on National Public Radio that President Carter would conduct a public call-in program on the air, I sent ten postcards with my name, address and phone number, hoping that my name would be picked from among the tens of thousands I knew he would receive. We were instructed not to put on the card the question to be asked, because Carter wanted the questions to be random and spontaneous.

Two weeks later, as I was leaving the house to pick up my mother at the airport—I remember it vividly—the telephone rang and I was told that my postcard to the president was one of ten that had been selected at random from over 24,000. In a moment President Carter would be on the line to answer my question on national radio. And in a moment my life was changed.

When my turn came to ask a question, I told the president of the heroic efforts of Raoul Wallenberg in Budapest and his disappearance into the Soviet Gulag in 1945. I asked him if

he would use his influence with the Soviet leaders to secure Wallenberg's release. I was amazed to learn that he knew about Wallenberg. Our letters had apparently reached their target.

Instead of simply saying he would look into the matter, President Carter replied that he would do what he could. After so many years of seemingly futile effort, I listened to the president of the United States make a commitment over national radio to do something!

From that day—October 13, 1979—the world suddenly became interested in Raoul Wallenberg. Ten minutes after I put my question to the President, the *San Francisco Chronicle* was at my door for an interview and press session. Television, newspaper and magazine reporters were eager to know about Wallenberg. I spent weeks talking to them. Stories appeared in newspapers and magazines all over the country; the matter was discussed on TV talk shows. The public was becoming informed.

As I stood at the signing ceremony in the Rose Garden of the White House, watching the president confer an honor on Wallenberg that had been conferred on only one other person in history—Winston Churchill—my eye flitted to the face of Count Wilhelm Wachtmeister, the Swedish Ambassador. It was wreathed in smiles. This was certainly a well-deserved tribute to one of his nation's finest diplomats. But I recalled my conversation with him just four years earlier when he told me not to meddle in Sweden's internal affairs.

In spite of the celebration, my heart was breaking because Wallenberg was still in jail. I wondered, as we drove back to the Capitol from the White House, if in some remote corner of the Soviet Gulag, the man whose humanity we were honoring today might hear about it and know that all he did for us and for so many others had not been forgotten.

Interest in Wallenberg and pressure for his release have continued to increase. Today there are 25 Wallenberg committees around the world, and commemorations are frequently held to honor him (in particular in the United States, Sweden, Israel, Australia, England, Canada and West Germany). In August, for example, Wallenberg's 75th birthday was celebrated around the world.

His case has been raised on many occasions with the Soviet government by high-level American officials. Former secretary of state

Alexander Haig and Secretary of State George P. Shultz have both raised the matter directly with the Soviet foreign minister. In his opening speech in Stockholm on January 17, 1984, at the beginning of the follow-up conference on security and cooperation in Europe, Secretary Shultz began by noting that the day was the 39th anniversary of Wallenberg's abduction by the Soviet military, and Shultz urged his release by Soviet authorities.

In January 1985, on the 40th anniversary of Wallenberg's disappearance, President Reagan requested that the Soviets provide a full and complete account of his fate. Last December the U.S. delegate to the Helsinki follow-up conference in Vienna called Wallenberg "one of our century's most heroic figures," and again asked the Soviet Union to provide information about him. The European Communities raised the issue with the Soviets in January of this year.

In 1985, in a lawsuit filed in Washington, D.C., a federal judge ruled that the Soviet Union had violated international law in seizing Wallenberg. Soviet representatives refused to appear in the case, however, claiming diplomatic immunity.

Streets and squares in many cities have been named after Wallenberg. The most recent was the renaming of a street in Washington, D.C., at the site of the United States Holocaust Memorial Museum as "Raoul Wallenberg

On October 9, 1986, in Washington, D.C., a plaque was dedicated to mark the naming of "Raoul Wallenberg Place," which runs by the site of the future U.S. Holocaust Memorial Museum. The plaque reads, "Raoul Wallenberg's mission of mercy on behalf of the United States during World War II is unprecedented in the history of mankind. [The U.S. War Refugee Board financed much of Wallenberg's work.] He is responsible for saving tens of thousands of lives during the Holocaust. A shining light in a dark and depraved world, he proved that one person who has the courage to care can make a difference."

In the foreground, Annette Lantos peers down at the plaque. Behind her, left to right: Rev. Dr. James D. Ford, chaplain of the U.S. House of Representatives; Rabbi Yitzchak Merkin, principal of the Yeshiva of Greater Washington; Richard Krieger, executive director of the U.S. Holocaust Memorial Council; Congressman Bill Lowery (R-Calif.); Count Wilhelm Wachtmeister, the Swedish ambassador to the United States; District of Columbia Mayor Marion Barry; Secretary of the Interior Donald P. Hodel.

continued on page 58

BOOKS

Besides, fine alligator skin gets darn heavy after a while.

She explains, too, how to hang on to your dollars for their best value, and how to use the Israeli phone system. Reiss alerts travelers to expect at least one episode of culture shock during their stay in Israel, and she suggests ways to combat it.

Reiss, however, is too casual in explaining the sometimes traumatic atmosphere caused by Israel's proximity to her Arab neighbors. In a short section titled "Security," she is not direct enough when explaining the need to question ownership of unattended packages. Though the conversational tone of this section is in line with the tone of the rest of the book, Reiss could

have better heightened the reader's awareness by using terms like "bomb" and "terrorism" in her explanation.

The book is also beset by annoying typographical errors, though this in no way lessens its overall charm.

In describing how Americans can take time off from their lives in the States to explore Israel, Reiss evokes a powerful image of an alternative way of life. It is not so much "time off" that one may gain by following her honest, well-organized suggestions, but the formative experience of a lifetime.

Miriam Cohen is MOMENT staff editor. In 1982-83, she spent a year at Kibbutz Gesher Haziv in the Galilee.

Books reviewed above may be ordered through the MOMENT Bookstore, inside front cover.

From Dimona Press

A GUIDE FOR THE STILL PERPLEXED

by
Daniyyel
ben-
Shemuel

Dimona Press

BOOK I: Heaven In this intense disquisition on the existence and nature of G-d, Daniyyel ben-Shemuel argues that there is a perfect divinity with which all of Creation is thoroughly suffused. According to ben-Shemuel, the source of the universe is a conscious, living, personal G-d, actively concerned with the life of every human soul. Ben-Shemuel contrasts this conception of the world with what he contends are the inherent rational and moral inconsistencies of alternate competing conceptions—agnosticism, atheism, polytheism, idolatry, and religiously-based pseudo-theisms.

BOOK II: The House of Jacob In this philosophical treatise on the existence and nature of the Jewish people, Daniyyel ben-Shemuel endeavors to provide the long elusive definition of what it means to be a Jew. In support of his proposition, ben-Shemuel evinces what he contends are the ultimate rational and moral deficiencies of alternate, competing definitions of Jewishness in terms of religious, quasi-religious, and secular ideologies. In the latter half of the work, the author provides a thorough refutation of many of the slanderous indictments commonly put forth against the sons and daughters of Jacob, so recently restored to, and struggling for their survival in the Land of Israel.

Books I & II \$9.95 plus \$1.00 shipping
combined in one volume Order direct from the publisher

Dimona Press
Box 1516
Miami, Fla. 33160

(Any and all profits realized by the author from the sale of these books will be donated to selected organizations devoted to the protection and welfare of animals.)

My Fight for Raoul Wallenberg

continued from page 25

Place," on the fifth anniversary of the legislation making Wallenberg an honorary citizen.

In recent months, 113 members of Congress have joined my husband in signing a letter to Soviet Communist Party secretary general Mikhail Gorbachev urging "the release of Raoul Wallenberg or a full, complete, and public accounting of his fate."

When we began our efforts on behalf of Raoul Wallenberg we wanted everyone to understand that a single individual with courage and principles can stand up to, defy and triumph over a gigantic totalitarian system. That objective has, to a great extent, been achieved. His story is known; it is becoming better known.

But we have failed, thus far, in our second objective—to free Raoul Wallenberg from the Soviet Gulag. His fate is still unknown. I feel that chances to free him from the shadowy half-world of Soviet prisons have been missed. When a Russian submarine was caught in Swedish waters in 1981, I hoped that the Swedes would seize upon this as an opportunity to negotiate for Wallenberg's release. My husband was reassured by the Swedish ambassador that this time they would make an effort to get him back. It was the kind of opportunity Wallenberg would have exploited to the fullest to save a life. But the Swedes never asked for Wallenberg in the negotiations that led to the submarine crew's return to the Soviet Union. When Tom asked about this, he was told: "Swedes do not barter in human beings."

The Swedes are now making gestures to honor Wallenberg, largely in response to pressure. They come to ceremonies where he is honored and are putting out a stamp to commemorate Wallenberg's 75th birthday. But still, they are not doing as much as they might to try to force the issue diplomatically.

Whatever Wallenberg's fate in Soviet prisons may be, in the deepest and most profound sense, Wallenberg lives. We

A MOMENT AWAY

Here's what to look forward to...

Jewish Superstar Chefs

A number of today's well-known young American chefs are Jewish, and their ethnic identities have influenced their cooking, writes cooking expert Joan Nathan. (Recipes included.)

Can "Yitz" Greenberg Really Bring the Jewish People Together?

MOMENT takes a bead on the dynamic and controversial personality of Rabbi Irving Greenberg, founder of CLAL, the National Jewish Center for Learning and Leadership.

The Candidates Respond

What will presidential candidates say to Jewish voters? Their responses to our September cover story on what Jewish voters would like to hear.

A Jewish View of Hi-Tech Birth

Jewish outlooks on test-tube babies, surrogate motherhood and artificial insemination.

... and much, much more.

Swedes Say They Are Trying to Rescue Wallenberg

While acknowledging that the issue of Raoul Wallenberg's fate had not been brought up during 1981 negotiations over a Soviet submarine crew caught in Swedish waters (see p. 58), a Swedish diplomat told **MOMENT** that the Swedish government is making efforts to secure Wallenberg's release.

"We have taken up the matter innumerable times," said Minister Ulf Hjertson at the Swedish embassy in Washington, D.C. "As late as last year, it was taken up with the Soviet authorities in the context of the visit of our prime minister to Moscow. We have constantly told the Soviets that the explanations they have given are not satisfactory and until they can give us better information, our hypothesis is that Mr. Wallenberg is still alive."

Hjertson said that the Swedes plan to continue their efforts "through normal diplomatic channels. It's a point which is very often on the agenda when we have high-level Swedish visits to Moscow or high-level Soviet visits to Stockholm." However, it appears that more than diplomatic presentations are needed to move the Russians on this issue.

honor him, we remember him, and his story inspires us to be better human beings and more valiant in our struggle to build a better and safer world.

In an age short of heroes, he is a genuine hero. Wallenberg left the comfort and affluence, the safety and security of Stockholm to go to Budapest to put his life on the line day in and day out for people he did not know, because he believed in justice and mercy.

During that whole dark nightmare, no one else so directly confronted Nazi cruelty. No one else had the audacity to follow the death marches, to jump in front of guns leveled at Jews, to pull people off deportation trains. Raoul Wallenberg not only saved 100,000 lives, he saved our faith in humanity.

Wallenberg showed us that one individual—motivated by a genuine and personal concern for human rights—can face evil and triumph; that one person can make a difference; that there are genuine heroes to illuminate our age.

The Jerusalem Fellows

A program to develop leadership for Jewish Education in the Diaspora

Under the auspices of the W.Z.O.

A 1 to 3 year training program in Israel for outstanding young Jewish educators with at least three years experience in the field of Jewish education and a graduate degree or equivalent.

Commitment must be made to return to the Diaspora to work in the field of Jewish education.

Applications are now being accepted until December 1, 1987 for September 1988 term.

For applications and information please write or call:

Ms. Anita Epstein

The Jerusalem Fellows, 515 Park Ave., New York, NY 10022
212-752-0600

outlook

Canada's Progressive Jewish Magazine

Jewish Issues from a
Secular, Humanist Point of View

- World Peace and Disarmament
- Peace in the Middle East
- Social Change, Minority Rights
- Poems, Reviews, Stories, Art

Subscriptions: Canada \$15.00, 2 yrs. \$25.00
USA & Foreign \$20.00, 2 yrs. \$35.00
Libraries & Institutes \$25.00

For sample copies, write:

OUTLOOK,
3-6184 Ash St., Vancouver, B.C.
Canada V5Z 3G9

SVERIGES AMBASSAD
TALLINN

TELEFAX
Telefon: (372) (2) 6405600 Fax: (372) (2) 6405695
Telex: (64) 173124

INK. UTRIKES DEP.

D. No

1994-08-17

AVD.

GR.

MÅL

P

2

Eu

-08-18

Adress: Utrikesdepartementet <i>KMI</i>		Datum: 1994-08-16		Dnr: 388 ✓
Avsändare:		Avd:	Grupp:	Mål:
Ärende: Wallenberg				
Totalt antal sidor: 2		Obs! Vid begäran om repetition skall alltid avsändaren enligt ovan anges!		
Avs.		Kl.	Sign.	

Re: Uppgifter från Alexander Mühlbach rörande Raoul Wallenberg.
SKR 88 U 931026

När ambassaden lyckats få kontakt med Mühlbachs familj framkom, att Alexander Mühlbach själv har stora svårigheter att kommunicera med omgivningen. Vi avråddes från att besöka Mühlbach. det gick heller inte att kommunicera med honom per telefon. Däremot kunde dotterdottern, Luuri Korman, besöka ambassaden när hon i ett annat ärende kom till Tallinn. Detta skedde idag. Baserat på vad morfadern tidigare berättat lämnade hon följande uppgifter beträffande sin morfars, Alexander Mühlbach:s kunskap om Wallenberg:

Alexander Mühlbach hade befunnit sig i ett läger nära staden Inta i Sibirien under åren 1949-1961. Han arbetade där i en kolgruva. Efter den första tidens hårda regim blev det efter ett tag möjligt att besöka staden, vilket han gjorde. Vid ett tillfälle när han var i staden fick han frågan av en person som hette Johannes Hava om han kände till vem Raoul Wallenberg var. Det gjorde Mühlbach inte. Hava berättade då för honom att Wallenberg var en svensk diplomat som gripits av ryssarna i Ungern. Hava sade att Wallenberg också var arkitekt som gjort ritningen till en poliklinik i Inta. Wallenberg arbetade nu som arbetsledare med att bygga polikliniken. Mühlbach är något osäker beträffande vilket år detta var. Han tror att det var 1954. Det var under alla omständigheter efter 1951, vilket var den första gången som Mühlbach besökte staden.

1956 gjordes en sovjetisk film som bar titeln "Händelser i det nionde schaktet" eller något sådant. En del av inspelningen av denna film gjordes i den poliklinik som Mühlbach uppger hade ritats och byggts under Wallenbergs ledning. Mühlbach hade då frågat var Wallenberg fanns någonstans. De andra fångarna hade då uppgivit att han hade förts bort därifrån.

1994-08-19/Pol 1:1/Ambr L Olson/mjn

Ex t:

Kabs

Wallenberg-föreningen

von Dardel

Carl Persson

Magnusson och Lyrvall, Pol 1:1

Olson, KMI

Amb Moskva

19940819 bjw

Några år senare hade Mühlbach läst om Wallenberg i en estnisk tidning. I artikeln återgavs den sovjetiska versionen om att Wallenberg hade avlidit 1947. Mühlbach hade reagerat över detta eftersom han hade uppgifter om att Wallenberg varit verksam i arbetet med polikliniken så sent som 1951 (eller kanske till och med 1954). Han hade även kontaktat tidningen i fråga som dock inte velat ta emot hans uppgifter. Han hade skrivit till sin bror i Sverige om detta. Brodern, Richard Mühlbach, och Alexander Mühlbach hade kommunicerat via omskrivningar och inte direkt nämnt Wallenberg vid namn i korrespondensen. Enligt Luuri Korman avled Richard Mühlbach 1983. Möjligen kan dock brevkorrespondensen finnas kvar och det kanske kan finnas något intressant i denna.

Enligt Korman hade alltså Mühlbach aldrig själv träffat Wallenberg, utan bara hört talas om honom och då som den person som ritat och även varit arbetsledare i projektet med att bygga polikliniken i Inta.

Även om det inte går att kommunicera direkt med Mühlbach kan det säkert vara möjligt att kommunicera via dotterdottern, som talar utmärkt engelska. Bedöms uppgifterna som intressanta kan man säkert vidarebefordra direkta frågor via henne. Telefonumret 775435 är alltså giltigt.

Bäckman

Ärende

Wallenbergärendet

Datum

Avd

1994-08-17

Grupp

Mål

D

2

Eu

Adress

Ambassaden Moskva

Text

Från pol 1:1 Re Wallenbergärendet

PRIMO. Ambassaden ombedes att så snart Tatarintsev återkommit i tjänst överlämna under tertio återgiven aide-mémoire. Innan detta göres, bör emellertid Roginskijs synpunkter på texten inhämtas och i görligaste mån beaktas.

Vi får återkomma till förslag om tidpunkt för nästa arbetsgruppsmöte. Utgångspunkten måste väl vara att en hel del arbete, inte minst i form av intervjuer, bör uträttas dessförinnan.

SECUNDO. Vi vore tacksamma få följande fråga vidarebefordrad till Sudaplatov: vet han om Solomon Braverman, f d chef för Abakumovs sekretariat, är i livet?

TERTIO. Text till aide-mémoire
"Riktlinjer för det fortsatta arbetet ... finns bevarat i Ryssland".

Cabinet

Ex t:

Kabs

Magnusson

Lyrvall

G von Dardel

Carl Persson

M Hallqvist, amb Kiev (m kurir)

AIDE-MEMOIRE

Riktlinjer för det fortsatta arbetet inom den svensk-ryska arbetsgruppen rörande Raoul Wallenberg

- I. I överensstämmelse med vad som överenskoms under Hans Magnussons samtal med Viktor Tatarintsev i Moskva den 28 juli redovisas här de åtgärder svenska sidan anser nödvändiga för att kunna slutföra arbetet inom den svensk-ryska arbetsgruppen rörande Raoul Wallenbergs öde. Målsättningen bör vara att i största möjliga utsträckning genomföra dessa åtgärder i år, eller senast i början av nästa år, givetvis med reservation för ev nya rön/uppgifter.
- II. Som framgår av den gemensamma svensk-ryska deklARATIONEN från 1993 är det vår uppgift att nå full klarhet om RW:s öde. Full klarhet kräver hundra procentig bevisning, något som ytterligare understryks av engagemanget för den svenske diplomaten hos en mycket starkt internationell opinion. Bristfälliga bevis som underlag för definitiva slutsatser kommer inte att accepteras av denna och inte heller av den svenska regeringen. Givetvis bör därför ambitionen fortfarande vara att, genom en kraftanstängning, få fram sådana bevis.

Inte ens då kan emellertid uteslutas att vi kommer att befinna oss i en situation då sådana bevis ännu saknas, men det inom ramen för arbetsgruppen konstateras att möjligheterna att få fram ytterligare uppgifter av intresse ter sig som mer eller mindre uttömda. Den svenska sidan måste i så fall, såsom hittills, konstatera att det trots allt inte kan uteslutas att RW ännu kan befinna sig i livet. Samtidigt ter det sig rimligt att arbetsgruppen lägger fram en redovisning för det omfattande arbete som gjorts, presenterar det material som framkommit och analyserats. Möjliga hypoteser kan prövas och kommenteras.

Arbetsgruppen bör presentera en kort gemensam rapport som redovisar arbetets uppläggning, vad som gjorts och vad som är möjligt att komma fram till. Den svenska sidan är beredd att fortsätta sin detaljerade redovisning av arkivdokument och intervjuer (en sorts vitbok).

Allt material (möjligen med undantag av intervjuprotokoll eller med "depersonifierade" intervjuprotokoll) bör offentliggöras och göras tillgängligt för intresserade experter och historiker.

Det bör stå var och en fritt att fortsätta efterforskningar eller att följa upp ev nya vittnesmål eller andra spår. Svenska och ryska myndigheter åtar sig att bistå sådana personer i deras arbete, främst genom att bereda tillträde till dokument, arkiv och relevanta institutioner.

III. Följande uppgifter bör slutföras av arbetsgruppen

A. Arkiv

Den ryska sidan bör lämna en detaljerad redovisning av de arkiv som undersökts och ange fonder och "opis" där dokument påträffats.

Det bör även finnas en motivering till urvalet av de arkivfonder som undersökts och även till att man ej undersökt vissa andra arkivfonder.

Förklaring bör även ges i de fall dokument påträffats på oväntade platser, samt till att dokument inte har påträffats i dossierer där de borde ha funnits. Relevanta arkiv, som ännu inte gått igenom, bör undersökas. Överhuvudtaget måste alla arkivfonder undersökas, där det ännu finns en chans att påträffa något av intresse. Om ryska sidan har bristfälliga resurser att genomföra detta är svenska sidan beredd att diskutera någon form av gemensamt projekt (ev någon form av svensk finansiering).

Viktigare dokumentkopior som överlämnats bör jämföras med originalen. Detta sistnämnda arbete kan förslagsvis genomföras med bistånd av experter i Presidentens kommission för mänskliga rättigheter (t ex herr A Roginskij).

Slutlig bekräftelse bör erhållas om presidentarkivet och SVR:s arkiv till fullo undersökts. Detsamma gäller Smersj'arkiv, och anklagelseakterna mot Berija resp Abakumov. Även material i SVR:s arkiv rörande familjen Wallenberg (40-talet) är av intresse.

- Ett gemensamt brev till GRU bör författas med förfrågan om där finns material rörande RW i Wennerström-arkivfonden.

- Skriftväxlingen mellan Abakumov och Molotov åren 1945 till 1947 bör gås igenom, eftersom den ev kan kasta ytterligare ljus över hur känsliga frågor med relevans för RW:s öde handlagts.

- Listan över offer för Majranovskijs verksamhet bör efterforskas.

- Protokoll (referat) från politbyråmöten, särskilt 1956-57.

B. Intervjuer

Följande personer bör intervjuas åtminstone en gång (förslagsvis koncentrerat en vecka under hösten):

- Suchanov, f d sekreterare till Malenkov
- Poljakov, Michail Nikolajovitj, arkivmedarbetare
PGU, chef PGU-arkivet 1949-52
- Andrejev, f d arkivmedarbetare PGU
- Lenko, Eduard, f d arkivmedarbetare PGU
- Kuzmina, läkare, S:t Petersburg
- Kopeljanskij (av åklagarämbetet?)
- Korotkov, PGU-man i Berlin, utväxlingsfallet
Wallenberg/Wennerström
- Pavlov, jurist avd CK - särskild utredning RW 1989
- Vladimir Ivanovitj Jerofejev (MID)

Dessutom anser svenska sidan att en utredning vore ofullständig utan att f d KGB-ordförandena Sjeljepin, Semitjastnyj och Krjutjkov utfrågats. Vi utgår ifrån att man från rysk sida kan ordna sådana utfrågningar. (telefonsamtalet med Semitjastnyj var ej uttömmande).

C. Övrigt

- Redovisning från MVD:s och FSK:s sida av hur de från svensk sida överlämnade vittnesmålen undersökts

- Informationskommittén skall enligt Sudoplatov och Z. Voskresenskaja-Rybkina ha fått protokoll över förhör med Tolstoj-Kutuzov. Har dess arkiv gåtts igenom?
- Undersökning av Stalins besöksbok 1945-47, av särskilt intresse är juli 1947.
- Ytterligare material om Rödel, Langfelder
- Kontroll av Majranovskijs medarbetare Studnikov och Ogojants

Kompletterande frågeställningar kan uppkomma vid en noggrann genomgång av materialet.

- IV. Svenska och ryska sidan är överens om att en undersökning av vissa ryska psykiatriska institutioner, genomförd av oberoende experter, kan vara av intresse för den svensk-ryska arbetsgruppen rörande RW. Även om denna undersökning inte genomförs direkt inom ramen för denna arbetsgrupp åtar sig ryska sidan att lämna experterna erforderligt stöd (ej finansiering) och tillträde (undersökningen kan komma att inkludera Vladimurfängelset), i möjligaste mån även i vad avser övriga OSS-stater, i de fall arkivmaterial finns bevarat i Ryssland.

Entreprise des PTT suisses

PUBLIFAX

Traitement de l'original après la transmission

- ☐ En dépôt au guichet pour retrait par l'expéditeur
☐ Envoi par poste à l'expéditeur
☐ Archives PTT

Modes de remise (case 7)

- A: Poste ordinaire
 B: Exprimé
 D: Retrait au guichet
 E: Retrait au guichet après avis téléphonique au n° indiqué
 F: Téléfax (avec numéro d'appel)

RE (case 6) = Aux risques de l'expéditeur

Les cases encadrées en gras sont remplies par le service.

1. Bureau de dépôt	N° de dépôt
2. Bureau transmetteur	3. N° de transmission
4. Pages	5. Date, heure, visa
6. RE	7. Mode de remise et mentions de service
Tel. 723 0046-8-7231176	

9. Adresse de l'expéditeur (avec NPA)

1994-08-25
 Pol 1:1/Depr H magnusson/mjn
 Ex t: H Magnusson
 L Olson
 B Lyrvall
 Amb Moskva

8. Adresse du destinataire (avec NPA)

Hans Magnusson 1/1 X
 Pol and UD P 2 EU
 Stockholm
 94-08-23

PTT 740.45 fr. (103783) 12.50 300000 JCM

Dep. Råd Håns Magnusson, Pol and UD

Broder

Jag skickar Dig sista versionen av projektbeskrivningen för "Clinic".

UD skall bl.a kunna bidraga med ett par aspiranter, t.ex. från folkskolan, eftersom vi kommer att behöva tolkar. De skall också kunna delta i projektet under rubriken "investigation" eller "supplementary stuff". Jag har såväl att tänka på en mera givena praktisk för en ung blivande diplomat!

Jag väntar Ditt svar: e.m eller kvell.

Hälsn

0041-25-792122

P.S. Jag är mycket skeptisk mot RW-föreringa och anser att vi inte bör ge dem några uppgifter om vad vi håller på med.

A search for Raoul Wallenberg in the Psychiatric Clinics in Russia.

Introduction

In 1990 The International Raoul Wallenberg commission pioneered an extensive investigation of the registration card archives in the prison of Vladimir. About 100.000 cards were searched and if fulfilling certain selection criteria - non-Russian, born in 1912 etc the cards were photographed, both on film and videotape, and finally transferred to computer. The most important results were:

For a number of prisoners no name was given, only a number up to 40. In some cases the name had been added later, but in some cases it remains unknown

The cards of many of the coprisoners of Raoul Wallenberg, as identified by the Swedish investigations of prisoners of war returning to Germany, were found and compared with the information given by the prisoners on such items as cell number, date of arrival, transfers, and departure, coprisoners, etc. In most cases the agreement was surprisingly good.

An identification of prisoners kept in single cell is under way and could give information on the presence of particularly important prisoners.

We intend to reconvene this international Commission for the present task, which is to identify Raoul Wallenberg's and other prisoners presence in some of the psychiatric clinics, claimed up to now or at least recently to have also been used for keeping political prisoners isolated. Although many of these clinics have since then been evacuated, there is some left in which it may be possible to identify such prisoners as RW, should they still be alive.

1. Work of the Swedish-Russian Working Group

Since 1991 a Swedish-Russian Working Group has been working to clarify Raoul Wallenberg's fate. The Working Group had official members from the Swedish Foreign Office and from those Russian Ministries which had archives of interest. Furthermore G von Dardel, A. Roginski, N Petrov, M. Makinen, have been inofficial members of the International Raoul Wallenberg Commission and Carl G Persson was coopted as inofficial member of the Working Group. Although the search clarified many obscure points, the main question whether Raoul Wallenberg is still alive is unresolved.

2. The "Clinics".

The misuse of psychiatry for political or other nonmedical purposes has occurred in a number of countries. On the international scale there are several organisations, e. g. The Geneva Initiative against the Misuse of Psychiatry" and the International Association against the Misuse of Psychiatry. In Russia we mention the Association of Independent Psychiatrists", (AIP), who's chairman, Dr Yuri Savenko, is collaborating with our International Raoul Wallenberg commission

One of the Clinics, the one at Suchovka, has already been investigated by two groups. The Ark project, director Susan Mesinai, together with staff from American television chain NBC, studied the clinic in 1993. An official investigation was made by the American-Russian POW-MIA-group in 1994.. We intend to collaborate with both groups.

It is claimed that there are about 10 million patients in the psychiatric Russian clinics, and that of these 4 million are not really mentally ill. Not all of these are of course political prisoners, but for example common criminals for which there is no space in the prisons.

It is clearly impossible to examine all the thousands of phsychiatric clinics of Russia, and a very selective choice has to be made of those clinics, Using the expertise of AIP we have a shortlist of about 10 clinics, mainly in the Moscow area, which have a reputation of having to a large extent been used for other than medical purposes. One of these has over the last 3 years been

investigated by 3 independent non-Russian teams with clear indications of non medical practices.

These 10 clinics and probably a few more further away from Moscow, or which may emerge in further archival studies, will be the a priori targets of our investigation and would be possible to examine with a reasonable effort, assumed to process 1 clinic per week.

3. The projects.

Two preliminary project have ben elaborated in meetings between G von Dardel and Marvin Mäkinen of the International RW Commission, Susan Mesina of the ARK project and Yuri Savenko and Yuri Masover of the Association of Independent Psychiatrists .

Both projects aim at an in depth investigation of the target clinics, and an analysis of the data in search of evidence for patients, which could show the psychological profiles of RW, American POW or Russian dissidents still missing or other, mainly foreign, persons.

Project "Clinic A" targets the installations in the Mordovian and Vladimir prisons, and aims at careful investigation of the archives and interviews with the prison retired staff. (Spokesman Yuri Masover)

Project "Clinic B" is a more complicated operation, since it aims at a dozen of phychiatric clinics, most of them still in use, considered to be most likely to have been misused for political prisoner and disidents (Spokesman Guy von Dardel).

These preliminary projects were presented at a meeting on August 1 with the Chairman Sergei Kovalyov of the President's Human Rights Committee and his collaborators Arsenic Roginski and Cronid Lubarski. At this meeting project Clinic A was provisionally approved. This project involves only the Ministry of Health, while project Clinic B also involves the Ministry of the Interior.

4. Proposed procedure for project "Clinic A".

We intend to arrive at a Clinic in 2 minibuses with a team of about 13 persons with the following composition

- 1 Accompanying representative of the Ministry of Health
- 2 psychiatrists
- 2 archivists
- 2 investigators
- 2 car drivers
- 1 lawyer
- 3 subsidiary staff

The representative of the Ministry vouches for the formal rights of the group to investigate the clinic in any way they choose. He does not however take part, himself in the investigation which should have an unofficial character.

The psychiatrists will examine the patients of the clinic and compare their diagnoses with that of the resident staff and of the medical archives. The external psychiatrists will have benefited before the procedure from the advice of experts in the psychiatric field on the most recent methods of diagnosis, of treatment and medication, and will bring a supply of medicine.

The archivists will compare the information in the local archives with those of the central archives and with information gained in discussions with the patients and non medical staff. In particular they will register patients of foreign origin, and patients where the archives show anomalies, e.g. patients identified by a code.

The investigators will try to gain more information by conversation with the patients, such as knowledge of foreign languages, or use of dialects, special skills e.g. in drawing, music, singing, etc. which may confirm or not the archive information.

The lawyer will check the legal situation of patients with a criminal record, in particular for consistency with the

present laws, and to consider, in particular, if the sentence should be reduced or revoked.

Patients which are not being examined will, if there health and mental status so allows, be encouraged by the subsidiary staff to show there capacity in various tests, e.g. singing, drawing, and painting, writing stories or, in the hope that these will provide a "psychological profile", which can be compared with that expected for RW and other missing prisoners.

To build up a congenial atmosphere juice and biscuits will be served to the patients and the staff.

To protect as well as possible both the patients and the staff the records of the investigations will be coded, in such a way, that they can not be used for disciplinary action by the authorities against either category

Appendix 1

Budget.

Personnel

Category	Expenses per week US\$	Salary per week	Number	Total per week	Total for 10 weeks
Psychiatrist	100	200	2	600	6000
Archivist	100	300	2	400	4000
Interviewer	100	100	2	400	4000
Lawyer	100	150	1	250	2500
Bus Driver	100	300	2	400	4000
Car Driver	100	140	1	200	2000
Assistants	100	50	3	450	4500
Total personnel	700	840	13	2700	27000

Equipment and stores	Nr	Cost/week US\$	Cost/10 weeks US\$
Snacks for patients	400	2000	20000
Snacks for staff	20	300	3000
Medical supplies	400	4000	40000
Car Rental	per week	400	4000
Unspecified		400	4000
Total supplies per 10 weeks	US \$	1230	71000

One term expenses

Specification		US\$
Camping equipment		2000
Computer equipment		5000
Recording equipment		2000
Copying equipment		3000
Communication equipment		5000
Total one term expenses	US \$	19000

Total for 10 week of the project			US \$	117000

Pol 1:1/Ambr L. Olson/mjn

Ärende

RW - is ahen

Datum

1994-08-26

Avd

Grupp

Mål

P

2

Eu F

Pm

Adress

Ambassaden Prag

Text

Från Pol 1:1 för Hans Olsson

P R I M O. Departementet kommer att via ambassaden i Moskva kontrollera de av Antonin Krüger lämnade uppgifterna med vederbörande ryska myndigheter. Förutom ambassadens förfrågan hos den amerikanska ambassaden i Prag (uppgiften att Hershel Johnson var amerikansk ambassadör i Stockholm under den aktuella perioden 1944/45 stämmer) rörande Krügers kontakt med denna 1957 kan ambassaden kanske också kontrollera Krügers uppgifter från det tjeckoslovakiska inrikesministeret 1956 hos nuvarande slovakiska/tjeckiska myndigheter.

S E C U N D O. Med tanke på att Krüger vid besöket på ambassaden 1990 lämnat en del uppgifter som vid senare kontroll visat sig vara oriktiga bör försiktighet anbefallas. Vid eventuellt nytt besök på ambassaden bör Krüger ombedas att utpeka RW på departementets fototest (ett sådan översänds med nästa lägenhet till ambassaden). Tillsammans med ovannämnda kontroller under primo bör detta ge värdefulla indikationer på Krügers trovärdighet och tillförliglighet.

T E R T I O. I syfte att erhålla ytterligare informationer från Krüger om hans samöre med RW bör ambassaden vid förnyad kontakt uppmana honom att antingen skicka in en detaljerad berättelse till ambassaden om sina hågkomster från tiden i Vorkuta och vad han minns om RW eller berätta motsvarande vid ett besök på ambassaden. Av särskild betydelse är därvid att Krüger kan ange exakta tipunkter och göra noggranna platsangivelser, eventuellt med en skiss eller karta. Det är också betydelsefullt i detta sammanhang om Krüger kan ange namnen på andra medfångar och sovjetiska tjänstemän i lägret.

Q U A R T o. Ambassaden bör undvika att med Krüger ta upp frågan om eventuell ersättning för lämnade uppgifter, alternativt inbjudan till Sverige.

Cabinet

ARKIVEXEMPLAR

Politiska avdelningen
Första enheten (Pol 1:1)
Ambr Lage Olson

Dnr	Avd	Grupp	Mål
1994-08-29	Nr 81	✓	P 2 Eu'

(Bl)

Ambassaden

MOSKVA

Raoul Wallenberg-vittnet ANTONIN KRÜGER

(1 bilaga) *se ink. Krypto från Amb:eu PRAG NR 51*
94-08-08

Utrikesdepartementet får härmed överlämna bifogad promemoria från ambassaden Prag för vidare benägen åtgärd och kontroll av Kruger lämnade uppgifter hos vederbörande ryska myndigheter.

Hans Magnusson

Ifylles av postexp

Avsänt med

☒ sv kurir

☐ utl kurir

☐ luftpost

☐ vanlig post

Avsändn datum

Sign

30/8-94 hA.

940830

hA.

KOPIA TILL:

SB

UM

UMK

KABS

POLCH

BITR POLCH

CH POL 1

POL 1:1

1994-09-08

Pol 1:1/Depr Magnusse

(Bau)

! AVD. ! GR. ! MÅL !
! P ! 2 ! En !
!-----!-----!-----!

W

AMBASSADEN BUDAPEST

1994-09-01

UD STOCKHOLM

FOER MAGNUSSON, POL 1:1.

RE WALLENBERG-AERENDET.

FORTS.

RE WALLENBERG-AERENDET.

SEDAN UTRIKESMINISTERN VID BESOEKET HAER PAAMINT OM
VAAR TIDIGARE PROPAA OM ETT BESOEK I BUDAPEST AV
SVENSK WALLENBERG-EXPERTIS HAR JAG HAFT ETT SAMTAL
MED UM:S NORDEUROPACHEF HARGITA OM DET PRAKTISKA
GENOMFOERANDET AV ETT SAADANT BESEOK. UTGAAENDE
FRAAN ATT DET BLIR DU SOM I SAA FALL KOMMER HIT
DISKUTERADE VI EN UPPLAEGGNING SOM INNEBAER ATT DU
FAAR TILLFAELLE TILL SAMTAL MED DEN UNGERSKE
ARKIVCHEFEN, PROFESSOR BACZANI, SOM VARIT I MOSKVA,
ANDRA ARKIVSAKKUUNIGA, PRIVATA WALLENBERGFORSKARE
SOM PETER BAJTAY OCH MARIA EMBER OCH ELJEST VEM DU
VILL TRAEFFA. BETRAEFFANDE TIDPUNKT SADE JAG ATT
KANSKE BOERJAN AV OKTOBER SKULLE VARA LAEMPLIG MED
TANKE PA DET EVENTUELLA BEHOVET AV FOERBEREDELSE.

TACKSAM DINA KOMMENTARER SAA ATT JAG KAN GE HARGITA
DEFINITIVT BESKED.

LUNDVIK

AMBASSADEN BUDAPEST

T E L E F A X

Sid 1 (2)

Gk Los Angeles
Elisabeth Kihlberg

Datum 1994-09-01	Dnr 97 ✓	Dossierbet.

[Info/Allard/ad
Fax nr 46 1994-09-02 tit]

D. NOG 94-09-22		
AVD. P	C.F. 2	Eu'

Utrikesdepartementet

Re Konferens om Raoul Wallenberg

UD/^XInfo för Sven-Otto Allard

Generalkonsulatet har fått en inbjudan från Center for European and Russian Studies vid UCLA angående en en-dagskonferens om Raoul Wallenberg.
Se bifogat brev.

Tacksam hjälp med att få fram ett namn på en lämplig person med expertis i "Fallet Wallenberg", vilken konferensens arrangörer kan inbjuda.

I dagens läge har arrangörerna inte medel att betala för resan, men man uttrycker förhoppningar om att få in dessa. Om så inte skulle bli fallet, förefaller det oss vara väl använda pengar att stödja denna konferens. Tacksam era synpunkter.

ROSENBERG

1994-09-01/ kl 12.00 /EKG

Avsändt: Datum Kl. Sign

NR J. Hammarstrom PH/HR
 UNIVERSITY OF CALIFORNIA, LOS ANGELES

BERKELEY • DAVIS • IRVINE • LOS ANGELES • RIVERSIDE • SAN DIEGO • SAN FRANCISCO

SANTA BARBARA • SANTA CRUZ

825-4060

CENTER FOR EUROPEAN AND RUSSIAN STUDIES
 11367 BUNCHE HALL
 405 HILGARD AVENUE
 LOS ANGELES, CALIFORNIA 90024-1446

HP Consul General Peter Hammarstrom
 Swedish Consulate
 10990 Wilshire, Suite 1100
 Los Angeles, CA 90024

NR

INK. GK. LOS ANGELES		
D. No 16188		
94-05-17		
AVD. <i>HP</i>	GR. <i>21</i>	MAL.

Dear Consul General Hammarstrom:

I am writing you regarding a conference planned by our Center on the Hungarian Holocaust and the case of Raoul Wallenberg. The one-day conference will be held in February 1995, here at UCLA.

The following experts on the Holocaust will be invited to speak: Professor Saul Friedlander (holder of the Holocaust chair at UCLA), Maria Embler (Hungary) and Randolph Brahan (Holocaust Institute).

I would very much like to collaborate in organizing this event. The Hungarian Consulate has already agreed to co-sponsor the conference with us. We hope that you will be interested in participating as well. We would like to include a Swedish expert of the Wallenberg case. We also welcome any other suggestions you may have.

I hope that you will express interest in our conference, and I am looking forward to hearing from you.

Sincerely,

HP Ivan Berend
 Ivan T. Berend
 Director

Vid begäran om repetition:
Var god ange även den enhet
(Infobyrå) som sänt faxet!

Datum	Dnr	Dossierbet.
1994-09-02	46	P 2 Eu'

(IN)

Generalkonsulatet Los Angeles

Re konferens om Raoul Wallenberg
Ert fax 97 1994-09-01

Från informationsbyrån/Allard

Ett lämpligt namn för deltagande i Wallenberg-konferensen kunde vara f.d. ambassadören Per Anger, som arbetade tillsammans med Wallenberg i Budapest. Han kan nås på nedanstående adresser: Katarina Bangata 15, 116 39 Stockholm eller 78 B Boulevard Garavan, F-06500 Menton, Frankrike.

Universitetet kan också kontakta Föreningen Raoul Wallenberg, Riddargatan 10, 114 35 Stockholm, Tel. 8-6112653, Fax 8-6118330.

Det står generalkonsulatet fritt att förfoga över tilldelade medel. Ni kan alltså stödja konferensen om Ni anser den värdefull.

Cabinet

1994-09-02 Kl. 10.00/ad

Avsant:

Datum	Kl.	Sign.
94-09-02	09.55	ad

Pol 1:1/Depr H magnusson/mjn

Ärende

Datum

1994-09-08

Avd

Grupp

Mål

9

2

Eu I

Adress

Ambassaden Budapest

Text

Ert Från Pol 1:1 (Magnusson)
Re Wallenbergärendet

Jag kan helt tillstyrka den uppläggning Du föreslår
men kan ännu inte ange datum. Början av oktober är
sannolikt något för tidigt. Återkommer härom.

Cabinet

UTRIKESDEPARTEMENTET
Informationsbyrån

T E L E F A X

Sid 1 (1)

Vid begäran om repetition:
Var god ange även den enhet
(Info) som sänt faxet!

Datum 1994-09-09	Dnr 49 ✓	Dossierbet. f 2 Eu'

12

Generalkonsulatet Los Angeles

Re konferens om Wallenberg
Ert tjänstefax 1994-09-08

Från informationsbyrån/Allard

Föreningen Raoul Wallenberg avråder från att Bernt
Schiller inbjuds. Vi återkommer efter samråd med
föreningen med andra namnförslag.

Cabinet

1994-09-09 Kl.14.05/ad

Avsant:

Datum	Kl.	Sign.

940909

14.10

ad

Vid begäran om repetition:
Var god ange även den enhet
(Info) som sänt faxet!

Datum 1994-09-12	Dnr 50 ✓	Dossierbet. P 2 Su

(IN)

Generalkonsulatet Los Angeles

Re konferens om Wallenberg
Vårt fax 49 1994-09-09 ✓

Från informationsbyrån/Allard

Föreningen Raoul Wallenberg föreslår att UCLA
kontaktar antingen Björn Lyrvall på UD eller Per
Anger.

Cabinet

1994-09-12 Kl.10.50/ad

Avsant:

Datum	Kl.	Sign.
94 09 12	10.50	ad

Pol 1:1/Depr H magnusson/mjn

Adress

Datum

1994-09-14

Dnr

Sid 1 (2)

Avd

P

Grupp

2

Mål

En I

802

B R Å D S K A N D E

Adress

Ambassaden Moskva

Text

Från Pol 1:1 (Magnusson)

Re Wallenbergärendet

Inför samtalet med Malenkovs förre medarbetare Suchanov vill vi föreslå följande frågor.

Inledningsvis är det väl lämpligt att fråga vad Suchanov överhuvudtaget känner till om Raoul Wallenberg och den sovjetiska ledningens befattning med den svenske diplomaten under åren 1945-57. Inte minst intressant är vad Suchanov kan ha att säga om diskussionerna i centralkommitténs presidium 1956-67, där ju Malenkov deltog. Det kan ju vara lämpligt att visa Suchanov kopior av de centralkommittédokument från åren 1952-57, där Malenkovs namn står upptaget på delgivningslistan.

Vad har Suchanov att säga om Stalins, Berijas, Abakumovs. och Molotovs roll i Wallenbergärendet? Redovisa i detta sammanhang nyckeldokument som - Bulganins arresteringsorder 17 januari -47, Abakumovs PM till Molotov 1946 om de schweiziska diplomaterna där det uttryckligen sägs att arresteringen av dessa skedde på Stalins order, Vysjinskijs PM 1947, bl a till Abakumov och den sistnämndes ej påträffade brev till Molotov den 17 juli 1947 samt centralkommittédokument (främst Molotovs roll) från 1956.

Vad vet Suchanov om förstörelsen av arkivdokument i mitten av 50-talet?

Arende

Datum

1994-09-14

Sid 2 (2)

Avd

Grupp

Mål

Kan Suchanov bekräfta Sudoplatovs påstående att material med redovisning av Majranovskijlaboratoriets arbete skulle ha avlägsnats 1953 i ett slutet kuvert från MVD av medarbetare från centralkommittén och Suchanov själv?

Vad har han i så fall mer att säga i denna fråga?

Vad tror han att avgörande arkivdokument kan finnas? Chrustjovfonden eller andra fonder i presidentarkivet?

Känner han till andra personer som kan ha något av intresse att berätta?

Sudoplatov har också talat om en icke påträffad rapport från Serov till Chrustjov om vad som hänt med RW-rapporten. Är den bekant?

Om Suchanov verkar intressant bör vi givetvis insistera på uppföljningssamtal.

Cabinet

Ex:

Kabs

Magnusson

Lyrvall

Olson, KMI

Ifylles av telegramexpeditören

Avsant den

Klockan

Sign

Stockholm 94-09-14

Departementsrådet Hans Magnusson

Broder!

Andreas Franzén från TV 2 och "Strip tease" har intervjuat Dig, Gunnar Jarring, mig och kanske fler. Jag hänvisade inte till någon punkt i 90-talets undersökningsmaterial, eftersom jag inte minns vad som är publicerat. Jag sade dock att jag hade läst delar av detta material. Han ställde många fler frågor än det blir utrymme för i TV och det återstår att se hur han redigerar.

I detta sammanhang erinrar jag mig en del oklarheter och tvivelaktiga hypoteser som jag fäst mig vid då jag läst de papper jag fått. I många fall torde det vara svårt eller omöjligt att nå klarhet. I ett fall gäller det dock en översättningsfråga. I Abakumovs brev till Molotov den 7 december 1945 hänvisas till en "förordning" av Stalin. Det svenska ordet betecknar ett generellt beslut och inte ett beslut in casu. Möjligen täcker det ryska ordet båda fallen.

Gäller det en förordning kan man föreställa sig att Stalin via Abakumov och smersj fått rapport om en märklig och unik svensk verksamhet att rädda judar i Budapest långt innan Wallenberg greps och givit en order då eller i samband med att RW greps. Ordet förordning är förbryllande. Det kan synas vara en detalj, men oklarheter om när Stalin inkopplades på ärendet bör givetvis om möjligt undanrödjas. Frågan rör hela beslutsprocessen. Denna kan väl rekonstrueras även om denna oklarhet kvarstår. Den rör dock en punkt som familjen fäste stor vikt vid och som är mycket omskriven, nämligen Söderbloms samtal med Stalin. Svaret lades i den tillfrågades mun, vilket jag uppfattade som olämpligt men i sak betydelselöst. Jag var emellertid inne på misstanken, att Stalin var informerad före samtalet med Söderblom och att Stalin spelade teater, då han antecknade Wallenbergs namn.

Jag strävar att skilja på vad vi tänkte då och hur jag tänker nu. En punkt minns jag klart. Vi fick genom förhören med frigivna fångar och speciellt Hille klart för oss, att KGB sökte sopa igen spåren. Då vi tappade spåren efter såväl RW som Langfelder och Rödel låg den hypotesen nära, att alla tre likviderats. Det var emellertid nödvändigt att hålla fast vid linjen, att spaningar skulle bedrivas så länge vi inte fått någon klarhet om RW:s öde. Den föreställningen fick inte spridas, att UD arbetade med en alternativ hypotes. Jag har hållit mig strängt till denna linje och diskuterade inte något annat ens med Undén, som slog fast denna linje i ett interpellations svar och aldrig gav sig in i några spekulationer i sina samtal med mig. Han ville bara höra fakta. Nu har det visat sig att såväl Langfelder som Rödel "dog" kort tid efter juli 1947. Langfelders dödsdag skulle anges med beaktande av vad som sades i svaret till oss 1957. Att det var en allvarlig avsikt att trots allt vad Rödel visste placera honom i ett fångläger förefaller mig helt orimligt. Han dog lyckligtvis på vägen. Hur ser papperen ut?

Med vänlig hälsning
Rene Sundberg

KOPIA TILL:

SB
UM
UMK
KABS
POLCH
BITR POLCH
CH POL 1
POL 1:1

! INKOM UTRIKESDEPARTEMENTET !

AVD. ! GR. ! MÅL
P ! 2 ! En I

Pol 1:1/Magnusson, mw
1994-09-20
besv. m

3/10.2

AMBASSADEN BUDAPEST

1994-09-15

UD STOCKHOLM

, FOER MAGNUSSON.

RE WALLENBERGSAMTAL

3/10.7

FORTS.

RE WALLENBERGSAMTAL

FOER ATT INTE FOERLORA MOMENTUM I DENNA SAK VORE DET
BRA OM DU KUNDE FOERESLAA ETT DATUM FOER BESOEKET.

LUNDVIK

AMBASSADEN BUDAPEST /

The University of Chicago
Department of Biochemistry and Molecular Biology
920 E. 58th Street
Chicago, Illinois 60637 USA

INK. UTRIKES DEP.		
D.NO 257/001		
94 05 17		
09-15		
AVD.	GR.	MAL
P	2	Eu

möde Raoul Wallenberg-kommittén FAX LETTER *(POL)*

To: Mr. Hans Magnusson
Swedish Ministry of Foreign Affairs
Gustav Adolfs Torg 1
S-10323 Stockholm
Sweden
Tel: 011 46 8 786 6000
FAX: 011 46 8 723 1176

Xo From: Professor Marvin W. Makinen
Tel: 312 702 1080
FAX: 312 702 0439

Date: September 14, 1994

No. of Pages (including cover sheet): 1

Dear Hans:

Over the coming Fall Quarter I shall be in administrative charge of a graduate course for which my schedule of lectures may prevent me from participating in meetings of the Swedish-Russian Working Group.

The most suitable opportunity for me to travel to Moscow will be over the period October 26 - November 9. I would appreciate any effort that could be made to organize the next meeting in that time period. Although I had earlier hoped to have the opportunity to travel to Vorkuta and the village of Khaimmer Yu to inspect prison records, that has not materialized because of scientific meetings and grant application deadlines. Depending on the time of the next meeting (and also the weather!), I may try to arrange for this trip either directly before or after the sessions in Moscow.

With best wishes,

Sincerely,

Marvin W. Makinen
Marvin W. Makinen

Ex till:

Mats Fager, omb Moskva
Hans Magnusson, Tel 1:1
Lage Olson, KM
Björn Lyrvall, Tel 1:1
Carl Persson
Guy van Dandel Exp. 94-09-29 *Xo*

fo

KOPIA TILL:

SB

UM

UMK

KABS

POLCH

BITR POLCH

CH POL 1

POL 1:1

! INKOM UTRIKESDEPARTEMENTET !

AVD. ! GR. ! MÅL

P

2

En I

AMBASSADEN BUDAPEST

1994-09-20

UD STOCKHOLM

FOER MAGNUSSON

RE WALLENBERGSAMTAL

FORTS.

RE WALLENBERGSAMTAL

FOERSLAGET FRAMFOERT TILL UM, SOM AATERKOMMER.

EN NY OMSTAENDIGHET HAR TILLKOMMIT SAATILLVIDA SOM
ATT PETER BAJTAY, SOM AEGNAR SIG AAT
FORSKNINGSARBETE OM DE SVENSK-UNGERKSA
FOERBINDELSERNA AAREN 1956-63 I RIKSARKIVET HAER
GAATT IGENOM UM:S DOSSIERER, FRAAN DENNA TID OCH
DAERVID PAATRAEFFAT AATSKILLIGA OMNAEMNANDEN AV
WALLENBERG SOM ETT ELEMENT I DE BILATERALA
FOERBINDELSERNA. ENLIGT ARKIVPERSONALEN HADE INGEN
GENOMGAANG AV DETTA MATERIAL GJORTS MED AVSEENDE PAA
WALLENBERG.

LUNDVIK

AMBASSADEN BUDAPEST\

Ärende

Wallenbergsamtal

Datum

1994-09-20

Avd

Grupp

Mär

P

2

EW

Adress

Ambassaden Budapest

Text

✓
) Från Pol 1:1 (Magnusson). Re Wallenbergsamtal.

Föreslår måndagen den 3 oktober (med torsdagen den 27 oktober som reservdag).

Cabinet

KOPIA TILL:

SB

UM

UMK

KABS

POLCH

BITR POLCH

CH POL 1

POL 1:1

*exp L.O. up
BL 940926 by (PM)*

AVD.	GR.	MÅL
p	2	En T

ad/h

AMBASSADEN MOSKVA

1994-09-22

UD STOCKHOLM

FOER MAGNUSSON, POL 1:1.

RE WALLENBERG-AERENDET.

FORTS.

RE WALLENBERG-AERENDET.

NAER JAG IDAG BESOEKTE VICE UTRIKESMINISTER KRYLOV
KOM SAMTALET AEVEN IN PAA RAOUL WALLENBERG. KRYLOV
NAEMNDE ATT HAN UNDER SIN TID SOM ASSISTENT TILL
OLIKA SOVJETISKA UTRIKESMINISTRAR 1975-90 SYSSLAT
MED AERENDET. HAN VOLONTERADE DOCK INGA NYA
INFORMATIONER VID DETTA TILLFAELLE. JAG NAEMNDE GUY
VON DARDELS INTRESSE FOER ATT BESOEKA RYSKA
PSYK-KLINIKER, VILKET KRAEVDE TILLSTAAND AV
HAELSOVAARDSMINISTERIET. KRYLOV SYNTES INTE HA
NAAGON INVAENDNING MOT TANKEN. HAN FRAMHOELL DOCK
ATT ARKIVEN FOER DESSA KLINIKER INTE TORDE HA
OEVERFOERTS FRAAN INRIKESMINISTERIET TILL
HAELSOVAARDSMINISTERIET.

HIRDMAN

AMBASSADEN MOSKVA

UTRIKESDEPARTEMENTET

Informationsbyrån

T E L E F A X

Sid 1 (1)

Vid begäran om repetition:
Var god ange även den enhet
(Info) som sänt faxet!

Datum 1994-09-22	Dnr 51 ✓	Dossierbet. P 2 Eu'

IN

Generalkonsulatet Los Angeles

Re konferens om Raoul Wallenberg
Vårt fax 50 1994-09-12

Från informationsbyrån/Allard

För er information kan meddelas att Per Anger, enligt vad som planerats, kommer att befinna sig i USA vid två tillfällen inom den närmaste framtiden. Den 12 november kommer han att dela ut ett Wallenbergpris vid The Swedish American History Museum i Philadelphia och den 17 januari 1995 skall han delta i ett seminarium i Washington med anledning av 50-årsminnet av den dag då Wallenberg arresterades av ryssarna. Kanske kan konferensen i Los Angeles ändras så att den sammanfaller med något av de ovannämnda arrangemangen? Ambassaden i Washington är informerad, så Ni kan kontakta dem beträffande detaljerna. Det skulle säkert under alla omständigheter bli billigare för arrangörerna i Los Angeles eftersom Anger redan befinner sig i landet.

Anger kan fr.o.m. vecka 39 nås på sin adress i Frankrike (Se vårt fax 46). Hans telefonnummer är 33-93-288306.

Cabinet

1994-09-22 Kl.16.00/ad

Datum	Kl.	Sign
940922	15.50	ad

SVERIGES AMBASSAD
MOSKVA

1994-09-19

Departementsrådet Hans Magnusson
UTRIKESDEPARTEMENTET

ex HM
BL

aa/m

8ae

INKOM UD			
262/001			
1994-09- 23			
Avd	Gr	Mål	Sen
P	2		E

Re Aide-mémoire med riktlinjer för det fortsatta
arbetet inom den rysk svenska arbetsgruppen rörande
Wallenberg
(2 bil.)

Broder,

Den 16 september överlämnade jag vid besök hos
Viktor Tatarintsev på MID:s andra europeiska
avdelning Aide-mémorire i rysk språkdräkt med de
✓ tillägg av teknisk natur som föreslagits av Arsenij
Roginskij.

Bifogat finner Du översättningen till ryska. På ett
extra exemplar har jag strukit under de av
Roginskij föreslagna tilläggen.

Länga hälsningar
din allvariga
Mats Foyer

ПАМЯТНАЯ ЗАПИСКА

Направления дальнейшей работы шведско-российской рабочей группы по выяснению судьбы Рауля Валленберга

1. В соответствии с договоренностью, достигнутой во время беседы Ханса Магнуссона с Виктором Татаринцевым в Москве 28 июля 1994 года, настоящим излагаются меры, которые, по мнению шведской стороны, являются необходимыми для завершения работы по выяснению судьбы Рауля Валленберга. Представляется целесообразным стремление принять эти меры до конца этого года или не позднее, чем в начале будущего года, с естественной оговоркой о возможном появлении новых открытий или сообщений.

Как явствует из совместной шведско-российской Декларации 1993 года, наша задача заключается в достижении полной ясности относительно судьбы Рауля Валленберга. Для полной ясности требуется стопроцентное доказательство, что было подчеркнуто также и вовлеченностью очень широкой международной общественности в вопрос о шведском дипломате. Эта общественность, также как и шведское правительство, не согласится с применением неполноценных доказательств в качестве основы для окончательных заключений. Поэтому следует, естественно, и в дальнейшем стремиться напряжением сил выявить стопроцентные доказательства.

Но даже тогда нельзя исключить возможность того, что мы окажемся в такой ситуации, когда таких доказательств еще не будет, а возможности выявить дополнительные интересные сведения в рамках рабочей группы будут считаться более или менее исчерпанными. В таком случае шведская сторона должна, как и прежде, констатировать, что, несмотря на ни на что, нельзя исключить, что Р.Валленберг все еще жив. В то же время считается разумным для рабочей группы представить изложение проделанной обширной работы, выявленные и проанализированные материалы. Возможные гипотезы могут проверяться и комментироваться.

Рабочей группе следует представить краткий совместный доклад, где излагается порядок работы, уже проделанная работа и возможные заключения. Шведская сторона готова продолжить свое подробное изложение архивных документов и интервью (своего рода Белая книга).

Все материалы (возможно, с исключением протоколов интервью или с "деперсонифицированными" протоколами интервью) следует предать гласности. Их следует сделать доступными для заинтересованных экспертов и историков.

Каждый желающий должен иметь полную свободу продолжить эти поиски, исследовать возможные новые свидетельские показания или другие следы. Шведские и российские власти обязуются помочь таким лицам в их работе, прежде всего, обеспечивая доступ к документам, архивам и соответствующим учреждениям.

3. Рабочей группе следует завершить выполнение следующих задач:

А. Архивы

Желательно, чтобы российская сторона представила подробное изложение того, какие архивы были проверены, с указанием фондов, описей и наименований архивных дел (папок), где были обнаружены имеющие отношение к делу документы.

Следует также указать, на каком основании были подобраны архивные фонды и отдельные дела для проверки, а также основание непроверки некоторых других архивных фондов или дел.

Следует дать разъяснение также и в тех случаях, когда документы были найдены в неожиданных местах, и в случаях отсутствия документов в делах, где ожидалось бы их найти. Следует вообще проверить все архивные фонды, где все еще есть возможность найти что-нибудь интересное. Если на эту работу не хватает ресурсов российской стороны, шведская сторона готова обсудить вопрос о возможном совместном проекте (возможно, шведское финансирование в том или ином виде).

Переданные важные копии документов следует сравнить с подлинниками, а также изучить архивный контекст этих документов. Предлагается провести эту работу при содействии экспертов Комиссии по правам человека при Президенте РФ (напр. г-на А.Рогинского).

Желательно получить окончательное подтверждение полной проверки архива Президента РФ и архива СВР РФ. Это касается также и архива СМЕРШ и обвинительных актов против Берии и Абакумова. Представляют интерес также и материалы архива СВР о семье Валленберг (40-х годов).

- Следует написать совместное письмо в адрес ГРУ Генерального Штаба ВС РФ с вопросом о наличии материалов о Рауле Валленберге в фонде Веннерстрема.

- Следует продолжить усилия по выявлению полного корпуса переписки между Абакумовым и Молотовым 1945-47 гг., так как она может пролить дополнительный свет на решение чувствительных вопросов, имеющих отношение к судьбе Р.Валленберга.

- Следует разыскать (или реконструировать) список жертв деятельности Майрановского, в особенности во второй половине 40-х гг.

- Подробно изучить протоколы (рефераты) заседаний Политбюро, прежде всего 1956-57 гг.

Б. Интервью

Желательно хотя бы раз проинтервьюировать следующие лица (предлагается провести все интервью в течение одной недели до конца года):

- Суханова, бывшего секретаря Маленкова

- Полякова Михаила Николаевича, сотрудник архива ПГУ, начальник архива ПГУ в 1949-52 гг.

- Андреева, бывшего сотрудника архива ПГУ

- Ленко Эдуарда, бывшего сотрудника архива ПГУ

- Кузьмину, врача, Санкт-Петербург

- Копелянского (Прокуратуре?)

- Короткова, представителя ПГУ в Берлине, вопрос об обмене Валленберга/Веннерстрема

- Павлова, представителя правового отдела ЦК - о специальном расследовании дела Р.Валленберга в 1989 году

- Владимира Ивановича Ерофеева (МИД)

Шведская сторона считает также, что расследование без опроса бывших председателей КГБ Шелепина, Семичастного и Крючкова было бы неполным. Мы предполагаем, что такие опросы может устроить российская сторона. (Беседа по телефону с Семичастным не была исчерпывающей).

В. Прочее

- Изложение со стороны МВД и ФСК о том, каким образом были проверены свидетельские показания, переданные шведской стороной

- По словам Судоплатова и З.Воскресенской-Рыбкиной, Информационный комитет получил протоколы допроса Толстого-Кутузова. Был ли проверен архив Комитета?

- Проверка книги посетителей Сталина 1945-47 гг., причем особый интерес представляет июль месяц 1947 года.

- Поиски дополнительных материалов о Ределе и Лангфельдере.

- Проверка сотрудников Майрановского Студникова и Огоянца

После подробного изучения материалов могут возникнуть дополнительные вопросы.

4. Шведская и российская стороны имеют единое мнение о том, что проверка независимыми экспертами некоторых российских психиатрических учреждений может представить интерес для шведско-российской рабочей группы по выяснению судьбы Р.Валленберга. Даже если такая проверка не будет проводиться непосредственно в рамках этой рабочей группы, российская сторона обязуется оказать экспертам необходимую поддержку (не включая финансирования) и обеспечить им необходимый доступ (проверка может включать Владимирскую тюрьму), по мере возможности также и относительно других стран СНГ в тех случаях, когда архивные материалы хранятся в России.

Стокгольм, 18 августа 1994 года.

ПАМЯТНАЯ ЗАПИСКА

Направления дальнейшей работы шведско-российской рабочей группы по выяснению судьбы Рауля Валленберга

1. В соответствии с договоренностью, достигнутой во время беседы Ханса Магнуссона с Виктором Татаринцевым в Москве 28 июля 1994 года, настоящим излагаются меры, которые, по мнению шведской стороны, являются необходимыми для завершения работы по выяснению судьбы Рауля Валленберга. Представляется целесообразным стремление принять эти меры до конца этого года или не позднее, чем в начале будущего года, с естественной оговоркой о возможном появлении новых открытий или сообщений.

Как явствует из совместной шведско-российской Декларации 1993 года, наша задача заключается в достижении полной ясности относительно судьбы Рауля Валленберга. Для полной ясности требуется стопроцентное доказательство, что было подчеркнуто также и вовлеченностью очень широкой международной общественности в вопрос о шведском дипломате. Эта общественность, также как и шведское правительство, не согласится с применением неполноценных доказательств в качестве основы для окончательных заключений. Поэтому следует, естественно, и в дальнейшем стремиться напряжением сил выявить стопроцентные доказательства.

Но даже тогда нельзя исключить возможность того, что мы окажемся в такой ситуации, когда таких доказательств еще не будет, а возможности выявить дополнительные интересные сведения в рамках рабочей группы будут считаться более или менее исчерпанными. В таком случае шведская сторона должна, как и прежде, констатировать, что, несмотря ни на что, нельзя исключить, что Р.Валленберг все еще жив. В то же время считается разумным для рабочей группы представить изложение проделанной обширной работы, выявленные и проанализированные материалы. Возможные гипотезы могут проверяться и комментироваться.

Рабочей группе следует представить краткий совместный доклад, где излагается порядок работы, уже проделанная работа и возможные заключения. Шведская сторона готова продолжить свое подробное изложение архивных документов и интервью (своего рода Белая книга).

Все материалы (возможно, с исключением протоколов интервью или с "деперсонифицированными" протоколами интервью) следует предать гласности. Их следует сделать доступными для заинтересованных экспертов и историков.

Каждый желающий должен иметь полную свободу продолжить эти поиски, исследовать возможные новые свидетельские показания или другие следы. Шведские и российские власти обязуются помочь таким лицам в их работе, прежде всего, обеспечивая доступ к документам, архивам и соответствующим учреждениям.

3. Рабочей группе следует завершить выполнение следующих задач:

А. Архивы

Желательно, чтобы российская сторона представила подробное изложение того, какие архивы были проверены, с указанием фондов, описей и наименований архивных дел (папок), где были обнаружены имеющие отношение к делу документы.

Следует также указать, на каком основании были подобраны архивные фонды и отдельные дела для проверки, а также основание непроверки некоторых других архивных фондов или дел.

Следует дать разъяснение также и в тех случаях, когда документы были найдены в неожиданных местах, и в случаях отсутствия документов в делах, где ожидалось бы их найти. Следует вообще проверить все архивные фонды, где все еще есть возможность найти что-нибудь интересное. Если на эту работу не хватает ресурсов российской стороны, шведская сторона готова обсудить вопрос о возможном совместном проекте (возможно, шведское финансирование в том или ином виде).

Переданные важные копии документов следует сравнить с подлинниками, а также изучить архивный контекст этих документов. Предлагается провести эту работу при содействии экспертов Комиссии по правам человека при Президенте РФ (напр. г-на А.Рогинского).

Желательно получить окончательное подтверждение полной проверки архива Президента РФ и архива СВР РФ. Это касается также и архива СМЕРШ и обвинительных актов против Берии и Абакумова. Представляют интерес также и материалы архива СВР о семье Валленберг (40-х годов).

- Следует написать совместное письмо в адрес ГРУ Генерального Штаба ВС РФ с вопросом о наличии материалов о Рауле Валленберге в фонде Веннерстрема.

- Следует продолжить усилия по выявлению полного корпуса переписки между Абакумовым и Молотовым 1945-47 гг., так как она может пролить дополнительный свет на решение чувствительных вопросов, имеющих отношение к судьбе Р.Валленберга. *и т. д. "проверить"*

- Следует разыскать (или реконструировать) список жертв деятельности Майрановского, в особенности во второй половине 40-х гг.

- Подробно изучить протоколы (рефераты) заседаний Политбюро, прежде всего 1956-57 гг.

Б. Интервью

Желательно хотя бы раз проинтервьюировать следующие лица (предлагается провести все интервью в течение одной недели до конца года):

- Суханова, бывшего секретаря Маленкова

- Полякова Михаила Николаевича, сотрудник архива ПГУ, начальник архива ПГУ в 1949-52 гг.

- Андреева, бывшего сотрудника архива ПГУ

- Ленко Эдуарда, бывшего сотрудника архива ПГУ

- Кузьмину, врача, Санкт-Петербург

- Копелянского (Прокуратуре?)

- Короткова, представителя ПГУ в Берлине, вопрос об обмене Валленберга/Веннерстрема

- Павлова, представителя правового отдела ЦК - о специальном расследовании дела Р.Валленберга в 1989 году

- Владимира Ивановича Ерофеева (МИД)

Шведская сторона считает также, что расследование без опроса бывших председателей КГБ Шелепина, Семичастного и Крючкова было бы неполным. Мы предполагаем, что такие опросы может устроить российская сторона. (Беседа по телефону с Семичастным не была исчерпывающей).

В. Прочее

- Изложение со стороны МВД и ФСК о том, каким образом были проверены свидетельские показания, переданные шведской стороной

- По словам Судоплатова и З.Воскресенской-Рыбкиной, Информационный комитет получил протоколы допроса Толстого-Кутузова. Был ли проверен архив Комитета?

- Проверка книги посетителей Сталина 1945-47 гг., причем особый интерес представляет июль месяц 1947 года.

- Поиски дополнительных материалов о Ределе и Лангфельдере.

+ som
egen punkt

- Проверка сотрудников Майрановского Студникова и Огоянца

После подробного изучения материалов могут возникнуть дополнительные вопросы.

4. Шведская и российская стороны имеют единое мнение о том, что проверка независимыми экспертами некоторых российских психиатрических учреждений может представить интерес для шведско-российской рабочей группы по выяснению судьбы Р.Валленберга. Даже если такая проверка не будет проводиться непосредственно в рамках этой рабочей группы, российская сторона обязуется оказать экспертам необходимую поддержку (не включая финансирования) и обеспечить им необходимый доступ (проверка может включать Владимирскую тюрьму), по мере возможности также и относительно других стран СНГ в тех случаях, когда архивные материалы хранятся в России.

Стокгольм, 18 августа 1994 года.

ARKIVEXEMPLAR

Pol 1:1/Depr H Magnusson

Dnr	Avd	Grupp	Mål
1994-09-27			
270/007	P	2	Eu ¹

Ex t: Kabs
Magnusson
Lyrvall
Olson

Envoyé Arne S. Lundberg
Östermalmsgatan 50
114 26 STOCKHOLM

(Poe)

Re Wallenbergärendet

Broder,

Tack för Ditt brev av den 14 september. Det är alltid stimulerande att ta del av Dina kommentarer och funderingar och jag hoppas vi kan fortsätta härmed när vi nu forcerar arbetet i vår arbetsgrupp med sikte på att försöka bli klara i början av nästa år. Om vi då inte har fått fram några slutgiltiga övertygande bevis för exakt vad som hänt Raoul Wallenberg återstår bara att redovisa vad som framkommit och dra de slutsatser som kan dras - vilket innebär att dossiern troligen inte helt kan stängas. Vi har nämligen en starkt känsla i arbetsgruppen av att det f n inte går att komma mycket längre på den inslagna vägen. Först återstår dock ett antal åtgärder, som vi kräver av ryssarna att de skall genomföra.

Så till de frågor Du tar upp. Först Abakumovs PM till Molotov av den 7 december 1945, som föranledes av att den engelske representanten i de allierades kontrollkommission i Ungern vänt sig till Vorosjilov med en förfrågan om uppgifter angående de schweiziska diplomaterna Feller och Meier. Abakumov rapporterar i denna PM att diplomaterna anhållits i Budapest i enlighet med order/instruktion/anvisningar (ry. "rasporjazjenie") från Stalin. Det rör sig således knappast om en regelrätt förordning och kan mycket väl vara fråga om en muntlig instruktion. Några dokumentära spår - förutom Abakumovs PM - har hursomhelst ännu icke påträffats.

Ickedestomindre utgör detta det mest övertygande - om än indirekta - beviset på att RW:s arrestering beordrats av Stalin personligen. Ordern kom säkert strax före den 17 januari, och låg till grund för Bulganins arresteringsorder till Budapest denna dag.

Ifylles av postexp

Avsänt med

☐ sv kurir

☐ utl kurir

☐ luftpost

☒ vanlig post

Avsändn datum

Sign

940929

[Signature]

Vad som förbryllar i Abakumovs brev är det uppgivna datumet för arrestering: den 4 mars. I ett chiffrertelegram från Bulganin till befälhavaren för den 2:a ukrainska fronten den 17 januari beordras den sistnämnde föranstalta om arrestering av de schweiziska diplomaterna samt det slovakiska sändebudet Spisjak samt att "skicka dem till Moskva på samma sätt som Wallenberg". Själva anhållandet av de tre skulle sedan, enligt ett annat dokument, ha skett den 8, 10 resp 16 februari. Detta utgör en punkt där vi måste borra vidare. Det kan dock noteras att en av de högre officerare som var inkopplade på arresteringen av RW i ett brev till en f d KGB-anställd talar om en "operation diplomat". Någon instruktion från januari 1945 som använder denna beteckning har vi inte påträffat, men det står klart vad den syftar på.

Så Din andra huvudfråga - Rödel och Langfelders öden. Rödel skall, enligt de dokument vi erhållit, ha avlidit den 15 oktober 1947, på väg till krigsfångelägre nr 27, i Krasnogorsk, i närheten av Moskva. Förflyttningsordern gavs av Ljubjankas chef dagen dessförinnan. Ett läkarintyg daterat den 12 september, uppger att fången klagat över smärta i hjärttrakten, svaghet och sömnlöshet och anger diagnosen "... (oläsbart) ... hjärtfel". Man kan bara gissa vad dessa problem kan ha berott på, särskilt som Rödel av medfångar tidigare uppgifts vara frisk och stark.

I obduktionsrapporten konstateras att Rödel död "inträffat plötsligt av sjukliga orsaker, mer direkt av hjärtförlamning till följd av en tvär skleros i kransartärerna med påföljande hjärttillstånd". Tre läkare (varav två från Butyrkafängelset) var närvarande vid obduktionen.

Langfelders öde kan vi endast sluta oss till av det utkast till svar KGB:S vicechef 1957 föreslår till MID, f v b till ungrarna. Däri sägs att det av en journal i Ljubjanka framgår att Langfelder dött den 2 mars 1948. Själva originalanteckningen härom har ej återfunnits.

Det tidsmässiga sambandet mellan de tres död - varav två var unga och friska, den tredje visserligen äldre men tidigare omvitnat frisk - är givetvis alltför starkt för att man skall kunna tro på slumpen. Men att säga vad som exakt hände - är ännu bara spekulationer.

KOPIA TILL:
SB
UM
UMK
KABS
POLCH
BITR POLCH
CH POL 1
POL 1:1

(Su)

AVD.	GR.	MÅL
P	2	Su I

[Handwritten signature]

AMBASSADEN MOSKVA

1994-09-30

UD STOCKHOLM

FOER POL 1:1, MAGNUSSON, FRAAN FOYER.
TEL FOYER/MAGNUSSON 1994-09-29.

RE WALLENBERG

FORTS.

RE WALLENBERG

VID TELEFONSAMTAL SOM FOYER DEN 29 SEPTEMBER HADE MED VIKTOR TATARINTSEV PÅ MID: S ANDRA EUROPEISKA AVDELNING, OMTALADE DENNE ATT MAN PÅ RYSK SIDA SKULLE MÖTAS I BOERJAN AV OKTOBER FÖR ATT DISKUTERA VÅRT AIDE-MEMOIRE, VILKET MID TIDIGARE HADE DISTRIBUTERAT TILL ALLA BEROERDA.

TATARINTSEV RÄKNADE MED ATT DEN RYSKA SIDAN ETT PAR VECKOR IN I OKTOBER SKULLE KUNNA GE SINA REAKTIONER PÅ DET SVENSKA PAPPERET OCH SIN SYN PÅ UPPLÄGGNINGEN AV DEN FORTSATT VERKSAMHETEN INOM ARBETSGRUPPEN.

HIRDMAN

AMBASSADEN MOSKVA